

Akcioni plan za zeleni grad Zenicu

u sklopu Okvira za zelene gradove

Izveštaj o političkom okviru

Klijent: Evropska banka za obnovu i razvoj

Poziv za okvirni sporazum br.

*C39380/6656/28195/
FC927/6656/28195*

Finalni

april 2019.

Sadržaj

Sažetak	4
Uvod	8
1 Međunarodno, regionalno i nacionalno zakonodavstvo i politike	9
1.1 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na međunarodnom nivou	9
1.2 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na regionalnom nivou	10
1.3 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na nivou BiH.....	14
1.4 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na nivou FBiH	15
1.5 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na kantonalnom nivou	19
2 Lokalna uprava, ekonomski i socijalni kontekst	22
3 Proces usvajanja GCAP-a.....	29
4 Finansijski kontekst grada.....	30
4.1 Fiskalno upravljanje:	32
4.2 Lokalni prihodi	34
4.3 Upravljanje troškovima grada	37
4.4 Privlačenje privatnog finansiranja i vanjskih ulaganja	38
4.5 Zaključci.....	40
5 Ključni planovi i politike grada	41
6 Provođenje GCAP-a i glavni zaključci	51
6.1 SWOT analiza	51
6.2 Sažetak konteksta i stanja okoliša	53
6.3 Najvažniji zaključci i sljedeći koraci	56

Izveštaj o političkom okviru koji je izradio PwC Advisory spólka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. (ranije: PwC Polska sp. o.o.) za potrebe Grada Zenice. Svi stavovi, mišljenja, pretpostavke, izjave i preporuke iskazane u ovom dokumentu pripadaju PwC Advisory spólka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. (ranije: PwC Polska sp. o.o.) i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku ili stanovište Grada Zenice.

Europska banka za obnovu i razvoj, Ministarstvo finansija Austrije i Grad Zenica ne prihvataju nikakvu odgovornost za potraživanja bilo koje vrste od bilo koje treće strane koja se, izravno ili neizravno, odnose na ulogu EBRD-a u odabiru, angažiranju ili praćenju rada PwC Advisory spólka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. (ranije: PwC Polska sp. o.o.) odnosno koja su nastala kao posljedica korištenja ili oslanjanja na usluge PwC Advisory spólka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. (ranije: PwC Polska sp. o.o.).

Ovaj Izveštaj o političkom okviru finansira Ministarstvo finansija Austrije.

Skraćenice:	Reference:
BiH	Bosna i Hercegovina
CO₂	Ugljen dioksid
EBRD	Europska banka za obnovu i razvoj
EIA	Procjena uticaja na okoliš
EK	Europska komisija
EU	Europska Unija
EU ETS	Sistem trgovanja emisijama u EU
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GCAP	Akcioni plan za zeleni grad
BDP	Bruto domaći proizvod
GHG	Staklenički plinovi
INDC	Planirani nacionalno utvrđeni doprinosi
LVC	Naknada za vrijednost zemljišta
NEC	Nacionalne gornje granice emisija
NH₃	Amonijak
NMHC	Nemetanski ugljikovodici
NMVOCs	Nemetanski hlapljivi organski spojevi
NO_x	Azotni oksidi
PM_{2.5}	Fine čestične materije
POPs	Postojani organski onečišćivači
RES	Obnovljivi izvori energije
SEA	Strateška procjena uticaja na okoliš
SEAP	Akcioni plan za održivo upravljanje energijom
SECAP	Akcioni plan energetske održivog razvoja i prilagodavanja klimatskim promjenama
SO₂	Sumporov dioksid
UN	Ujedinjeni narodi
UNCBD	Konvencija Ujedinjenih naroda o biološkoj raznolikosti
UNCCD	Konvencija Ujedinjenih naroda za borbu protiv dezertifikacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih naroda
UNECE	Ekonomska komisija Ujedinjenih naroda za Evropu
UNFCCC	Konvencija Ujedinjenih naroda o promjeni klime

Oznake indikatora:**S** – State - Stanje**P** – Pressure - Pritisak**R** - Response - Odgovor

Izvršni sažetak

Ovaj izvještaj o političkom okviru predstavlja vanjski zakonodavni, politički i kontekstualni okvir za Akcioni plan za zeleni grad (GCAP) Zenicu. Ovaj dokument ima za cilj da istraži različite nivoe konteksta, uključujući upravljanje, ekonomske, socijalne i ekološki relevantne kontekste, aktualna pitanja, trendove i politike koje neposredno predstoje. Ranije strategije, planovi i izvještaji relevantni za izradu akcionog plana grada su istraženi, sažeti i na odgovarajući način dokumentirani u pripadajućim dijelovima izvještaja.

Međunarodno, regionalno i nacionalno zakonodavstvo i politike

Bosna i Hercegovina je ratifikovala brojne međunarodne multilateralne sporazume i nalazi se u procesu pristupanja EU, što je obavezuje da ispuni zahtjeve i standarde u oblasti biološke raznolikosti, zemljišta, vode i zraka, održive proizvodnje i korištenja energije, smanjenja emisija stakleničkih plinova i kontrolisane upotrebe hemikalija.

Okvir nacionalne politike je rascjepkan na više nivoa uprave. Nadležnost za pitanja okoliša u Federaciji BiH pripada entitetu Federacije BiH i podijeljena je sa nižim nivoima uprave, tj. kantonima. Pravni i strateški okvir su horizontalno povezani, čime se usklađuje federalni i kantonalni pristup u sektorima koje obuhvata GCAP.

Provođenje GCAP-a zahtijeva uključivanje različitih institucija na svim nivoima uprave. Aktivnosti poduzete na nivou Grada trebaju unaprijediti provođenje politika viših nivoa i svojim rezultatima doprinijeti ostvarenju ekoloških ciljeva na nivou Federacije i kantona, te pomoći da se odgovori na međunarodne obaveze zemlje. Kako bi se osigurala usklađenost politike djelovanja sa sveukupnim zakonodavstvom i napravio jedan u potpunosti integrirani plan, potrebno je pažljivo razmotriti sve korake.

Lokalna uprava, ekonomski i socijalni kontekst

U skladu sa Ustavom i Zakonom o načelima lokalne samouprave u FBiH, lokalne vlasti (gradovi i općine) imaju nadležnosti koje su usmjerene na pružanje javnih usluga i lokalnu upravu i upravljanje različitim resursima.

Gradom upravljaju gradonačelnik i Gradsko vijeće. Gradska uprava Zenice organizovana je u šest odjela koje vode pomoćnici gradonačelnika i koordinira generalni sekretar. Odsjek za lokalni i ekonomski razvoj koordinira rad svih odjela na nivou strateškog upravljanja i čini sastavni dio gradonačelnikovog kabineta i može izvršavati sve ovlasti koje se smatraju potrebnim za provođenje akcionih planova diljem Grada, te se može smatrati središnjim tijelom za razvoj i kasnije provođenje GCAP-a.

Grad Zenica ima niz strateških dokumenata s kojima bi se trebali uskladiti ciljevi GCAP-a. Trenutno je u toku revizija Strategije integriranog razvoja Grada za razdoblje od 2012. do 2020. godina i planirano je da ona bude na dnevnom redu Gradskog vijeća do trećeg kvartala 2019. godine. Revizija može rezultirati promjenom strategije razvoja kao dugoročnog planskog dokumenta u okolnostima u kojima se promijenio razvojni kontekst ili su nastale nove okolnosti koje je potrebno uzeti u obzir pri budućem planiranju. Ovo može biti prilika za integrisanje GCAP-a u revidiranu strategiju razvoja. To će biti posebno važno budući da je GCAP vanjski osmišljen dokument koji nije izričito propisan zakonom Federacije BiH.

GCAP za Zenicu treba uzeti u obzir posebne društvene izazove koji negativno utiču na stanovništvo grada, posebno vanjsku migraciju visoko kvalifikovane radne snage (posebno mladih). GCAP bi mogao predstavljati mehanizam za novu ekološku infrastrukturu koja će potaknuti visokokvalificiranu radnu snagu da ostane u gradu, te potači diversifikaciju ekonomije kroz rast poslovnih parkova. Time bi se u budućnosti osigurala veća raznolikost prihoda za finansiranje ulaganja u okviru GCAP-a.

Što se tiče ekonomije Zenice, ono u velikoj mjeri ovisi o industriji, pri čemu je proizvodnja čelika glavni sektor koji donosi značajne prihode i osigurava radna mjesta. Međutim, ovo je ujedno i glavni zagađivač u Zenici, pa bi GCAP trebao predvidjeti mjere usmjerene na poboljšanje kvalitete zraka u gradu koje bi se mogle provesti u saradnji i koordinisanom djelovanju s industrijom. Nadalje, u okviru GCAP-a trebao razmotriti mjere za sanaciju područja koja se koriste za odlagališta i površinsko iskopavanje, što će pozitivno utjecati na kakvoću tla i smanjiti njegovo daljnje onečišćenje. Naposljetku, GCAP bi također mogao razmotriti mjere za rješavanje pitanja nedovoljnih kapaciteta odvodnje i neuređene riječne obale koje izlažu poljoprivrednike i njihovu poljoprivrednu proizvodnju značajnom riziku od poplava. Sve ove mogućnosti zahtijevaju dobro osmišljen angažman glavnih subjekata s industrijom i poljoprivrednim partnerima.

Proces usvajanja GCAP-a

Grad je potvrdio da će proces usvajanje GCAP-a obuhvatiti sljedeće faze:

Korak 1	Tim GCAP-a priprema GCAP prema GCAP metodologiji. GCAP finalizira i odobrava gradonačelnik Zenice.
Korak 2	Gradonačelnik Zenice Gradskom vijeću Zenice predlaže odobravanje cjelokupnog GCAP-a.
Korak 3	O prijedlogu se raspravlja na jednoj od redovnih sjednica Gradskog vijeća. Gradsko vijeće prijedlog GCAP-a može usvojiti ili odbaciti. Ako se prijedlog odbaci, GCAP se može revidirati i ponovno dostaviti na temelju odluke / komentara Gradskog vijeća.
Korak 4	Postupak usvajanja od strane Gradskog vijeća nalaže dostavljanje dokumenta najmanje dvije sedmice prije same sjednice. Međutim, prijedlog je da taj period bude mjesec dana kako bi se dalo dovoljno vremena i sve uklopilo u raspored sjednica Gradskog vijeća.

Finansijski kontekst grada

U sažetoj procjeni u nastavku naglašeno je da glavni budžetski procesi pokazuju razumnu zrelost, dok je sposobnost Grada da djeluje samostalno kada su u pitanju viši nivoi transfera, da primijeni inovativnije mehanizme finansiranja ili pristupi privatnim ulaganjima manje testirana i razvijena.

Finansiranje grada	Ključni testovi / mjere uspjeha	Preliminarna procjena	Identifikovane početne mogućnosti
Fiskalno upravljanje	Nivo samostalnosti u upravljanju budžetom		<ul style="list-style-type: none"> Zenica ima autonomiju u pogledu trećine svog ukupnog gradskog budžeta od taksi i naknada koje se prvenstveno prikupljaju na nivou grada.
	Nivo fiskalnih transfera		<ul style="list-style-type: none"> Dvije trećine ukupnog budžeta Zenice dolaze iz fiskalnih transfera koji su po svojoj prirodi stabilni.
Prihod	Nivo prihoda iz vlastitih izvora		<ul style="list-style-type: none"> Oko 30% budžeta Zenice potiče iz vlastitih prihoda. Zenica bi mogla povećati prihode iz vlastitih izvora kroz dodatne naknade za okoliš / takse / poreze.
	Ažuriran i tačan popis imovine.		<ul style="list-style-type: none"> Grad ima popis imovine, koji uključuje zemljište, zgrade i druge materijalne stavke.
	Optimizacija korištenja zemljišta i imovine		<ul style="list-style-type: none"> Grad koristi neke mehanizme za generisanje vrijednosti iz svoje imovine iako postoji mogućnost i da se to proširi.
Troškovi	radi se dugoročno planiranje kapitalnih (CAPEX) i operativnih (OPEX) troškova.		<ul style="list-style-type: none"> Zenica vodi i CAPEX i OPEX budžet, i to čini već proteklih 25 godina.
	Opredjeljenje za programe kapitalnih izdataka		<ul style="list-style-type: none"> Zenica se zalaže za postojeće projekte zelene infrastrukture i u okviru svog godišnjeg budžeta ima i eko fondove koji se mogu trošiti samo na svrhe vezane uz okoliš, uključujući projekte zelene infrastrukture. Godišnji plan za 2019. godinu je finaliziran, i njega usvaja Gradsko vijeće. Za sada ne postoji poseban program za trošenje eko fondova.
Privatna ulaganja	Kreditna sposobnost		<ul style="list-style-type: none"> Zenica nije dobila kreditni rejting. BiH ima rejting B sa stabilnim izgledima (Standard & Poor's)
	Obim ulaganja privatnog sektora		<ul style="list-style-type: none"> U gradu postoje određena ulaganja u privatni sektor, posebno u sektoru čelika i građevinarstva.
	Ograničenja zaduživanja		<ul style="list-style-type: none"> Zaduživanje Zenice je ograničeno, iznos otplate duga koji se vraća u svakoj narednoj godini ne može biti veći od 10 posto prihoda ostvarenog u prethodnoj fiskalnoj godini. Grad je bio blizu tog ograničenja 2018. godine, s malim prostorom za dodatno zaduživanje.

Doneseni su donji zaključci o fiskalnoj poziciji grada Zenice, koja će imati značajne implikacije na provođenje GCAP-a:

- Priprema budžetskog procesa i procesa planiranja kapitalnih ulaganja za GCAP** GCAP će rezultirati nizom političkih opcija, projekata i investicija koje će Zenici pomoći u stvaranju održivijeg urbanog okruženja i rješavanju ekoloških izazova povezanih s razvojem. Provođenje plana zahtijevat će značajna ulaganja i budžetsko planiranje, te poželjno uključiti i nove izvore finansiranja, sredstva i prihode koje ostvaruje grad. Kako bi se pripremio za to, grad bi trebao utvrditi kako će proširiti svoj program kapitalnih ulaganja i kakva strukturna prilagođavanja mogu biti potrebna njegovom budžetskom okviru, kadrovima i procesima.
- Traženje širih mogućnosti finansiranja** Grad značajan dio svog budžeta puni iz središnjih izdvajanja. Projekat GCAP-a i plan njegove provedbe mogu pružiti priliku za proširenje središnjih transfera kako bi se podržao razvoj grada. U budućnosti se može otvoriti mogućnost pristupa fondovima EU, što bi također proširilo osnovicu za finansiranje GCAP-a.
- Reforma osnovice lokalnih prihoda** Zenica već ostvaruje značajne lokalne prihode od oko 30% ukupnog budžeta. Međutim, trenutna budžetska pozicija ukazuje da se Grad Zenica u velikoj mjeri oslanja na fiskalne transfere i zajedničke porezne prihode. Kratkoročno, Zenica bi mogla istražiti mogućnosti proširenja svoje fiskalne osnovice povećanjem broja izvora prihoda. Grad bi mogao preispitati i restrukturirati sve lokalne izvore prihoda, uključujući odnose s preduzećima u potpunom vlasništvu (npr. parkiranje). Grad bi također mogao istražiti cijeli niz opcija, uključujući lokalne poreze kao što su okolišne ili ugljične „piggy backs“ takse u okviru poreza koji se prikupljaju na lokalnom nivou, korisničke naknade za privremeno i duže parkiranje, usluge koje ne spadaju u osnovne, prikupljanje otpada, naknade, dozvole i takse. Tokom sljedeće faze radova trebalo bi razmotriti uticaj povećanog poreznog opterećenja na građane i industriju.
- Poboljšanje kreditne sposobnosti grada** Budući da je Zenica vrlo blizu trenutne gornje granice zaduživanja, grad može pokušati poboljšati svoju kreditnu sposobnost kako bi dostigao veći nivo održivog zaduživanja za projekte održive urbane infrastrukture. Važan element toga bio bi povećanje osnovice prihoda čime bi grad pokazao sposobnost da održivo servisira svoj dug. To bi Zenici pomoglo u dostizanju priznatog kreditnog rejtinga, posebno kod traženja pristupa komercijalnim i međunarodnim izvorima finansiranja. Treba napomenuti da, ako dodatna potrošnja nije velika, grad je ukoliko to želi može finansirati i iz tekućih prihoda.
- Pametno, dugoročno upravljanje imovinom** Grad prodaje zemljište i imovinu kako bi ostvario dio svojih prihoda. Imovina je ograničeni resurs i može se koristiti na više načina uključujući podršku gradskom finansiranju. U nekim će slučajevima biti propuštene prilike za zadržavanje i korištenje sredstava na dugoročno produktivne načine, kao što su djelatnosti ili usluge koje donose prihode. U zemljište se posebno može ulagati, a vrijednost dijeliti između javnih i privatnih partnera putem naknade za vrijednost zemljišta (LVC). Ulaskom u zajednička ulaganja s privatnim sektorom moguće je finansirati više nekretnina, infrastrukture i ekonomskog korištenja zemljišta koje grad stvara iz sadašnjeg i budućeg bogatstva i ekonomske raznolikosti.

Ključni planovi i politike grada

Revidirane strategije i planovi uključuju postojeće politike i aktivnosti predložene za razvoj Grada Zenice za odgovarajuća programska razdoblja. Budući da će u okviru GCAP-a biti predložen niz mjera usmjerenih na poboljšanje ekoloških performansi Grada Zenice, potrebno ih je uskladiti s aktivnostima koje su već sadržane u usvojenim dokumentima kako bi se osigurao usklađen i koherentan pristup izazovima urbanog razvoja. Tako bi GCAP trebao predstavljati relevantan okvir pokazatelja i aktivnosti koje nadopunjuju postojeće dugoročno planiranje grada.

Naziv	Izradio	Datum usvajanja / u pripremi	Implikacije za GCAP
NOVO -	Grad Zenica i nLogic d.o.o. Sarajevo	Finalizirano u oktobru 2018. god.	Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Akcionom planu energetske održivosti razvoja i prilagođavanja klimatskim promjenama Grada Zenice (SECAP) kako bi se ispunila obaveza Grada vezana za smanjenje CO2.
Akcionni plan općine Zenica za održivo upravljanje energijom	Grad Zenica i GIZ	Usvojen 29. decembra 2012. god.	Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Akcionom planu za održivo upravljanje energijom (SEAP) kako bi se ispunila obaveza grada vezana za smanjenje CO2.

Strategija integrisanog razvoja općine Zenica 2012-2020.	Zenička razvojna agencija ZEDA	Usvojena 1. decembra 2011. god. (Trenutno u postupku revizije)	Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s mjerama predloženim u Strategiji integrisanog razvoja. Aktivnosti GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene u Strategiji kako bi se omogućio ekonomski razvoj grada poboljšanjem njegovih ekoloških performansi.
Nacrt Prostornog plana Grada Zenice 2016-2036.	Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno planiranje Zeničko-dobojskog kantona	Izrađen u septembru 2017. godine, još uvijek u postupku usvajanja.	Potrebno je konsultovati predloženi Prostorni plan Grada Zenice za period 2016-2036. godina jer će njegova provođenje imati značajan uticaj na okoliš grada. U okviru GCAP-a je potrebno razmotriti predložene aktivnosti za prostorni razvoj grada i identifikovati one koje su u skladu s ciljevima GCAP-a, nadograđujući ih kroz poboljšanje njihovih ekoloških performansi.
Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) općine Zenica (2009.)	Dvokut Pro i Zenička razvojna agencija ZEDA	Usvojen 2. juna 2010. godine, prestao da važi 2016. godine (LEAP-ovi važe 5 godina)	Potrebno je uzeti u obzir uticaj mjera predloženih u okviru LEAP-a i ponovno predložiti neke od mjera LEAP-a pri čemu ih je potrebno poboljšati, nadograditi i prilagoditi u skladu s novom osnovnom analizom kako bi se poboljšale ekološke performanse grada.
Strateški plan ruralnog razvoja općine Zenica 2012-2016.	Univerzitet u Sarajevu u saradnji s Gradom Zenicom	Usvojen 2012. godine, prestao da važi 2017. godine	Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s projektom predloženim u Strateškom planu. Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene Strategijom, te ih unaprijediti i poboljšati u skladu s učincima provedenih projekata, a koji su predloženi Strateškim planom.
Plan upravljanja otpadom općine Zenica 2011-2016.	Nije relevantno	Usvojen 3. novembra 2011. godine, prestao da važi 2017. godine	Ono što je važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Planu upravljanja otpadom kako bi se postigli ciljevi zacrtani ovim dokumentom i predložili novi ciljevi i mjere u skladu s prethodnim.

Glavni zaključci

- Postoji niz propisa o zaštiti okoliša na svim nivoima uprave, uključujući međunarodni, državni, te nivo Federacije i kantona, kojima se promoviše razvoj projekata zelene infrastrukture.
- Grad Zenica ima niz strateških dokumenata koji su usklađeni s ciljevima GCAP-a.
- Grad Zenica treba razmotriti kako se GCAP može koristiti za rješavanje pojedinih strukturnih i društvenih izazova u gradu.
- Zenica općenito pokazuje dobar temelj za uspostavljanje čvrste dugoročne fiskalne pozicije.

Sljedeći koraci

Ova procjena političkog okvira, zajedno s bazom podataka indikatora, koristit će se za određivanje prioriteta područja za GCAP. Ona će se koristiti za odlučivanje o ranim aktivnostima, dogovoru o viziji i dogovoru o strateškim ciljevima GCAP-a. Ti će se ciljevi potom koristiti za izradu GCAP-a.

Na temelju analiza i informacija predstavljenih u ovom izvještaju, Zenica ima jak temelj za provođenje Akcionog plana za zeleni grad.

Uvod

Politički okvir je pandan bazi podataka indikatora, te kao takav omogućava kontekstualno razumijevanje i pruža uvid koji utječe na sposobnost grada da provede moguće aktivnosti u okviru inicijative za zeleni grad. Predviđeno je da veći dio sadržaja ovog izvještaja bude integrisan u dokument GCAP-a.

Dokument je podijeljen u šest poglavlja koja daju sveobuhvatan pregled kontekstualnog okvira koji čini temelje za GCAP:

- Section 1. Međunarodno, regionalno i nacionalno zakonodavstvo i politike
- Section 2. Lokalno upravljanje, ekonomski i socijalni kontekst
- Section 3. Proces usvajanja GCAP-a
- Section 4. Finansijski kontekst grada
- Section 5. Ključni planovi i politike grada
- Section 6. SWOT analiza i zaključci

Poglavlje 1 daje sažetak međunarodnih, regionalnih, nacionalnih (BiH), federalnih (FBiH) i kantonalnih zakona i dokumenata koji su relevantni za različite sektore koji spadaju u djelokrug GCAP-a. Informacije predstavljene u ovom poglavlju mogu se koristiti kao opće smjernice za odabir aktivnosti GCAP-a kojim će se predložiti ekološki prihvatljiva rješenja za probleme urbanog razvoja grada i doprinijeti postizanju ciljeva postavljenih političkim i strateškim okvirom.

Poglavlje 2 daje pregled sistema gradske uprave, opisuje njegove nadležnosti i odgovornosti u odnosu na nadležnosti države, entiteta i kantona. Ovo poglavlje se također bavi i društvenim i ekonomskim pitanjima koja bi se trebala rješavati u okviru GCAP-u.

Poglavlje 3 izvještaja opisuje proces usvajanja GCAP-a od strane nadležnih gradskih vlasti - gradonačelnika i Gradskog vijeća.

Poglavlje 4 sadrži kratku analizu fiskalne pozicije grada Zenice. U ovom poglavlju se razmatra stepen fiskalne autonomije koju grad uživa, njegova sposobnost za prikupljanje prihoda, njegova pozicija u vezi sa kapitalnim izdacima za relevantne infrastrukturne projekte i njegova sposobnost za privlačenje sredstava iz privatnog sektora.

Poglavlje 5 uključuje sažetak podnacionalnih planova i studija koji su relevantni za Zenicu, te obrađuje njihove moguće implikacije za GCAP. Ovi dokumenti zajedno predstavljaju značajan okvir planova i prijedloga za razvoj Zenice u narednim godinama.

Izveštaj završava s **Poglavljem 6** - analiza ključnih prednosti i slabosti Zenice za provođenje GCAP-a. Ovo poglavlje također govori o prilikama i rizicima s kojima će se Zenica suočiti u budućnosti, a koji proizlaze iz vanjskog okruženja Zenice i šireg regionalnog i nacionalnog konteksta. Ovo poglavlje sadrži i sekundarnu analizu načina na koji svaki od sektora predstavljenih u GCAP-u djeluje u smislu podrške u okviru postojećih zakonskih propisa i politike, te sposobnosti da kontroliše i utječe na ključnu infrastrukturu unutar datog sektora.

Prilikom izrade GCAP-a, potrebno je konsultovati ovaj dokument.

1 Međunarodno, regionalno i nacionalno zakonodavstvo i politike

Ovo poglavlje daje sažetak međunarodnih, regionalnih i nacionalnih zakona i strateških dokumenata koji su relevantni za različite sektore koji spadaju u djelokrug GCAP-a.

BiH je ugovorna strana brojnih međunarodnih konvencija i sporazuma i ona treba ispuniti ekološke obaveze smanjenja emisija stakleničkih plinova, te ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promjenama (Pariški sporazum), smanjenja emisija nehotično proizvedenih postojanih organskih onečišćujućih tvari (Štokholmska konvencija), zaštite bioraznolikosti (Konvencija UN-a o biološkoj raznolikosti) i održivog upravljanja zemljištem (Konvencija UN-a o suzbijanju dezertifikacije).

BiH je potencijalni kandidat za članstvo u EU i trenutno je u procesu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU o okolišu, uključujući pravnu stečevinu Zajednice za energiju. U ovom procesu usklađivanja zakonodavstva, zemlja je dužna pokazati napredak u ispunjavanju standarda i ciljeva Zajednice koji se odnose na kakvoću zraka, biološku raznolikost, energiju, otpad, vodu i otpadne vode.

Zbog složene administrativne strukture, zemlja ima širok i sveobuhvatan pravni i politički okvir na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. Aktivnosti predložene u GCAP-u trebale bi biti komplementarne definisanim načelima i strateškom pristupu, a njihovi rezultati trebali bi osigurati ispunjenje postavljenih ciljeva.

1.1 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na međunarodnom nivou

Konvencija Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC), Pariški sporazum

Djelokrug: Cilj sporazuma je ograničiti povećanje globalnih prosječnih temperatura znatno ispod 2°C iznad predindustrijskog nivoa i nastojati ograničiti povećanje temperature na 1,5°C iznad predindustrijskog nivoa, prepoznajući da bi to značajno smanjilo rizike i učinke klimatskih promjena.

Implikacije za GCAP: Prilikom izrade GCAP-a treba razmotriti budžet Zenice za ugljik kako bi se osigurala usklađenost s njegovim udjelom u predviđenim nacionalnim doprinosima BiH (INDC).

Oznake indikatora: **S:** Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizik od prirodnih katastrofa); **P i R:** Saobraćaj, Energija, Industrije, Zgrade, Kruti otpad

Štokholmska konvencija o postojanim organskim onečišćujućim tvarima (POP)

Djelokrug: Konvencijom se predviđa sistem za uklanjanje, ograničavanje ili sprečavanje proizvodnje, uvoza i izvoza i korištenje svih proizvedenih POP tvari, kontinuirano smanjivanje nastajanja tih onečišćujućih tvari u okolišu i uklanjanje emisija nenamjerno proizvedenih POP tvari. Konvencija reguliše ukupno 22 hemikalije (pesticide i industrijske hemikalije) i hemikalije nenamjerno proizvedene kroz industrijske procese. BiH je 30. maja 2010. ratifikovala Štokholmsku konvenciju i stoga je predana ispunjavanju njezinih zahtjeva i izradi plana za provođenje svojih obaveza u okviru Konvencije.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju se planirati na način da se osigura smanjenje emisija nenamjerno proizvedenih POP tvari. Elektrodistribucija i ArcelorMittal, kao i rudnici mrkog uglja, mogu se uzeti kao primjeri kompanija u Zenici koje bi mogle raditi na smanjenju POP tvari.

Oznake indikatora: **S:** Vodne mase, Zrak, Tlo; **P i R:** Saobraćaj, Industrija, Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Konvencija Ujedinjenih naroda za borbu protiv dezertifikacije (UNCCD)

Djelokrug: Svrha UNCCD-a jeste identifikacija činjenica i procesa koji uzrokuju degradaciju zemljišta, uspostava sistema upravljanja i usvajanje zakona koji će spriječiti ili minimizirati takvu štetu.

Implikacije za GCAP: Ako se utvrdi postojanje degradacije zemljišta u Zenici, treba predložiti mjere za smanjenje degradiranih područja, kao i mjere za adekvatno upravljanje takvim područjima.

Oznake indikatora: **S:** Tlo, Korištenje zemljišta; **P i R:** Industrije, Korištenje zemljišta, Kruti otpad

Konvencija Ujedinjenih naroda o biološkoj raznolikosti (UNCBD)

Djelokrug: Cilj ove konvencije je očuvanje globalne biološke raznolikosti, promociju održivog korištenja resursa i omogućavanje pravične i ravnomjerne raspodjele dobrobiti koje proizlaze iz korištenja genetskih resursa. Osim toga, Konvencija očuvanje biološke raznolikosti postavlja kao temeljno međunarodno načelo zaštite prirode.

Implikacije za GCAP: Kod izrade mjera u okviru GCAP-a, u obzir treba uzeti zaštitu i očuvanje biološke raznolikosti na području Zenice. Aktivnosti trebaju uzeti u obzir ono što je predviđeno u okviru očuvanja i izbjegavanja uticaja na biološku raznolikost.

Oznake indikatora: **S:** Biološka raznolikost i ekosistemi; **P i R:** svi indikatori

1.2 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na regionalnom nivou

Okvirni sporazum o slivu rijeke Save

Djelokrug: Ključni cilj ovog zakona je saradnja između država potpisnica - BiH, Hrvatske, Srbije, Slovenije - u uspostavljanju međunarodnog režima plovidbe, održivom upravljanju vodama, zaštiti od štetnog djelovanja voda, vodnog režima i ekosistema, te smanjenju i eliminaciji štetnih posljedica, uključujući one od poplava, opasnosti od leda, suša i incidenata koji uključuju tvari opasne za vodu.

Implikacije za GCAP: Rijeka Bosna koja protječe kroz Zenicu jedna je od šest glavnih pritoka rijeke Save. Aktivnosti GCAP-a bi stoga trebale uzeti u obzir opseg zaštite rijeke Bosne, izbjeci uticaje na vodene ekosisteme i štetne učinke voda, te spriječiti gore navedene negativne posljedice.

Oznake indikatora: **S:** Korištenje voda, Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Industrije, Voda (opskrba, sanitacija i odvodnja) i Kruti otpad

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice

Djelokrug: Ovaj ugovor propisuje da su ugovorne stranke obavezne stvoriti stabilan i jedinstven regulatorni okvir i tržište koje osigurava pouzdanu opskrbu energijom i može privući ulaganja u proizvodnju električne energije i mreže. Također se mora poboljšati stanje okoliša u svezi s opskrbom energijom u regiji i poticati korištenje obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. U ime BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH odgovorno je za ispunjavanje obaveza preuzetih potpisivanjem Ugovora 1. srpnja 2006. godine. Do kraja 2020. potrošnja primarne energije u BiH trebala bi se smanjiti za 12% u odnosu na predviđenu potrošnju bez mjera energetske učinkovitosti.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti GCAP-a trebale bi uzeti u obzir ciljeve Ugovora o uspostavi Energetske zajednice i biti usklađene sa pravnom stečevinom EU-a koju je uvela Energetska zajednica kako bi je ugovorne stranke preuzele.

Oznake indikatora: **S:** Zrak, Biološka raznolikost i ekosistemi, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Energija, Zgrade, Industrije, Prijevoz

Direktiva 211/92/EU o procjeni uticaja na okoliš (EIA)

Djelokrug: Direktiva nalaže da javni i privatni projekti koji će vjerojatno imati značajne učinke na okoliš budu podvrgnuti procjeni uticaja na okoliš prije njihovog usvajanja ili odobravanja. Javna rasprava je ključni element procjene uticaja na okoliš.

Implikacije za GCAP: U GCAP-u treba navesti koje predložene aktivnosti podliježu procjeni uticaja na okoliš.

Oznake indikatora: S,P i R: svi indikatori

Direktiva 2001/42/EZ o strateškoj procjeni uticaja na okoliš (SPUO)

Djelokrug: Zahtjeve i proces iz Direktive o strateškoj procjeni uticaja na okoliš koje je utvrdila Europska unija (u skladu s Direktivom o SPUO (2001/42 / EZ)) prenijeti su i u zakonodavstvo Federacije BiH. Direktiva zahtijeva sistemsku procjenu mogućih značajnih uticaja na okoliš u vezi s provođenjem plana ili programa prije donošenja odluke o usvajanju takvog plana ili programa.

Implikacije za GCAP: Grad je zaključio da SPUO nije potrebna jer se u BiH ova procjena radi za planove na nivou Federacije i kantona.

Oznake indikatora: S, P i R: svi indikatori

Direktiva 92/43/EEZ o staništima

Djelokrug: Direktiva nalaže očuvanje prirodnih staništa i velikog broja rijetkih, ugroženih ili endemičnih životinjskih / biljnih vrsta. Direktiva ima za cilj uspostaviti zaštićena područja i mrežu poznatu kao *Natura 2000*, koja predstavlja ekološku mrežu zaštićenih područja, zaštićenu od potencijalno štetnog razvoja. Prema *Završnom popisu odabranih potencijalnih Natura 2000 područja*, rijeka Bosna koja protječe kroz Zenicu je jedno od potencijalnih područja Natura 2000.

Implikacije za GCAP: Zaštita i očuvanje divljih prirodnih staništa u Zenici je ključno za GCAP. Aktivnosti u obzir trebaju uzeti opseg održavanja ili obnove i izbjegavanje uticaja na zaštićena područja, prirodna staništa endemičnih životinjskih / biljnih vrsta.

Oznake indikatora: S: Biološka raznolikost i ekosistemi; **P i R:** svi indikatori

Direktiva 2009/147 / EZ o očuvanju divljih ptica

Djelokrug: Cilj Direktive je zaštita svih 500 vrsta divljih ptica koje se prirodno pojavljuju u EU, posebno zaštita staništa ugroženih i migratornih vrsta, te uspostava mreže područja posebne zaštite.

Implikacije za GCAP: Zaštita i očuvanje divljih životinja u Zenici je ključna za GCAP. Aktivnosti trebaju uzeti u obzir mogućnost za stvaranje staništa zaštićenih vrsta, i izbjegavanja uticaja na njega.

Oznake indikatora: S: Biološka raznolikost i ekosistemi; **P i R:** svi indikatori

Direktiva 2008/50/EZ o kvaliteti zraka i čistom zraku za Evropu

Djelokrug: Direktivom se utvrđuju standardi kvalitete zraka za veliki niz zagađivača. Države članice dužne su svoje područje klasificirati u zone i aglomeracije koje odražavaju gustoću naseljenosti i procijeniti kakvoću ambijentalnog zraka unutar svake zone s obzirom na sljedeće onečišćujuće tvari: sumporni dioksid, dušikov dioksid i oksidi dušika, čestice (PM₁₀ i PM_{2,5}), olovo, benzen i ugljični monoksid. Direktiva sadrži gornje i donje pragove procjene koji se primjenjuju na gore navedene onečišćujuće tvari. Kada standardi nisu ispunjeni, moraju se izraditi planovi za kakvoću zraka.

Implikacije za GCAP: Emisije iz industrijskih zagađivača regulisane su Direktivom o industrijskim emisijama, međutim, pitanja urbanističkog planiranja, uključujući planiranje industrijskih zona, povezana su sa ovim pitanjem. Prilikom planiranja aktivnosti u okviru GCAP-a u područjima gradskog prijevoza, urbanističkog planiranja, uključujući planiranje industrijskih zona i druge aktivnosti koje mogu utjecati na kakvoću zraka, mora se osigurati poštivanje standarda kakvoće zraka koji važe za BiH.

Oznake indikatora: S: Zrak; **P i R:** Saobraćaj, Energija, Industrije, Zgrade, Kruti otpad

Direktiva 2002/49 / EU o buci iz okoliša

Djelokrug: Ova Direktiva se primjenjuje na buku kojoj su izloženi ljudi. Njome se javnosti osigurava dostupnost informacija o nivoima buke, a državama članicama nalaže izrada i objavljivanje mapa buke i akcionih planova za upravljanje bukom svakih 5 godina.

Implikacije za GCAP: Pri planiranju aktivnosti u okviru GCAP-a koje bi mogle generisati buku, u obzir se treba uzeti usklađenost sa standardima za zaštitu od buke.

Oznake indikatora: P i R: Prijevoz, Korištenje zemljišta

Direktiva 98/83/EZ o vodi za piće

Djelokrug: Osigurava sigurno konzumiranje vode namijenjene za ljudsku potrošnju tokom cijelog života i redovno praćenje kakvoće vode koja se isporučuje preko gradskih sistema opskrbe. Direktiva propisuje osnovne standarde kvalitete i zahtijeva od komunalnih preduzeća da informiraju potrošače o kakvoći vode.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-u koje se odnose na zaštitu vode za piće morat će se pridržavati propisanih nivoa kvalitete utvrđenih u Direktivi.

Oznake indikatora: S: Voda za piće, Vodne mase; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Okvirna direktiva o otpadu 2008/98/EZ

Djelokrug: Direktiva nalaže da se otpadom mora upravljati bez ugrožavanja ljudskog zdravlja i štetnog uticaja na okoliš, a posebno bez rizika za vodu, zrak, tlo, biljke ili životinje, bez izazivanja smetnji u vidu buke ili mirisa. Njome se uvode i načela „zagađivač plaća“ i „proširena odgovornost proizvođača“.

Implikacije za GCAP: Pri izradi GCAP-a potrebno je utvrditi je li sistem upravljanja otpadom u Zenici u skladu s Direktivom, te razmisliti o mjerama za ispunjavanje ciljeva i standarda utvrđenih Direktivom.

Oznake indikatora: S: Tlo; **P i R:** Kruti otpad

Uredba REACH (EZ) br. 1907/2006

Djelokrug: EU je utvrdila međunarodne standarde za registraciju, evaluaciju, autorizaciju i ograničavanje hemijskih tvari, čija primjena ne dovodi u pitanje radno i okolišno zakonodavstvo. Postoje i izuzeci za medicinske, veterinarske, prehrambene i kozmetičke proizvode, polimere i pojedine intermedijate izolovane na licu mjesta.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti predložene u okviru GCAP-u trebaju biti u skladu sa standardima i odredbama utvrđenim Uredbom REACH.

Oznake indikatora: S: Tlo, Vodne mase, Zrak; **P i R:** Industrije, Kruti otpad, Voda (opskrba, sanitacija, odvodnja)

Direktiva 91/271/EEZ o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda

Djelokrug: Ovom Direktivom se svim gradovima i mjestima u kojima živi više od 2.000 stanovnika nalaže da imaju kanalizacijske sisteme i da otpadnu vodu prije ispuštanja u okoliš reduciraju na minimum.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-u moraju biti u skladu s tekućim i planiranim naporima grada na poboljšanju prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda u Zenici.

Oznake indikatora: S: Vodne mase; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Okvirna direktiva 2000/60/EZ o vodama

Djelokrug: Obuhvata zaštitu i poboljšanje svih voda (rijeke, jezera, podzemne vode i prijelazne obalne vode). Ovom se Direktivom utvrđuje okvir za upravljanje riječnim slivom u cilju postizanja dobrog stanja voda u EU i uravnoteženja potražnje za vodom od strane potrošača, poljoprivrede, industrije i prirode.

Implikacije za GCAP: U okviru GCAP-a treba razmotriti aktivnosti koje će osigurati dobar ekološki i hemijski status voda, te promovisati inicijative koje utječu na održivo korištenje vodnih resursa, kako od strane građana tako i industrije.

Oznake indikatora: S: Vodne mase; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Direktiva 2007/60 / EZ o procjeni i upravljanju rizicima od poplava

Djelokrug: Ova Direktiva državama članicama nalaže da procjene jesu li svi vodotokovi i obalne linije izloženi riziku od poplava, da mapiraju opseg poplava i imovinu te ljude u opasnosti u tim područjima, te da poduzmu odgovarajuće i koordinirane mjere za smanjenje rizika od poplava. Njome se osigurava pravo javnosti na pristup tim informacijama i učestvovanje u procesu planiranja.

Implikacije za GCAP: GCAP bi također trebao razmotriti aktivnosti usmjerene na smanjenje rizika od poplava, uključujući prakse održivog korištenja zemljišta u područjima pod rizikom od poplava (npr. klizišta u urbanim zonama kao što su Brda, Crkvice, Raspotočje, Podbrežje, itd.), te osigurati da ostale predložene aktivnosti ne stvore dodatni rizik.

Oznake indikatora: S: Vodne mase; Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja), korištenje zemljišta

Direktiva 2012/27/EU o energetske učinkovitosti

Djelokrug: Ovom Direktivom se od svih zemalja EU traži da učinkovitije koriste energiju u svim fazama energetske lanca, od proizvodnje do krajnje potrošnje. Osim toga, Direktivom se utvrđuje skup obavezujućih mjera koje će EU pomoći da postigne cilj od 20% energetske učinkovitosti do 2020. godine.

Implikacije za GCAP: Aktivnostima u okviru GCAP-a treba predvidjeti posebne mjere kako bi se osigurala učinkovitija upotreba i ušteda energije, posebno u sektorima saobraćaja, građevinarstva i industrije.

Oznake indikatora: S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Zgrade, Prijevoz i Energija

Direktiva 2009/28 / EZ o obnovljivim izvorima energije

Djelokrug: Ovom Direktivom se utvrđuje opća politika za proizvodnju i promociju energije iz obnovljivih izvora u EU. Direktiva postavlja cilj o udjelu energije iz obnovljivih izvora u bruto konačnoj potrošnji energije EU u 2020. godini od najmanje 20%, koji će se postići kroz pojedinačne nacionalne ciljeve (što je 40% za BiH u skladu s Odlukom Energetske zajednice 2012/04 / MC-EnC). Sve države članice EU također moraju osigurati da, do 2020. godine, najmanje 10% njihovih goriva za prijevoz dolazi iz obnovljivih izvora.

Implikacije za GCAP: GCAP treba uključiti aktivnosti usmjerene na promociju upotrebe obnovljivih izvora energije kako bi se pridonijelo postizanju ciljeva postavljenih Direktivom.

Oznake indikatora: S: Zrak, ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Direktiva 2010/31 /EU o energetske učinkovitosti zgrada

Djelokrug: Direktiva pruža pravni okvir za određivanje minimalnih zahtjeva u pogledu energetske performansi novih i postojećih zgrada. Direktivom se državama članicama nalaže da odrede standarde energetske performansi za zgrade; da uvedu certifikate o energetske učinkovitosti zgrada, te osiguraju da od kraja 2020. postoje samo "zgrade gotovo nulte energije", dok se za javne zgrade ti standardi moraju ispuniti do kraja 2018. godine. Prema Odluci Energetske zajednice 2010/02 / MC-EnC, ovi rokovi za BiH i ostale ugovorne strane Energetske zajednice su kraj juna 2021. i kraj juna 2019. godine.

Implikacije za GCAP: Usklađenost sa standardima energetske učinkovitosti treba osigurati kroz aktivnosti sadržane u GCAP-u.

Oznake indikatora: S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Zgrade

Direktiva 92/106 / EEZ o kombiniranom prijevozu

Djelokrug: Direktiva ima za cilj smanjenje nuspojava prijevoza robe na okoliš (kao što su emisija CO₂ ili druge emisije) i društvo (kao što su zagušenje, nesreće, buka itd.) smanjenjem cestovnog saobraćaja uvođenjem manje zagađujućih i energetske učinkovitih načina prijevoza i većim prebacivanjem teretnog saobraćaja s cesta na željeznicu i plovne putove.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-u u obzir trebaju uzeti korištenje manje štetnih i energetski učinkovitijih oblika prijevoza koji bi se mogli uvesti u Zenici.

Oznake indikatora: **S:** Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Prijevoz

Direktiva 2009/33/EZ o promovisanju čistih i energetski učinkovitih vozila u cestovnom prijevozu

Djelokrug: Direktiva javnim kupcima (odnosno tvrtkama za javni prijevoz) i privatnim tvrtkama koje koriste usluge javnog prijevoza nalaže da, prilikom kupnje cestovnih vozila, razmotre potrošnju energije i uticaj na okoliš. Prilikom kupnje potrebno je uzeti u obzir potrošnju energije, emisije CO₂, emisije NO_x, NMHC i čestica.

Implikacije za GCAP: Poštivanje standarda kakvoće zraka mora biti osigurano prilikom planiranja aktivnosti u okviru GCAP-a koje se tiču gradskog prijevoza kojim će se predložiti obogaćivanje gradske autobusne flote novim vozilima.

Oznake indikatora: **S:** Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Prijevoz

1.3 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na nivou BiH

Akcioni plan za zaštitu od poplava i upravljanje rijekama u BiH 2014-2017., produžen do 2021. godine

Djelokrug: Cilj Akcionog plana je usklađivanje sistema zaštite od poplava sa zakonodavstvom EU, uspostava pouzdanog sistema hidroloških prognoza u BiH, stvaranje uslova za održivost sistema zaštite od poplava i jačanje međusektorske suradnje i koordinacije u BiH i regiji. Ovaj Akcioni plan uključuje 6 ključnih mjera i 22 podmjere.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-u trebaju biti usklađene s mjerama za zaštitu od poplava i upravljanje vodama sadržanim u Akcionom planu.

Oznake indikatora: **S:** Vodne mase; Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja), Korištenje zemljišta

Okvirna energetska strategija BiH do 2035. godine

Djelokrug: Okvirna energetska strategija utvrđuje pravac energetskog razvoja do 2035. godine. Njome su predviđena 4 moguća scenarija za grijanje Grada Zenice: (i) korištenje toplinske energije od firme Mittal Steel Zenica; (ii) izgradnja termoelektrane-toplane (TE-TO) Zenica (termoelektrana); (iii) izgradnja kotla za grijanje isključivo na biomasu do 150 MW; (iv) priključak na TE Kakanj.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-u trebaju biti usklađene sa scenarijima utvrđenim Okvirnom strategijom.

Oznake indikatora: **S:** Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizik od prirodnih katastrofa); **P i R:** Energija, Industrije i Zgrade

Strategija i akcioni plan zaštite biološke raznolikosti u BiH 2015-2020. (NBSAP BiH)

Djelokrug: NBSAP BiH predstavlja osnovni dokument za zaštitu prirode u BiH, koji daje detaljan pregled statusa biološke raznolikosti do 2014. godine, nacionalne ciljeve i pokazatelje očuvanja biološke raznolikosti i Akcioni plan za period 2015-2020. godina.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s ciljevima i pokazateljima postavljenim u NBSAP-u BiH, uključujući sljedeće ciljeve koje općine / gradovi također trebaju ispuniti: (i) do 2020. godine, integrisati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove, s naglaskom na ruralnom razvitku, (ii) do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visokoplaninski i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati i urgentno zaštititi u skladu s važećim prostornim dokumentima, (iii) do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolišne dozvole i nadzornu inspekciju ojačati unutar prostora zaštićenih

područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000, (iv) do 2020. godine restaurirati 30 kopovskih jezera u močvarna staništa, povećati produktivnost svih kategorija šuma, očuvati postojeću površinu poplavnih šuma joha i vrba, te povećati uređene gradske zelene površine za 20%.

Oznake indikatora: **S:** Biološka raznolikost i ekosistemi; **P i R:** svi indikatori

Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i niskoemisionog razvoja za BiH

Djelokrug: Strategijom se utvrđuje mjere prilagođavanja kako bi se povećala otpornost BiH na postojeću klimatsku varijabilnost i klimatske promjene. Strategija ima za cilj stvaranje ekonomije s niskim nivoom ugljika i učinkovito korištenje resursa kroz postizanje nivoa emisija stakleničkih plinova oko 2025. godine koji će biti ispod prosjeka EU27 po glavi stanovnika. Posebne mjere predložene za Grad Zenicu su: (i) modernizacija i nadogradnja postojeće saobraćajne infrastrukture i (ii) instalacija opreme za izgaranje metana i kogeneraciju energije u podzemnim rudnicima ugljena.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-u trebaju biti usklađene sa posebnim mjerama za Zenicu utvrđenim Strategijom.

Oznake indikatora: **S:** Vodni resursi, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizik od prirodnih katastrofa); **P i R:** Saobraćaj, Energija, Industrije, Zgrade

Nacionalni plan provođenja (NIP) Štokholmske konvencije u BiH 2015-2020.

Djelokrug: Glavni cilj NIP-a je zaštita okoliša i ljudskog zdravlja od štetnih učinaka POP hemikalija. Kako se navodi u NIP-u, pojedina područja u Zenici su zagađena POP spojevima. NIP sadržava mjere i aktivnosti koje treba poduzeti za smanjenje emisija nenamjerno proizvedenih POP spojeva, osiguranje adekvatnog upravljanja opasnim otpadom i onečišćenim područjima, te uspostavljanje kontrole saobraćaja i korištenja postojećih organskih onečišćujućih tvari.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s NIP-om kako bi se osiguralo odgovarajuće upravljanje opasnim otpadom i zagađenim područjima u Zenici.

Oznake indikatora: **S:** Vodne mase, Zrak, Tlo; **P i R:** Prijevoz, Industrija, Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Nacionalni akcioni plan za provođenje Konvencije Ujedinjenih naroda za borbu protiv dezertifikacije u Bosni i Hercegovini 2008-2018.

Djelokrug: Nacionalni akcioni plan identificira faktore koji pridonose degradaciji zemljišta kao i praktične mjere potrebne za njegovo suzbijanje i ublažavanje učinaka degradacije zemljišta u budućnosti. Kako se navodi u tom dokumentu, određena područja Zenice podložna su degradaciji zemljišta i klizištima.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju se uskladiti s NAP-om kako bi se spriječili ili ublažili učinci degradacije zemljišta.

Oznake indikatora: **S:** Tlo, Korištenje zemljišta; **P i R:** Industrije, Korištenje zemljišta, Kruti otpad

1.4 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na nivou FBiH

Strategija zaštite okoliša FBiH 2008 - 2018.

Djelokrug: Strategijom su utvrđeni ciljevi i aktivnosti relevantni za zaštitu okoliša u FBiH. Strategija sadrži analizu stanja okoliša koja obuhvata zaštitu prirode, tla, zaštitu zraka i upravljanje otpadom, te ciljeve i prioritetne aktivnosti koje se predlažu za zaštitu okoliša.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s ciljevima i aktivnostima predloženim u Strategiji, te u obzir trebaju uzeti i prioritetne aktivnosti propisane za zaštitu okoliša.

Oznake indikatora: **S, P i R:** svi pokazatelji (osim onih koji se odnose na vodu)

Strategija upravljanja vodama FBiH 2010-2022.

Djelokrug: Strategija daje ocjenu stanja u području upravljanja vodama, ciljeve i strateške pravce od značaja za zaštitu voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, i prioritete za postizanje ciljeva upravljanja vodama. Data je i procjena sredstava potrebnih za provođenje programa i rokovi za postizanje ciljeva upravljanja vodama, te aktivnosti potrebne za ispunjenje obaveza iz međunarodnih sporazuma koji se odnose na upravljanje vodama.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s ciljevima i aktivnostima predloženim u Strategiji, u dijelu u kom se one odnose na poboljšanje upravljanja vodama u Zenici.

Oznake indikatora: S: Vodne mase, Korištenje voda; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Plan upravljanja slivom rijeke Save 2016-2021.

Djelokrug: Plan sadrži informacije o stanju površinskih i podzemnih voda u riječnom slivu, pritiscima i uticajima, procjenu rizika i procjenu stanja, ekonomske analize korištenja vode, ciljeve upravljanja vodama i ciljeve zaštite okoliša, te program mjera. Program mjera obuhvata osnovne i dopunske mjere s ciljem postizanja ciljeva zaštite okoliša.

Implikacije za GCAP: Plan daje procjenu stanja okoliša rijeke Bosne i procjenu potencijalnih ekoloških rizika za ovaj dio sliva rijeke Save. Dokument sadrži skup ciljeva za smanjenje zagađenja voda i aktivnosti koje će doprinijeti poboljšanju ekološkog stanja rijeke Bosne, uključujući sveobuhvatan skup administrativnih, tehničkih i zakonskih mjera (npr. reforma tarifnog sistema, izgradnja kanalizacijskog sistema, izgradnja postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda za aglomeracije sa opte

rećenjem između 10.000-100.000 ES, itd.) s rokovima. Aktivnosti u okviru GCAP-a treba uskladiti s predloženim planom upravljanja.

Oznake indikatora: S: Vodne mase, Korištenje voda; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Akcioni plan za energetske učinkovitost FBiH 2016-2018.

Djelokrug: Akcionim planom se uvode mjere za podizanje nivoa energetske učinkovitosti u proizvodnji električne energije i energije za grijanje i hlađenje, uključujući centralno grijanje, kao i nove mjere u području saobraćaja i distribucije električne energije i prirodnog plina. Glavne energetske uštede predviđene za Zenicu odnose se na provođenje mjera za modernizaciju i upravljanje energijom unutar firme Grijanje Zenica, koja pruža usluge centralnog grijanja u Zenici.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a koje su predložene za povećanje energetske učinkovitosti u sektoru saobraćaja, ali i za stambene i javne zgrade, trebaju biti usklađene s ciljevima i mjerama predloženim u Akcionom planu.

Oznake indikatora: S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u FBiH 2014-2020.

Djelokrug: Planom su definisane politike, planovi i ciljevi koji se odnose na udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji električne energije, energije za grijanje / hlađenje i energije za saobraćaj. Ciljani udio energije iz obnovljivih izvora energije u FBiH u 2020. godini iznosi 41%.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju doprinijeti postizanju ciljeva utvrđenih u ovom Akcionom planu.

Oznake indikatora: S: Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Zakon o zaštiti okoliša (Službene novine FBiH, br. 33/03 i 38/09)

Djelokrug: Ovim zakonom uređuju se pitanja zaštite okoliša i utvrđuju načela i mjere zaštite okoliša na području FBiH. Njime se također uređuje i strateška procjena uticaja na okoliš i procjena uticaja na okoliš.

Implikacije za GCAP: Prilikom provedbe SPUO za GCAP potrebno je pridržavati se ovog Zakona. Navesti za koje projekte iz akcionog plana se treba provesti procjena uticaja na okoliš u skladu sa zahtjevima ovoga Zakona.

Oznake indikatora: S, P i R: svi pokazatelji

Zakon o zaštiti prirode (Službene novine FBiH, br. 66/13)

Djelokrug: Zakon ima za cilj osigurati zaštitu i očuvanje prirodnih staništa i divlje faune i flore mjerama za održavanje ili obnavljanje prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore. Njime se uređuju i staništa i ekološki važna područja, te uspostava mreže Natura 2000.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a moraju se uskladiti sa zahtjevima za zaštitu i očuvanje prirodnih staništa, te flore i faune.

Oznake indikatora: S: Biološka raznolikost i ekosistemi; **P i R:** svi indikatori

Zakon o upravljanju otpadom (Službene novine FBiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17)

Djelokrug: Cilj ovog zakona je sprečavanja nastajanja otpada, poticanje prerade otpada za ponovnu upotrebu i reciklaže, te njegovo korištenje za proizvodnju energije. Njime nije obuhvaćen radioaktivni otpad i otpadne vode.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju slijediti hijerarhijsku strukturu upravljanja otpadom propisanu ovim zakonom.

Oznake indikatora: P i R: Kruti otpad

Zakon o poljoprivrednom zemljištu (Službene novine FBiH, br. 52/09)

Djelokrug: Cilj donošenja zakona je očuvanje, namjensko korištenje, povećanje proizvodne sposobnosti i unapređenje upravljanja poljoprivrednim zemljištem. Mjere predviđene ovim Zakonom svrstane su u mjere politike za podršku poljoprivrednim tržištima i mjere ruralnog razvoja. Jedan od ciljeva predviđa racionalno korištenje i očuvanje prirodnih resursa i zaštitu okoliša.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a koje se odnose na poljoprivredno zemljište trebaju biti usklađene s načelima utvrđenim ovim zakonom.

Oznake indikatora: S: Tlo, Korištenje zemljišta; **P i R:** Korištenje zemljišta

Zakon o zaštiti zraka (Službene novine FBiH, br. 33/03, 4/10)

Djelokrug: Cilj ovog zakona je spriječiti i smanjiti emisije i štetne onečišćujuće tvari u zraku. Njime se također nalaže i praćenje kvalitete zraka. Granične vrijednosti, ciljne vrijednosti i pragovi upozorenja za onečišćujuće tvari i datum njihovog stupanja na snagu utvrđeni su podzakonskim aktima uz ovaj Zakon.

Implikacije za GCAP: Pri planiranju aktivnosti u okviru GCAP-a o gradskom prijevozu i drugim aktivnostima koje mogu utjecati na kakvoću zraka potrebno je osigurati poštivanje standarda kvalitete zraka.

Oznake indikatora: S: Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Zakon o zaštiti od buke (Službene novine FBiH, br. 110/12)

Djelokrug: Ovim Zakonom propisuju se dopušteni nivoi buke, mjere zaštite od buke i načini mjerenja buke. Njime se nalaže i izrada karata buke za predviđanje, snimanje i praćenje nivoa buke.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-u koje se odnose na zaštitu od buke moraju biti usklađene sa ovim Zakonom i standardima o zagađenju bukom koje on uređuje.

Oznake indikatora: P i R: Prijevoz, Korištenje zemljišta

Zakon o vodama (Službene novine FBiH, br. 70/06)

Djelokrug: Ovaj zakon predstavlja glavni pravni okvir za vodne resurse i vodne usluge. Svrha ovoga Zakona je osiguranje upravljanja vodama s ciljem smanjenja zagađenja voda, postizanja održivoga korištenja voda, zaštite ekosistema, smanjenja rizika od poplava i drugih negativnih uticaja voda.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a koje se odnosi na upravljanje vodama, kao što su zaštita izvorišta voda, okolišni protok, zaštićena vodena područja i sl. moraju biti u skladu s ovim zakonom.

Oznake indikatora: S: Vodne mase, Korištenje voda; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Zakon o energetske učinkovitosti (Službene novine FBiH, br. 22/17)

Djelokrug: Ovim zakonom uređuje se donošenje i provođenje planova za poboljšanje energetske učinkovitosti, obaveze javnog sektora i prava / obaveze krajnjih korisnika. Njime se predviđaju mjere za obnovu i održavanje objekata koje koriste lokalne vlasti i javna preduzeća koja osnivaju lokalne vlasti. Zakon također propisuje obavezne energetske revizija zgrada i predviđa uvođenje energetske klasifikacije zgrada.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju predvidjeti posebne mjere za osiguranje energetske učinkovitosti u javnom sektoru. Usklađenost sa standardima energetske učinkovitosti treba osigurati kroz aktivnosti sadržane u GCAP-u.

Djelokrug: S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije (Službene novine FBiH, br. 70/13 i 5/14)

Djelokrug: Ovim zakonom promoviše se korištenje obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne energije i energije za grijanje i hlađenje. Njime se također promoviše i korištenje obnovljivih izvora energije u sektoru saobraćaja.

Implikacije: Aktivnostima u okviru GCAP-a treba predvidjeti i posebne mjere kako bi se osiguralo veće korištenje obnovljivih izvora energije.

Oznake indikatora: S: Zrak, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P i R:** Industrije, Energija, Zgrade i Prijevoz

Zakon o prostornom planiranju i namjeni zemljišta (Službene novine FBiH, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)

Djelokrug: Ovim Zakonom uređuje se planiranje korištenja zemljišta na nivou FBiH kroz izradu i donošenje planskih dokumenata i njihovo provođenje, vrsta i sadržaj planskih dokumenata, korištenje zemljišta na nivou FBiH. Ovaj zakon propisuje i postupke za dobivanje urbanističke dozvole, građevinske dozvole i upotrebne dozvole.

Implikacije: Pri izradi mjera u okviru GCAP-a i ciljeva prostornog / urbanog / regulatornog planiranja u obzir je potrebno uzeti ovaj Zakon.

Oznake indikatora: S, P i R: Korištenje zemljišta

Zakon o cestama FBiH (Službene novine FBiH, br. 12/10, 16/10 i 66/13)

Djelokrug: Ovaj zakon predstavlja pravni okvir za obavljanje svih djelatnosti u području cestovne infrastrukture. Njime se utvrđuju zahtjevi u pogledu upravljanja, izgradnje i zaštite cesta, kao i uslovi za obavljanje prijevoza.

Implikacije: Aktivnosti u okviru GCAP-a u obzir trebaju uzeti zahtjeve u pogledu izgradnje i upravljanja cestama utvrđene ovim zakonom.

Oznake indikatora: S: Korištenje zemljišta; **P i R:** Prijevoz, korištenje zemljišta

1.5 Pregled glavnih zakonodavnih dokumenata na kantonalnom nivou

Kantonalni ekološki akcioni plan Zeničko-dobojskog kantona za period 2017-2025.

Djelokrug: Ovaj dokument je dugoročni akcioni plan zaštite okoliša Zeničko-dobojskog kantona. Sadrži analizu stanja okoliša, prioritetne probleme koje treba riješiti i prioritetne aktivnosti predložene za rješavanje takvih problema s pozitivnim uticajima na okoliš. Izrada i usvajanje ovog Plana predviđena je federalnim Zakonom o zaštiti okoliša.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti i ciljevi sadržani u GCAP-u trebaju doprinijeti postizanju ciljeva predloženih ovim Planom.

Oznake indikatora: S, P i R: Svi indikatori

Kantonalni plan upravljanja otpadom Zeničko-dobojskog kantona za period 2009-2018.

Djelokrug: Plan upravljanja otpadom izrađen je u skladu sa Zakonom o gospodarenju otpadom FBiH. Plan sadrži analizu postojećeg sistema upravljanja otpadom na nivou kantona, kao i posebne ciljeve i planove za različite vrste otpada. Plan obuhvata ciljeve za smanjenje količine odloženog otpada, povećanje količine recikliranog otpada i povećanje pokrivenosti usluga prikupljanja otpada.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s ciljevima i doprinijeti ciljevima predloženim ovim Planom. Planom nisu obuhvaćene posebne aktivnosti za Grad Zenicu, već opće aktivnosti za sve općine u Kantonu, uključujući: (i) povećanje pokrivenosti uslugama prikupljanja otpada, (ii) uklanjanje nelegalnih odlagališta i saniranje područja na kojem su se nalazila, (iii) sanacija i zatvaranje postojećih općinskih odlagališta, (iv) uspostava recikliranja otpada, (v) uspostava kapaciteta za odgovarajuće zbrinjavanje otpada životinjskog porijekla, (vi) sanacija i zatvaranje nelegalnih deponija životinjskog otpada.

Oznake indikatora: P i R: Kruti otpad

Kantonalni operativni plan odbrane od poplava za Zeničko-dobojskog kantona

Djelokrug: Ovaj Plan sadrži mjere i aktivnosti koje treba poduzeti u razdoblju opasnosti od pojave visokih voda i poplava, kao i radnje potrebne za otklanjanje posljedica poplava. Plan sadrži i karte s pregledom poplavnih područja u Gradu Zenici.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti usklađene s aktivnostima predloženim ovim Planom.

Oznake indikatora: S: Vodne mase; Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja), Korištenje zemljišta

Zakon o zaštiti okoliša (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 1/00)

Djelokrug: Ovim zakonom uređuje se upravljanje, zaštita i unapređenje okoliša. Njime se utvrđuju mjere i postupci za zaštitu od štetnih uticaja na okoliš, racionalno korištenje prirodnih resursa, finansiranje zaštite okoline i njeno poboljšanje.

Implikacije za GCAP: Sve aktivnosti u okviru GCAP-u moraju biti u skladu sa zahtjevima ovog zakona. Prema ovom zakonu, jedinice lokalne samouprave uređuju, organizuju, finansiraju i unapređuju aktivnosti zaštite okoliša na lokalnom nivou. Ove aktivnosti uključuju: (i) usvajanje programa zaštite okoliša, osiguravanje uslova za njihovo provođenje i izrada izvještaja o nivou njihovog provođenja, (ii) praćenje stanja okoliša i procjenu emisija, (iii) osiguravanje uslova za vođenje katastra onečišćenja okoliša, (iv) osiguravanje uslova za provođenje mjera zaštite i drugih mjera u skladu s navedenim Zakonom, (v) provođenje rehabilitacije kada je ona u nadležnosti grada. Prilikom izrade GCAP-a potrebno je uzeti u obzir navedene nadležnosti date gradovima i propisati aktivnosti za Grad Zenicu koje ne mogu izlaziti izvan opsega nadležnosti propisanih ovim Zakonom i zakonima na višim nivoima.

Oznake indikatora: S, P i R: svi pokazatelji

Zakon o vodama Zeničko-dobojskog kantona (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 17/07)

Djelokrug: Ovim zakonom uređuje se upravljanje vodama u Zeničko-dobojskom kantonu, uključujući zaštitu voda, korištenje voda i zaštitu od štetnog djelovanja voda, te regulaciju vodotoka i drugih voda. Zakon također sadrži odredbe o javnim vodnim resursima, vodnim objektima, pravnim osobama i drugim institucijama nadležnim za specifična pitanja upravljanja vodama na kantonalnom nivou.

Implikacije za GCAP: Sve aktivnosti u okviru GCAP-a koje se tiču zaštite voda moraju biti u skladu sa zahtjevima ovog Zakona. Prema ovom Zakonu, Grad Zenica je odgovoran za upravljanje svim površinskim vodama II kategorije, što znači da nije odgovoran za upravljanje vodama rijeke Bosne koja spada u I kategoriju. Osim toga, Grad je odgovoran za zaštitne vodne objekte za sve površinske vode II kategorije i upravljanje i provođenje aktivnosti na svim vodotocima, kako za površinske vode I tako i II kategorije. Jedinice lokalne samouprave također su odgovorne za zone sanitarne zaštite i predlaganje zaštitnih mjera u tim zonama. Prilikom izrade GCAP-a potrebno je uzeti u obzir navedene odgovornosti, posebno za aktivnosti vezane uz rijeku Bosnu.

Oznake indikatora: S: Vodne mase, Korištenje voda; **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja)

Zakon o šumama (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 8/13 i 1/15)

Djelokrug: Ovim Zakonom uređuje se čuvanje i zaštita šuma i šumskog zemljišta i upravljanje njima, planiranje u šumarstvu, ekonomske funkcije u šumarstvu, finansiranje biološke obnove šuma na teritoriji Zeničko-dobojskog kantona, kao i druga pitanja od značaja za šume i šumsko zemljište.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-a s mogućim uticajima na šumarstvo, korištenje zemljišta i zaštitu ekosistema i biološke raznolikosti na području Zenice moraju biti u skladu sa zahtjevima ovog Zakona. Osim toga, neke od odgovornosti dodijeljene su općinama / gradovima i te se odgovornosti moraju uzeti u obzir prilikom izrade aktivnosti za GCAP. Prema ovom Zakonu, među navedenim odgovornostima su: (i) zaštita šuma i šumskog zemljišta, (ii) podnošenje zahtjeva za formiranje šumsko-ekonomskih područja ili revizija njihovih granica, i (iii) zaštita od požara u šumama, na šumskom i poljoprivrednom zemljištu.

Oznake indikatora: S: Bioraznolikost i ekosistemi, Korištenje zemljišta; **P i R:** Svi indikatori

Zakon o zaštiti od buke (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 1/14)

Djelokrug: Ovim zakonom utvrđuju se dozvoljeni nivoi buke, mjere zaštite od buke i način mjerenja i snimanja buke; granični nivoi buke usklađeni sa namjenom prostora i dobom dana, tako da ne ugrožavaju život i rad ljudi, a posebno njihovo zdravlje.

Implikacije za GCAP: Aktivnosti u okviru GCAP-u moraju biti usklađene sa standardima o zagađenju bukom propisanim ovim Zakonom. Prema ovom Zakonu, mjere zaštite od buke trebaju osigurati nadležna tijela općine ili grada i kantona. Osim toga, općine i gradovi odgovorni su za mapiranje buke u svrhu predviđanja, snimanja i praćenje nivoa buke. Prilikom izrade GCAP-a potrebno je uzeti u obzir navedene nadležnosti date gradovima i propisati aktivnosti za Grad Zenicu koje ne mogu izlaziti izvan opsega nadležnosti propisanih ovim Zakonom i zakonima na višim nivoima.

Oznake indikatora: P i R: Prijevoz, Korištenje zemljišta

Zakon o prostornom uređenju i građenju (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 1/14 i 3/15)

Djelokrug: Ovim Zakonom uređuju se načela za plansko uređenje, korištenje, zaštitu i upravljanje prostorom, organizacija sistema prostornog uređenja, donošenje planskih dokumenata, uslovi projektovanja, građenja, upotrebe i održavanja građevine, tehničke specifikacije, izdavanje odobrenja za građenje i za upotrebu u Zeničko-dobojskom kantonu.

Implikacije za GCAP: Ovaj Zakon treba uzeti u obzir prilikom predlaganja aktivnosti u okviru GCAP-a vezanih za korištenje zemljišta i izgradnju novih ili obnovu postojećih zgrada na području Grada Zenice. Prema ovom Zakonu, Grad Zenica je nadležan za prostorno uređenje i korištenje zemljišta, a posebno za donošenje dokumenata prostornog uređenja, među kojima je i prostorni plan Grada. Grad Zenica izdaje

urbanističke, građevinske i upotrebne dozvole za gradnju, rekonstrukciju i korištenje objekata koji nisu navedeni u Zakonu o prostornom planiranju FBiH. Preduslov za izdavanje takvih dozvola je usklađenost projekta s dokumentima prostornog uređenja. To znači da aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju biti u skladu s usvojenim prostornim planovima i postupcima usvajanja (kao što je Prostorni plan Grada Zenice).

Oznake indikatora: S, P i R: Korištenje zemljišta

Zakon o komunalnim djelatnostima (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 17/08)

Djelokrug: Ovim zakonom uređuju se svi aspekti komunalne djelatnosti na području Zeničko-dobojskog kantona. Javne usluge poput vodoopskrbe, odvodnje otpadnih voda, prikupljanja i odlaganja komunalnog otpada, opskrbe toplinom, održavanja javnih površina i javne rasvjete, koje su relevantne za zaštitu okoliša, kategorizirane su kao komunalne usluge.

Implikacije za GCAP: Prilikom predlaganja aktivnosti za poboljšanje javnih usluga u Zenici u okviru GCAP-a, ovaj zakon treba uzeti u obzir. Sukladno ovom zakonu, općine i gradovi i pravne osobe koje obavljaju komunalne djelatnosti moraju osigurati trajno obavljanje komunalnih djelatnosti, koje kvalitetom i standardom odgovaraju utvrđenoj visini cijene koju korisnici usluga plaćaju za njihovo izvršenje, osigurati održavanje komunalnih objekata i uređaja koji su u nadležnosti komunalnih preduzeća i poduzimati mjere za očuvanje i zaštitu okoliša. Aktivnosti predložene u okviru GCAP-a trebaju u obzir uzeti gore navedene nadležnosti općina i gradova.

Oznake indikatora: **S:** Zrak, Vodne mase, Pitka voda, Korištenje vode, Korištenje zemljišta, Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova), Prilagođavanje (otpornost na rizike od prirodnih katastrofa); **P i R:** Voda (opskrba, kanalizacija, odvodnja), Energija, Kruti otpad, Korištenje zemljišta, Zgrade

Implikacije za GCAP:

Informacije predstavljene u ovom poglavlju mogu se koristiti kao opće smjernice za odabir aktivnosti GCAP-a kojim će se predložiti ekološki prihvatljiva rješenja za probleme urbanog razvoja grada i doprinijeti postizanju ciljeva postavljenih političkim i strateškim okvirom.

BiH je ratifikovala brojne međunarodne multilateralne sporazume, te je u procesu pristupanja Europskoj uniji, što je obavezuje da ispuni zahtjeve i standarde u području biološke raznolikosti, zaštite zemljišta, vode i zraka, održive proizvodnje i korištenja energije, smanjenja emisija stakleničkih plinova emisija i kontrolisane upotrebe hemikalija.

Okvir nacionalne politike je rascjepkan na više nivoa uprave. Nadležnost za pitanja okoliša u BiH dodijeljena je entitetu Federacije BiH i dijeli se sa jedinicama nižeg nivoa uprave, odnosno kantonima. Pravni i strateški okvir su horizontalno povezani, čime se usklađuje federalni i kantonalni pristup u sektorima koje pokriva GCAP.

Provođenje zahtijeva uključivanje različitih institucija na svim nivoima uprave. Aktivnosti poduzete na nivou Grada trebaju unaprijediti provođenje politika viših nivoa i svojim rezultatima doprinijeti ostvarenju ekoloških ciljeva na nivou Federacije i kantona, te pomoći da se odgovori na međunarodne obaveze zemlje.

2 Lokalna uprava, ekonomski i socijalni kontekst

Uprava

Podjela nadležnosti između države, entiteta i kantona

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske. Najveći gradovi u Federaciji su glavni grad Sarajevo, te gradovi Mostar, Tuzla, Bihać i Zenica, dok su u Republici Srpskoj najveći gradovi Banja Luka, Bijeljina, Prijedor i Trebinje. Formalno, Brčko Distrikt, multietnička samoupravna administrativna jedinica, je dio oba entiteta.

Vlada na državnom nivou zadužena je za sigurnost i odbranu, carinu i imigracije, fiskalnu i monetarnu politiku te omogućavanje međuentitetske koordinacije i regulacije. Na entitetskom nivou, i Federacija i Republika Srpska imaju značajnu autonomiju - entitetski parlamenti imaju nadležnost za zdravstvo, obrazovanje, poljoprivredu, kulturu, pitanja boraca, rad, policiju i unutrašnje poslove.

Federacija je nadalje podijeljena na 10 kantona, od kojih svaki ima svoju vladu i relativnu autonomiju u lokalnim pitanjima. FBiH dijeli neke nadležnosti s kantonima, kao što su zdravstvo, pitanja okoliša, komunikacijska i saobraćajna infrastruktura, socijalna pitanja, turizam i prirodni resursi. Svaki kanton je nadležan za uspostavu i kontrolu policijskih snaga, obrazovanje, kulturnu politiku, stambenu politiku, regulisanje i pružanje javnih usluga, regulisanje lokalne upotrebe zemljišta, uključujući zoniranje. Kantoni su također nadležni za promociju lokalnih poslovnih i dobrotvornih aktivnosti, regulisanje lokalnih postrojenja za proizvodnju energije, socijalne usluge, turizam, finansiranje iz oporezivanja, zaduživanje i druga sredstava.

Gradska uprava

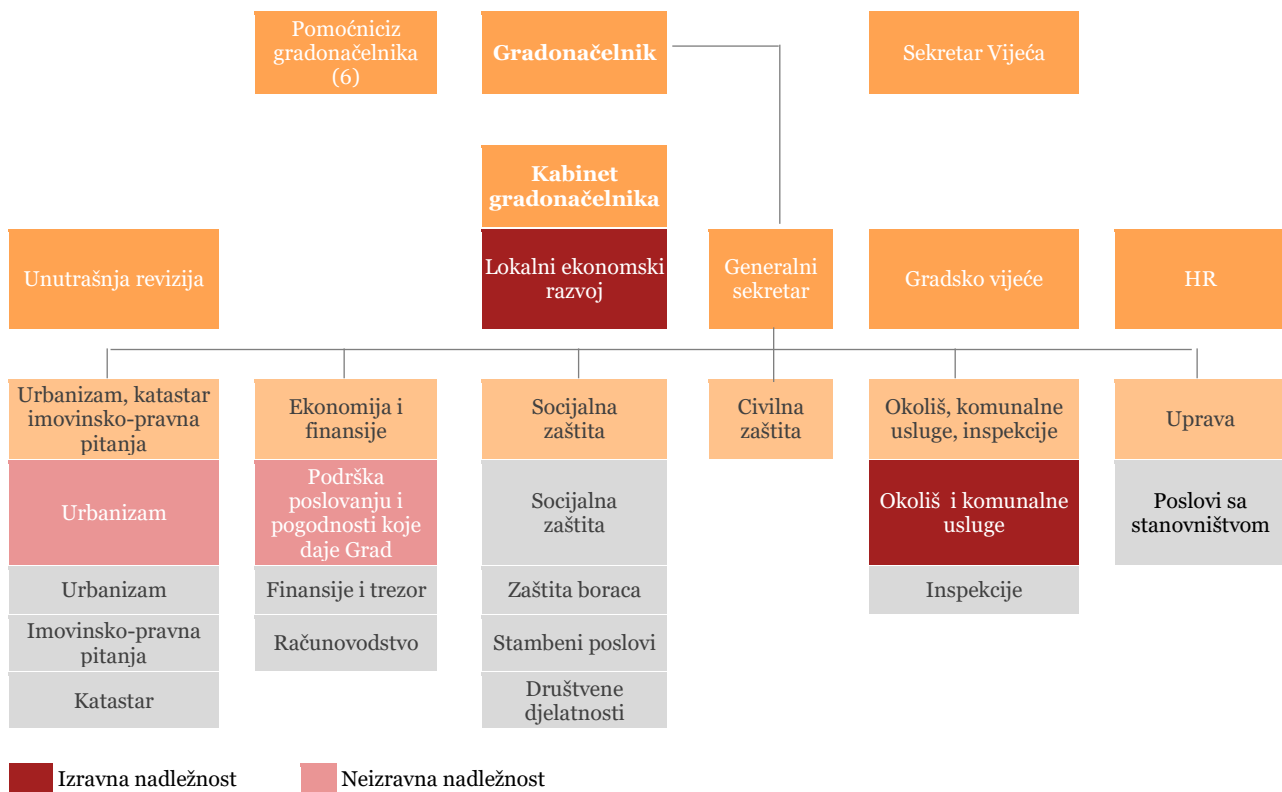
Na kraju 2017. godine, u FBiH je bilo ukupno 79 općina i gradova, od toga 12 u Zeničko-dobojskom kantonu. U Gradu Zenici živi 30,5% stanovništva kantona, čiji je ukupan broj stanovnika 360,093. Grad je osnovan 2014. godine na osnovu Zakona o Gradu Zenici (Službene novine FBiH, br. 80/14).

Grad vode gradonačelnik i Gradsko vijeće. U Gradskom vijeću su zastupljene sve općine sa jednakim brojem vijećnika ovlaštenih za usvajanje (dvotrećinskom većinom glasova) Statuta Grada i izbor gradonačelnika. Vijeće komunicira i organizuje svoje funkcionisanje putem sekretara Vijeća.

Gradsko vijeće je uglavnom ovlašteno za:

- usvajanje Statuta Grada i budžeta;
- usvajanje razvojnih, prostornih i urbanističkih planova i programa, kao i planova za provođenje, uključujući zoniranje, programe za građevinsko zemljište, plan korištenja javnih prostora (uglavnom putem Službe za urbanizam, katastar i pravno-imovinske poslove Grada);
- donošenje propisa o porezima, naknadama i doprinosima;
- odluke o upravljanju i raspolaganju sredstvima, zaduživanju;
- razmatranje godišnjih izvještaja o provođenju i aktivnostima gradonačelnika;
- osnivanje javnih preduzeća i ustanova za obavljanje djelatnosti od javnog interesa.

Gradska uprava Zenice organizovana je u šest službi koje vode zamjenici gradonačelnika, a koordinira generalni sekretar. Svaka služba ima podjedinice uspostavljene za posebne nadležnosti i one djeluju kao operativna tijela u djelokrugu svoje nadležnosti djelatnosti.

Odsjek za lokalni i ekonomski razvoj koordinira rad svih odjela na nivou strateškog upravljanja. Šef odsjeka je po zakonu podređen pomoćnicima gradonačelnika / šefovima odjela. Ipak, budući da je Odsjek sastavni dio gradonačelnikovog kabineta i može izvršavati bilo koje ovlasti koje smatra potrebnim za provođenje akcionih planova u Gradu, on se može smatrati središnjim tijelom za izradu i kasnije provođenje GCAP-a.

Neke od uloga Odsjeka, koje su ključne za podršku procesu GCAP-a (planiranje, provođenje i praćenje) odnose se na ovlasti za provođenje razvojnih strategija, izradu odgovarajućih akcionih planova, praćenje provedbe godišnjih planova na nivou odjela. Ovaj Odsjek također aktivno učestvuje u predlaganju gradonačelniku finansijskih instrumenata (npr. zajmova) i partnerstava s međunarodnim organizacijama.

Nadležnosti općina i gradova

Gradovi i općine, kao strukture lokalne samouprave, nadležni su za finansiranje i poreznu politiku (usklađenu s višim tijelima vlasti), zajedničku infrastrukturu, urbanističko planiranje, javni prijevoz i druge nadležnosti. Svaka samouprava reguliše svoje opće i posebne nadležnosti i operativni ustroj putem statuta, usklađenih s Ustavom BiH, ustavom kantona i zakonodavstvom.

U skladu s načelima Ustava i Zakona o lokalnoj samoupravi FBiH, lokalne vlasti (gradovi i općine) nadležne su za pružanje javnih usluga i upravljanje te za lokalnu upravu i razne resurse. U okviru njihovih nadležnosti, funkcije jedinica lokalne samouprave uključuju:

- planiranje: budžeta, razvojnih programa i planova, prostornog planiranja i zaštite okoliša, zemljišta za izgradnju, stambene politike
- finansiranje: raspolaganje vlastitim sredstvima, naplatu naknada za korištenje javnih dobara
- upravljanje resursima: prirodnim resursima i komunalnom infrastrukturom

- lokalni prijevoz
- obrazovanje
- kulturu i sport
- zdravstvenu i socijalnu zaštitu
- civilnu zaštitu, upravljanje rizikom od katastrofa i zaštitu od požara

Implikacije za GCAP:

Grad Zenica posjeduje značajan dio zemljišta koji je raspoloživ za izgradnju (558,5 km²). To je u skladu s *Prostornim planom Grada Zenice za razdoblje 2016 - 2036*. (napomena: još uvijek u formi nacrtu jer ga Gradsko vijeće još nije usvojilo) i usklađen je s odgovarajućim planom FBiH.

Postojeća *Strategija integrisanog razvoja Grada 2012 - 2020.*, koju je Gradsko vijeće usvojilo u decembru 2011., predstavlja temeljni dugoročni planski dokument Grada. Strategija je usklađena s kantonalnom strategijom razvoja i odgovarajućim dokumentima FBiH. Zakon o planiranju razvoja FBiH propisuje da razvojne strategije trebaju odrediti prioritete i ciljeve razvoja samouprave, finansijski i institucionalni okvir, praćenje, evaluaciju i izvještavanje. Od općina (i gradova) se traži da uspostave jedinice za upravljanje razvojem, da centralizuju koordinaciju u planiranju aktivnosti, provođenja i praćenju. U Zenici je ova funkcija dodijeljena Odsjeku za lokalni i ekonomski razvoj formiranom pri Kabinetu gradonačelnika.

Trenutno je u toku revizija *Strategije integrisanog razvoja Grada za razdoblje od 2012. do 2020.* i planirano je da ona bude na dnevnom redu Gradskog vijeća do trećeg kvartala 2019. godine. Budući da će ciljevi iz sadašnje strategije biti podložni promjenama kako bi bili prilagođeni trenutnoj situaciji, dokument GCAP-a odnosit će se na revidiranu strategiju odobrenu od strane Gradskog vijeća

Revizija može rezultirati promjenom strategije razvoja kao dugoročnog planskog dokumenta u okolnostima u kojima se promijenio razvojni kontekst ili su nastale nove okolnosti koje je potrebno uzeti u obzir pri budućem planiranju. Ovo se može promatrati kao prilika za integrisanje GCAP-a u revidiranu strategiju razvoja. Osim toga, trenutna strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona ističe 2020. godine. Proces izrade strategije u Federaciji BiH predviđa vertikalnu koherentnost strateških dokumenata, gdje se, u konkretnom slučaju, očekuje da strategija razvoja Grada bude usklađena s ciljevima postavljenim u novoj kantonalnoj strategiji. Međutim, kada se razmatra postojeća kantonalna strategija razvoja, ciljevi povezani s GCAP-om dobro su pokriveni u strateškom cilju 4, koji obuhvata intervencije u cilju poboljšanja aspekata okoliša, energetske učinkovitosti i javne infrastrukture. Ukoliko se nova kantonalna strateška orijentacija značajno ne promijeni u predstojećem razdoblju, ne postoji rizik da GCAP ne bude usklađen s novom kantonalnom strategijom razvoja.

Budući da GCAP predstavlja sektorski strateški plan, potrebno ga je uskladiti i integrisati u razvojnu strategiju kako bi se osiguralo da se aktivnosti predložene u okviru GCAP-a budu obuhvaćene godišnjim budžetom i planiranjem aktivnosti koje vrše različiti odjeli u okviru Grada. Time će se osigurati njegovo uključivanje u godišnji plan rada gradonačelnika za nadolazeće razdoblje.

Međutim, treba napomenuti da, budući da je GCAP vanjski osmišljen dokument koji nije izričito propisan zakonom Federacije BiH, sa Gradom je potvrđeno kakav će on status imati za Grad, te kakav će biti postupak njegovog usvajanja. Postupak usvajanja je opisan u nastavku:

- Zakon o planiranju razvoja Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) (Službene novine FBiH, br. 32/17) propisuje korake za usvajanje razvojnih strategija i povezanih akcionih planova te finansijskih i institucionalnih okvira.
- U skladu s tim zahtjevima, Grad je integrisao planiranje, provođenje i praćenje u svoju organizacijsku strukturu. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta ovlašćuje Odsjek zadužen za lokalni i ekonomski razvoj pri Kabinetu gradonačelnika da koordinira planiranje razvoja, provođenje i praćenje. Nadležna jedinica u Gradu Zenici je Služba za privredu.
- Strategija ekonomskog razvoja Grada je sveobuhvatan strateški dokument Grada. Ostali planovi i strategije, kao što je GCAP, moraju se uskladiti s razvojnom strategijom i biti uvršteni u srednjoročne planove za provođenje (trogodišnje). Lokalne vlasti su obavezne izraditi srednjoročne planove za

provođenje usklađene s planovima javnih ulaganja i trogodišnjim dokumentom okvirnog budžeta kako bi se osigurala finansijska podloga za provođenje plana.

Društvo

Starenje stanovništva

Zenica je upravno sjedište Zeničko-dobojskog kantona, koji se sastoji od 12 općina sa ukupnim brojem stanovnika od cca. 430 hiljada ljudi, 15% stanovništva Federacije BiH živi u Zeničko-dobojskom kantonu. To je treći najveći kanton u Federaciji BiH po broju stanovnika, a Kanton Sarajevo i Tuzlanski kanton su najnaseljeniji kantoni. Procjenjuje se da Zenica ima 109.679 stanovnika koji žive na obje strane rijeke Bosne na 558,5 km².

Osim registrovanog prosječnog godišnjeg smanjenja stanovništva od 1,73%, najveća društvena briga za Zenicu je starenje stanovništva. To je uobičajen trend u zemljama diljem Evrope, uključujući BiH i druge zemlje u regiji. U 2017. godini, samo 15,7% stanovništva bilo je u dobi od 15 godina i mlađe, dok je udio starijih osoba činio 13,9% stanovništva Grada. Radno sposobno stanovništvo u Gradu čini 70,5% ukupnog stanovništva, nešto više nego u drugim urbanim područjima (Sarajevo 68,8%, Mostar 68,6%, Tuzla 69,2%), dok prosjek FBiH iznosi 70,4%.

<i>Dob stanovništva</i>	<i>Ukupno</i>	<i>0 -15</i>	<i>%</i>	<i>16 -64</i>	<i>%</i>	<i>65 i više</i>	<i>%</i>
2017	109.679	17.195	15,7%	77.289	70,5%	15.195	13,9%
2009	127.105	22.518	17,7%	85.709	67,4%	18.878	14,9%
1991	145.517	36.843	25,3%	100.488	69,1%	8.186	5,6%

Migracije

Među ostalim zemljama u regiji, Bosna i Hercegovina ima najveću stopu iseljavanja od 44,6% (udio stanovništva izvan zemlje u ukupnom broju stanovnika), a emigracija mladih kao emigracije trećeg vala (ekonomska emigracija) je u posljednje vrijeme posebno izražena. Procjene pokazuju da oko 80.000 mladih napusti zemlju na godišnjem nivou. To je dovelo do dramatične depopulacije pojedinih dijelova zemlje, posebno u sjevernim, istočnim i južnim dijelovima. Međutim, kako većina emigranata ostaje registrovana u zemlji prebivališta, teško je pouzdano procijeniti emigracijske trendove u trećem valu emigracije (ekonomske).

Osim vanjske migracije, migracije unutar zemlje također slabe ljudski kapital u pojedinim dijelovima zemlje u odnosu na administrativne centre. Na godišnjem nivou registrovana migracija u zemlji iz Zenice čini oko 0,8% ukupnog stanovništva. Iako se ova vrijednost možda ne čini alarmantnom, vrijedno je napomenuti da u većini slučajeva visokokvalifikovani mladi ljudi migriraju iz Zenice u Sarajevo (uključujući svakodnevno putovanje na posao), što uzrokuje znatan nedostatak visokoobrazovanih stručnjaka. Za to postoji nekoliko razloga: povećana potražnja za visokokvalifikovanim mladim osobama povezana sa znatno boljim uslovima rada i prilikama (uslužna djelatnost, IT sektor, finansijske institucije, ambasade i međunarodne organizacije) i šira pokrivenost socijalnim naknadama i bolji pristup zdravstvenim uslugama.

Službeno registrovana migracija pokazuje godišnju depopulaciju koja iznosi 0,2% ukupnog stanovništva, što je prikazano u tabeli u nastavku.

<i>Grad Zenica</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Broj građana	110,694	110,462	110,210	109,950	109,679

Priliv građana	604	637	604	496	532
Odliv građana	894	876	822	784	790
Neto migracija	(290)	(239)	(218)	(288)	(258)
%	0.3%	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%

Pristup uslugama Grada

Oko 80.000 stanovnika (73% od ukupnog broja) snabdijeva se vodom iz lokalne vodovodne mreže. Nadalje, gotovo 80% stanovništva (26.000 domaćinstava) pokriveno je sistemom upravljanja čvrstim otpadom.

Centralnim grijanjem upravlja državno poduzeće koje je 100% u vlasništvu Grada. U protekla tri desetljeća mreža centralnog grijanja je u velikoj mjeri proširena, a energija za centralno grijanje nabavlja se od Arcelor Mittala. Proširenje mreže novim klijentima i ograničena ulaganja u održavanje kotlovnica i toplinske mreže u Gradu uzrokovali su ozbiljne propuste u pružanju usluga. To je utjecalo na stanovnike Zenice, pa su mnogi prešli na alternativne načine grijanja. U 2017. godini Gradsko vijeće donijelo je odluku o oslobađanju domaćinstava koja su prestala koristiti centralno grijanje od obaveznih naknada.

Nedavno je Grad pokrenuo osnivanje novog preduzeća s ciljem pružanja usluga centralnog grijanja stanovništvu. Ovo poduzeće je javno-privatno partnerstvo sa 20% vlasništva Grada, 50% Arcelor Mittala i preostalih 30% dolazi iz stranih investicijskih fondova.

Zdravstvene usluge u Zenici pružaju se u kantonalnoj bolnici i domovima zdravlja sa 98 doktora (1,12 doktora na 1.000 stanovnika).

Implikacije za GCAP:

U GCAP-u za Zenicu treba uzeti u obzir posebne društvene izazove koji negativno utječu na stanovništvo Grada, posebno vanjsku migraciju visoko kvalifikovane radne snage (posebno mladih).

Stanje komunalnih usluga, srodna pitanja zaštite okoliša te operativni i finansijski rezultati javnih preduzeća nisu dovoljno obrađeni u postojećoj razvojnoj strategiji. Tako bi CGAP trebao predstavljati relevantan okvir pokazatelja i aktivnosti koje nadopunjuju postojeće dugoročno planiranje Grada.

Ekonomija

Tranzicijska ekonomija

Bosna i Hercegovina ima tranzicijsku ekonomiju s ograničenim tržišnim reformama. U septembru 2007. zemlja je postala punopravna članica Srednjoeuropskog sporazuma o slobodnoj trgovini, a ekonomija je napredovalo do 2008. godine, kada je globalna ekonomska kriza izazvala recesiju. Privatni sektor u zemlji polako raste, ali su inozemna ulaganja naglo opala nakon 2007. te su i dalje niska. Od 2013., Bosna i Hercegovina bilježi pozitivan ekonomski rast, iako su teške poplave otežale oporavak u 2014. godini.

Trenutno, glavni ekonomski prioriteti zemlje su: ubrzanje integracije u EU, jačanje fiskalnog sistema, reforma javne uprave, članstvo u STO-u i omogućivanje ekonomskog rasta poticanjem dinamičnog, konkurentnog privatnog sektora.

Ekonomске aktivnosti Zenice

Ekonomске aktivnosti Zenice snažno ovise o jednoj velikoj tvrtki (Arcelor Mittal) i preduzećima u javnom sektoru, pri čemu lokalni privatni sektor učestvuje sa samo 50% ostvarenih prihoda i ima 53,3% udjela u ukupnoj zaposlenosti u industriji. Od ukupnog izvoza od 445 miliona KM u 2016. godini, 83,8% ostvario je Arcelor Mittal.

Na dan 31. decembra 2017. godine, preduzeća privatnog vlasništva registrovana na području Grada, ostvarila su 785 miliona KM prihoda uz zapošljavanje 8.287 osoba. Mala preduzeća zapošljavaju 33,4% radne snage s 22,5% udjela u ukupnim prihodima, dok je udio srednjih preduzeća između 27 i 37%. S druge strane, velika preduzeća značajno doprinose zapošljavanju, izvozu i novim ulaganjima.

31.12. 2016.	Prihod u mil. KM	Zaposlenost	Izvoz u mil. KM	Bruto plate u mil. KM	Ulaganja u mil. KM
Ukupno za pravne osobe	1.576	15.535	445	123,4	44,8
Privatni sektor	785,8	8.287	72	46,6	12,3
Mittal (industrija)	Steel 633,4	2.412	373	30,9	20,3
Javni sektor	157,0	4.836	1	45,9	12,3

Treba napomenuti da je Mittal Steel predstavljen izvan ukupnih statistika za subjekte iz privatnog sektora, budući da poslovanje Arcelor Mittala u potpunosti ovisi o međunarodnim tržištima i ne odražava lokalnu ekonomiju.

Radna snaga i zaposlenost

Bosna i Hercegovina se već godinama bori s visokom stopom nezaposlenosti, sa samo 42,6% radne snage na tržištu rada, odnosno zaposlenih ili nezaposlenih, ali koji aktivno traže posao. Više od polovice zaposlenih je u uslužnom sektoru, 29,5% u industriji i građevinarstvu, a 18,9% u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu.

Nezaposlenost se u posljednjih nekoliko godina blago smanjila, dok s druge strane strukturalna nezaposlenost čini 82,1% ukupne nezaposlenosti. Stopa neaktivnosti u BiH je viša od prosjeka za zemlje Zapadnog Balkana, a u 2015. godini iznosila je 40%. Čini se da su stope neaktivnosti snažno u korelaciji sa spolom, dobi i obrazovanjem, pri čemu su žene, mladi i osobe s nižim obrazovanjem najviše pogođeni.

Ukupna zaposlenost u Gradu je 26.590, dok je 15.535 ili 58,4% stanovnika zaposleno u privatnim i javnim preduzećima, a preostalih 41,6% u javnoj upravi. Prosječna neto plaća iznosi 845 KM (95% prosjeka Federacije BiH). Ukupno registrovana nezaposlenost iznosi 20.541 ili 43,6% aktivne radne snage. U posljednjih pet godina ukupna nezaposlenost u Kantonu smanjila se za 12,7%, a u Gradu za 8,9%. U poređenju s tim, ukupna nezaposlenost u Tešnju u istom je razdoblju smanjena za 25,0%.

Makroekonomski pokazatelji za Zeničko-dobojski kanton u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu pokazuju povećanje broja preduzeća za 3% (novoregistrovani), prihoda od poreza za 10,4% (ekonomske aktivnosti) i ukupne zaposlenosti za 3,7%. Ta je brojka donekle usporediva sa situacijom u cijeloj zemlji u kojoj je nezaposlenost pala s 25,4% u 2016. na 20,5% u 2017., uglavnom kao rezultat stalnog rasta BDP-a iznad 3% na godišnjem nivou, razvoja privatnog sektora i odgovarajućeg povećanja potražnje na tržištu rada.

Treba napomenuti da je prosječna godišnja plaća u privatnom sektoru za 2016. godinu (uključujući Arcelor Mittal) iznosila 5.627 KM, u odnosu na 9.492 KM u javnim preduzećima (69% više).

Glavne ekonomske grane

Ekonomija se uglavnom zasniva na domaćoj trgovini (veleprodaji) i industriji, što čini više od 60% ukupne zaposlenosti i 75% ostvarenih prihoda. Sektor saobraćaja i građevinarstva je donekle razvijen, dok turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i IKT zajedno čine manje od 10% u strukturi ukupne zaposlenosti. Od 1.905 registrovanih subjekata, 410 je u trgovini (21,5%), 187 u industriji (9,8%) i 92 u građevinarstvu (4,8%).

Dvadeset lokalnih poduzetnika u metalnom sektoru zapošljava 554 ljudi (6,7% lokalnog ekonomije) i ostvaruje prihode od 65 miliona KM, 13 predstavnika drveno-prerađivačkog sektora zapošljava 97 ljudi (1,2% lokalnog ekonomije) i ostvaruju prihod od 7 miliona KM. Tekstilni sektor predstavlja 11 proizvođača koji ostvaruju prihode od 21 milion KM i zapošljavaju 1.010 (12,2% lokalnog ekonomije).

Zemljište i poljoprivredna proizvodnja

Oko 40% građana živi u suburbanim područjima u 73 naselja, gdje je poljoprivredna proizvodnja moguća na cca. 30% površine (0,038 ha po stanovniku). Uprkos tome, koristi se samo oko 50% obradivog zemljišta. Većina zemljišta je pokrivena šumama (62% ukupne površine Grada), koje su javne i u nadležnosti viših nivoa uprave. Dodatnih 155 ha zemljišta (0,3%) se koristi za odlagališta i površinsku eksploataciju.

Zemljište	Površina (ha)	%udio u ukupnom
Poljoprivredno zemljište	13.849	25,2%
Poljoprivredno zemljište sa šumom	3.038	5,5%
Šuma	33.966	61,7%
Urbano zemljište	2.798	5,1%
Urbano zemljište sa poljoprivrednim zemljištem	880	1,6%
Odlagališta	63	0,1%
Površinska eksploatacija	92	0,2%
Vodotokovi	369	0,7%

U Gradu je poljoprivreda široko rasprostranjena i koncentrisana u brojnim malim farmama sa ograničenim industrijskim kapacitetima koje mogu prerađivati proizvode koji se prikupljaju lokalno. Oko 8.500 domaćinstava pretežno posluje u okviru poljoprivrede, a 4.500 domaćinstava ima dodatne izvore prihoda. Poljoprivreda generiše 2.000 registrovanih radnih mjesta. Postoji samo 18 pravnih lica i 120 zanata i nešto više od 320 poljoprivrednih domaćinstava koja se bave poljoprivredom u Gradu. Broj poljoprivrednih domaćinstava konstantno raste, uglavnom kao rezultat davanja Grada registrovanim poljoprivrednicima koji redovno plaćaju poreze i doprinose državi.

Domaće životinje 000	Mlijeko u '000 l	Voće	1,000 stabala	Usjevi	u ha	
Stoka	38	68,5	Trešnje	111	Kukuruz	4.539
Ovce	72	1,6	Jabuke	465	Krumpir	2.2217
Svinje	11		Kruške	181	Pšenica	1.808
Perad	2.415		Šljive	582	Djetelina	3.152

Proizvodnja mlijeka je dominantan sektor na koji snažno utječe lokalni proizvođač mlijeka (ZIM) koji godišnje prikuplja oko 3 miliona litara mlijeka. Također, u posljednjih nekoliko godina raste interes za uzgoj malina za nekoliko domaćih veletrgovaca koji su investirali u hladnjače kao dio vrijednosnog lanca.

Ipak, nerazvijena saradnja poljoprivrednih gospodarstava i nedostatak sigurnog plasmana poljoprivrednih proizvoda ostaju glavne prepreke za intenziviranje proizvodnje i širenje na 50% zemljišta koje se potencijalno može koristiti za poljoprivrednu proizvodnju. Nadalje, poplave u 2014. negativno su utjecale na poljoprivrednu proizvodnju, stvarajući nova klizišta. Nedostatni odvodni kapaciteti i nedovoljno uređene riječne obale izlažu poljoprivredna ekonomije značajnom riziku od poplava (posebno su ugrožena poljoprivredna ekonomije u Lukovom polju, Bilmišću, Dolipolju i Nemiloj).

Poduzetnički potencijal

Lokalna mala i srednja preduzeća generiraju više od 52% radnih mjesta u ekonomiji. Usprkos tome, nizak nivo investicijskih kapaciteta i ograničena konkurentnost čine ovaj sektor posebno osjetljivim na bilo kakva odstupanja na tržištu. Većina srednjih lokalnih preduzeća ostvaruje dobit po zaposleniku ispod 40 hiljada KM, dok je niska profitabilnost uobičajena kod srednjih preduzeća koja zapošljavaju 30 do 100 zaposlenika.

Implikacije za GCAP:

Što se tiče ekonomije Zenice, ono u velikoj mjeri ovisi o industriji, pri čemu je proizvodnja čelika glavni sektor koji donosi značajne prihode i osigurava radna mjesta. Međutim, ovo je ujedno i glavni zagađivač u Zenici, pa bi GCAP trebao predvidjeti mjere usmjerene na poboljšanje kvalitete zraka u gradu koje bi se mogle provesti u saradnji i koordinisanom djelovanju s industrijom. Nadalje, u okviru GCAP-a trebao razmotriti mjere za sanaciju područja koja se koriste za odlagališta i površinsko iskopavanje, što će pozitivno utjecati na kakvoću tla i smanjiti njegovo daljnje onečišćenje. Naposljetku, GCAP bi također mogao razmotriti mjere za rješavanje pitanja nedovoljnih kapaciteta odvodnje i neuređene riječne obale koje izlažu poljoprivrednike i njihovu poljoprivrednu proizvodnju značajnom riziku od poplava. Sve ove mogućnosti zahtijevaju dobro osmišljen angažman glavnih subjekata s industrijom i poljoprivrednim partnerima

3 Proces usvajanja GCAP-a

Izrada Akcionog plana za zeleni grad službeno je pokrenuta 17. maja 2018. godine potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju između Grada i EBRD-a. Memorandumom je definisan okvir za unapređenje suradnje za promociju projekata u sklopu programa „Zeleni gradovi“, kao i za pokretanje projekta za obnovu Kantonalne bolnice Zenica kako bi se poboljšala njena energetska učinkovitost. U Memorandumu se također navodi da će strane razviti i jačati daljnju suradnju izradom i usvajanjem Akcionog plana za zeleni grada do kraja 2019. godine.

U nastavku su opisani formalni koraci koje Plan treba proći u postupku usvajanje od strane Gradskog vijeća.

Zakon o razvojnom planiranju Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) (Službene novine FBiH, br. 32/17) propisuje korake za usvajanje razvojnih strategija i povezanih akcionih planova, te finansijskog i institucionalnog okvira.

U skladu s tim zahtjevima, Grad je u svoju organizacijsku strukturu integrisao planiranje, provođenje i praćenje. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta ovlašćuje jedinicu zaduženu za lokalni i ekonomski razvoj pri kabinetu gradonačelnika da koordinira planiranje razvoja, provođenje i nadzor. Nadležna jedinica u Gradu Zenici je Služba za privredu.

Strategija ekonomskog razvoja grada je cjelokupni strateški dokument Grada. Ostali planovi i strategije, kao što je GCAP, moraju se uskladiti s razvojnom strategijom i biti uvršteni u srednjoročne planove za provođenje (trogodišnji). Lokalne vlasti su obavezne izraditi srednjoročne planove za provođenje usklađene s planovima javnih ulaganja i trogodišnjim dokumentom okvirnog budžeta kako bi se osigurala finansijska podloga za provođenje plana.

Grad je potvrdio da će proces usvajanje GCAP-a obuhvatiti sljedeće faze:

Korak 1

Tim GCAP-a će izraditi GCAP prema metodologiji EBRD-a. GCAP finalizira i odobrava gradonačelnik Zenice.

Korak 2

Gradonačelnik Zenice Gradskom vijeću Zenice predlaže usvajanje cjelokupnog GCAP-a.

Korak 3

O prijedlogu se raspravlja na jednoj od redovnih sjednica Gradskog vijeća. Gradsko vijeće prijedlog GCAP-a može usvojiti ili odbaciti. Ako se prijedlog odbaci, GCAP se može revidirati i ponovno dostaviti na temelju odluke / komentara Gradskog vijeća.

Korak 4

Postupak usvajanja od strane Gradskog vijeća naleže dostavljanje dokumenta najmanje dvije sedmice prije same sjednice. Međutim, prijedlog je da taj period bude mjesec dana kako bi se dalo dovoljno vremena i sve uklopilo u raspored sjednica Gradskog vijeća.

4 Finansijski kontekst grada

U ovom poglavlju data je kratka analiza fiskalne pozicije Grada Zenice. U ovom poglavlju se razmatra stepen fiskalne autonomije koju grad uživa, njegova sposobnost za prikupljanje prihoda, njegova pozicija u vezi sa kapitalnim izdacima za relevantne infrastrukturne projekte i njegova sposobnost za privlačenje sredstava iz privatnog sektora. Na kraju poglavlja navedene su određene indikativne implikacije i mogućnosti koje se gradu nude u okviru GCAP-a.

Glavne odlike finansiranja Grada

Finansijski resursi, autonomija i kapaciteti Grada Zenice bit će odlučujući faktor u osmišljavanju i uspješnom provođenju Akcionog plana za zeleni grad. Kapacitet Zenice za finansiranje održive urbane infrastrukture bit će ključan za zaokret prema praksi i pristupima koji će gradu omogućiti da ublaži ekološke izazove i prilagodi im se. U procjeni finansijskog konteksta Zenice razmatraju se četiri ključna područja:

- Fiskalno upravljanje:** Postojeće metode transfera lokalnoj samoupravi, kao i podjela ovlasti i odgovornosti između nivoa vlasti. To uključuje razmatranje pitanja nadležnosti u nizu strateških i regulatornih područja u Zenici, te odnose između različitih institucija.
- Lokalni prihodi:** Izvori i nivoi prihoda Grada Zenice. To uključuje prihode iz vlastitih izvora, prihode od upravljanja imovinom, kao i transfere od drugih nivoa vlasti.
- Rashodi:** Rashodi Grada Zenice. One se općenito mogu podijeliti na dva područja: operativni rashod (tj. održavanje i pružanje postojećih usluga) i kapitalna ulaganja (tj. novi projekti).
- Privlačenje privatnog finansiranja i vanjskih ulaganja: u okviru ovog odjeljka razmatraju se dva aspekta privatnih ulaganja:
 - Prvo, sposobnost Grada da privuče privatno finansiranje kako bi se zadovoljile njegove ukupne investicijske potrebe. Primjerice, putem komercijalnih dužničkih instrumenata, učestvovanja u općinskim obaveznicama i raznih oblika javno-privatnog partnerstva za infrastrukturu i pružanje usluga.
 - Ovo također uključuje i ukupan nivo poslovnih ulaganja korporacija u gradu, npr. industrija čelika, domaća trgovina itd.

Pojedinosti gradskog budžeta sažete su u tabeli koja daje pregled kapitalnih i operativnih troškova, kreditiranja i budžetske rezerve. Tablice su prilagođene ekonomskim kodovima izvještavanja iz budžeta BiH, a iznosi su izraženi u KM. Zbirni iznosi navedeni u nastavku preuzeti su iz izvještaja o izvršenju budžeta Općine Zenica za razdoblje 2014. - 2017. i izmjena i dopuna budžeta Grada Zenice za 2018. godinu.

Stavka	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Redovna djelatnost	10.859.796.	11.020.153.	11.100.681.	10.429.436.	11.306.500.
Tekući izdaci	10.673.672.	10.821.412.	10.913.332.	10.300.579.	11.250.500.
Plaće i naknade	7.934.729.	8.013.313.	8.102.019.	7.716.711.	8.382.900.
Doprinosi (izdvajanja) za socijalno osiguranje	768.043	781.431	792.241	750.256	795.500
Nabavka robe i usluga	1.970.899	2.026.667	2.019.077	1.833.611	2.072.100

Stavka	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Kapitalni izdaci	186.123	198.740	187.348	128.856	56.000
<i>Nabavka opreme za budžetske korisnike</i>	186.123	198.740	187.348	128.856	56.000
Posebne namjene	28.631.056	19.783.014	20.609.747	21.777.206	33.602.416
Nabavka robe i usluga	9.136.935	9.908.933	9.696.628	8.745.946	10.011.781
<i>Izdaci za energiju</i>	1.099.225	1.106.476	1.138.852	1.191.601	1.344.000
<i>Izdaci za komunikacije i komunalne usluge</i>	4.618.120	4.905.478	4.806.822	4.612.465	4.300.000
<i>Nabavka materijala i sitnog inventara</i>	30.548	7.677	53.494	8.608	24.400
<i>Izdaci za usluge prijevoza i goriva</i>	352.444	348.926	321.219	287.578	360.000
<i>Izdaci za unajmljivanje imovine</i>	24.243	14.286	14.286	14.286	14.100
<i>Izdaci za tekuće održavanje</i>	1.273.595	1.469.756	1.748.599	1.398.993	2.245.381
<i>Izdaci osiguranja, bankarskih usluga i usluga platnog saobraćaja</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	1.000
<i>Ugovorene i druge posebne usluge</i>	1.738.757	2.056.331	1.613.354	1.232.412	1.717.500
Tekući transferi i drugi tekući rashodi	13.214.477	6.350.479	6.231.118	5.815.742	7.695.007
<i>Tekući transferi drugim nivoima vlasti i fondovima</i>	708.291	645.576	30.000	-	-
<i>Tekući transferi pojedincima</i>	8.678.406	1.842.731	1.735.083	1.521.262	1.731.400
<i>Tekući transferi neprofitnim organizacijama</i>	1.704.329	1.715.865	2.227.099	1.345.028	2.293.107
<i>Subvencije javnim preduzećima</i>	2.015.345	1.987.326	1.932.099	1.741.747	2.337.500
<i>Subvencije privatnim preduzećima</i>			-	735.111	700.000
<i>Drugi tekući rashodi</i>	108.104	158.978	306.835	472.592	633.000
Kapitalni budžetski transferi	585.877	385.634	455.948	454.585	759.000
<i>Kapitalni transferi drugim nivoima vlasti i fondovima</i>	10.549	70.479	33.417	108.354	-
<i>Kapitalni transferi pojedincima</i>	132.000				
<i>Kapitalni budžetski transferi neprofitnim organizacijama</i>	54.938	89.900	123.435	76.949	265.000
<i>Kapitalni budžetski transferi javnim preduzećima</i>	388.390	225.254	299.096	269.281	494.000
Izdaci za kamate	489.881	692.196	777.609	832.763	850.000
<i>Kamate na pozajmice primljene kroz Državu</i>		692.196	777.609	832.763	850.000
Izdaci za nabavku stalnih sredstava	4.760.611	2.445.770	2.350.817	2.960.677	8.508.107
<i>Nabavka zemljišta</i>	868.473	-	124.960	118.693	1.067.000
<i>Nabavka građevina</i>	847.687	840.760	683.718	776.271	2.508.007
<i>Nabavka opreme</i>	271.154	0,00	0,00	70.938	270.000
<i>Nabavka stalnih sredstava u obliku prava</i>	1.477.951	434.594	422.930	168.573	321.000
<i>Rekonstrukcija i investiciono održavanje</i>	1.295.343	1.170.415	1.119.208	1.826.201	4.342.100
<i>Izdaci za otplate dugova</i>	443.273	-	1.097.623	2.174.997	2.310.000
<i>Otplate dugova primljenih kroz Državu</i>	443.273	-	1.097.623	2.174.997	2.310.000
Namjenska sredstva za zaštitu od požara					200.000
Namjenska sredstva civilne zaštite po Zakonu o zaštiti i spasavanju ljudi			107.119	173.109	1.913.496
Podračun za sanaciju šteta od poplava i klizišta	4.901.544	1.016.741	314.928	182.374	

Stavka	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Sredstva za zaštitu okoliša				437.009	1.355.022
Tekuća budžetska rezerva	150.000	99.197	120.990	114.166	230.000
Tekuća budžetska rezerva	150.000	99.197	120.990	114.166	230.000
Transferi od drugih nivoa vlasti - namjenske doznake		6.922.5	7.328.9	6.954.4	7.618.00
		67	53	46	0
Tekući transferi i drugi tekući rashodi	6.760.9	6.787.9	6.629.43	7.068.00	0
	33	52	6	0	0
<i>Tekući transferi pojedincima</i>	6.741.4	6.778.1	6.614.736	7.058.00	0
	33	52		0	0
<i>Tekući transferi neprofitnim organizacijama</i>	19.500	9.800	14.700	10.000	
Kapitalni transferi	161.633	541.00	325.009	550.000	
		0	0	0	
<i>Kapitalni transferi pojedincima</i>	161.633	541.00	325.009	550.000	
		0	0	0	
Pokriće ostvarenog deficita	1.975.663	4.399.6			
		52			
Osnivački ulog Grada u joint venture kompaniju - grijanje				-	- 3.244.19
					9
UKUPNO Rashodi	46.368.059	43.241.3	39.582.	39.275.2	56.001.1
		24	419	54	15

4.1 Fiskalno upravljanje:

Učinkovita koordinacija između vlasti na lokalnom i centralnom nivou i drugih subjekata je ključna za razvoj i uspješno provođenje zelenog akcionog plana na nivou grada. U složenoj političkoj strukturi BiH, Zenicom upravljaju četiri nivoa vlasti:

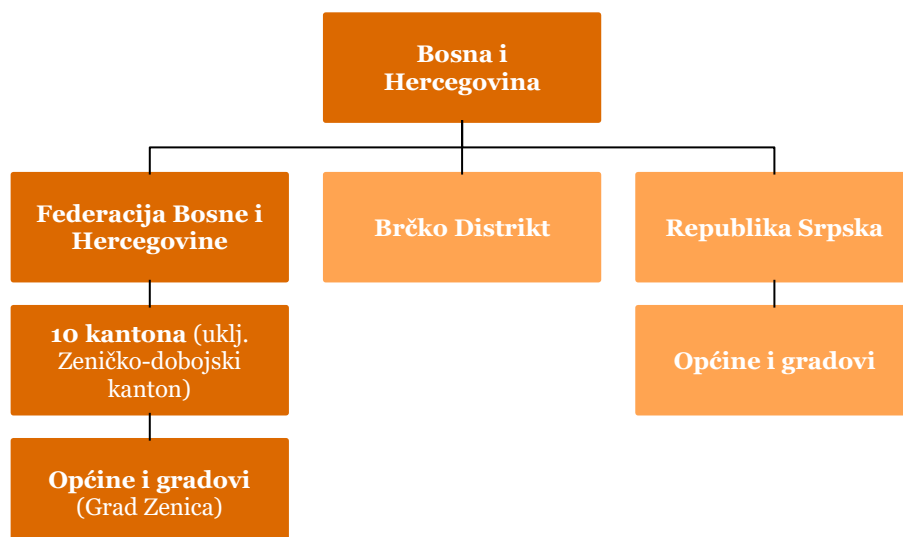
1. država Bosna i Hercegovina
2. entitet Federacija Bosne i Hercegovine
3. kanton - Zeničko-dobojski kanton i
4. Grad Zenica

Ovo je prikazao u donjem dijagramu, pri čemu tamno narandžaste kućice predstavljaju nivoe vlasti koje na određeni način upravljaju Gradom Zenica.

Prema ustavu države, većina ovlasti prenesena je na nivo FBiH i kantona, s vrlo malo ovlasti na državnom nivou. FBiH je nadležna za utvrđivanje osnovne porezne politike, međutim, osim toga FBiH ima vrlo malo izravnog uticaja na fiskalni kontekst Zenice. Umjesto toga, prikupljanjem poreza i finansijskim / budžetskim pitanjima općina upravlja se na kantonalnom nivou.

Grad vode gradonačelnik i Gradsko vijeće. Gradonačelnik je na čelu izvršnog tijela gradske uprave, koja je nadležna za predlaganje i provođenje gradskog budžeta, ekonomskih planova, razvojnih planova te prostorno i ekonomsko planiranje. Gradsko vijeće je zakonodavno tijelo Zenice, koje je nadležno za razmatranje, usvajanje i praćenje budžeta, planova, propisa i njihovog provođenja.

Struktura političkog sistema Bosne i Hercegovine

Raspodjela ovlasti i odgovornosti

Grad je nadležan za upravljanje sljedećim elementima urbane infrastrukture: kruti otpad, voda i otpadne vode, prijevoz i rasvjeta. Svim ovim segmentima upravljaju javna preduzeća koja su u vlasništvu Grada. Upravljanje krutim otpadom provodi se kroz javno-privatno partnerstvo. Grad je odgovoran za održavanje lokalnih cesta.

Skupina infrastrukture	Odgovornost za finansiranje i isporuku
Prijevoz	<p>Javni prijevoz: Zenicatrans pruža usluge javnog prijevoza u Zenici. Zenicatrans je 83% u vlasništvu Grada Zenica - sa 17% privatnog vlasništva. Zenicatrans se finansira kroz prihod od prodaje karata, te iz gradskog budžeta.</p> <p>Ceste: Ceste koje su kategorizirane kao "lokalne" u nadležnosti su Grada Zenice. Regionalne ceste su u nadležnosti FBiH. Grad za njihovo održavanje dobija sredstva od Federacije.</p>
Voda	<p>Voda i otpadne vode: Grad je odgovoran za upravljanje vodama i otpadnim vodama. Vodovod i kanalizacija (ViK) Zenica - komunalno poduzeće koje je u 100% -tnom vlasništvu Grada vrši upravljanje. ViK naplaćuje naknade za usluge vodoopskrbe i odvodnje, i profitabilno je poduzeće. Grad učestvuje u finansiranju kapitalnih projekata i projekata održavanja vodne infrastrukture.</p>
Kruti otpad	<p>Prikupljanje: Javno-privatno poduzeće - Alba Zenica - vrši prikupljanje krutog otpada od građana i preduzeća u gradu. Korisnici usluga plaćaju ovu uslugu, i Alba Zenica je profitabilno poduzeće.</p> <p>Tretman: Tretmanom čvrstog otpada upravlja se preko odlagališta - Mošćanica - koje je u 100% -tnom vlasništvu Grada. Korisnici (uključujući i druge općine) plaćaju zbrinjavanje otpada, a Mošćanica je trenutno profitabilno poduzeće.</p>
Električna energija	<p>Proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije: Javno poduzeće - Elektroprivreda - vrši napajanje Zenice. Elektroprivreda je u vlasništvu FBiH. Za instaliranje novih kapaciteta energetske infrastrukture, Gradu je potrebna saglasnost Federacije.</p> <p>Javna rasvjeta: Grad je odgovoran za uslugu javne rasvjete u Zenici i njeno održavanje.</p>
Energija	<p>Centralno grijanje: Sistem centralnog grijanja u Zenici postoji od 1967. godine i pokriva gotovo cijelo urbano područje grada, kao i veliki broj predgrađa. Na njega otpada 45% potrošnje energije za grijanje u Zenici. Arcelor Mittal toplinsku energiju osigurava kroz proizvodnju i preradu čelika, koju potom Grijanje Zenica, javno poduzeće, distribuira širom grada.</p> <p>Individualno grijanje: Preostalih 55% potrošnje energije dolazi od individualnih sistema grijanja ili od ogrjevnog drva, ugljena i nafte.</p>

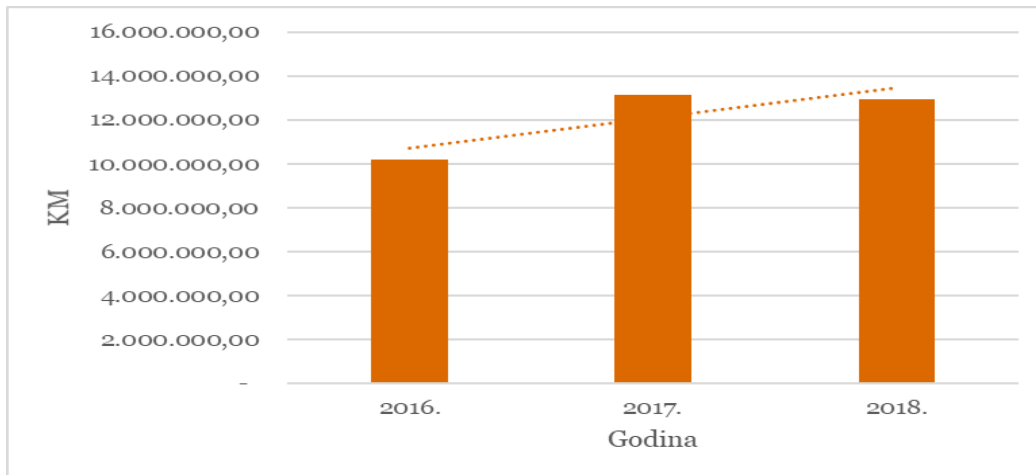
Osnovni budžet: Središnji transferi

Grad Zenica približno 60% svog budžeta puni kroz središnje transfere koje prima od Federacije Bosne i Hercegovine i Zeničko-dobojskog kantona. Ovi prihodi imaju dvije osnovne forme: i) primici od zajedničkih poreza i ii) transferi s nivoa entiteta i kantona. Ovaj dio se bavi samo fiskalnim transferima budući da će o porezima biti više riječi u sljedećem dijelu. Fiskalni transferi mogu se kategorizirati u četiri skupine:

- Tekući transferi** od federalne i kantonalne vlade. Ovi transferi se uglavnom odnose na namjensku potrošnju za određene projekte i ciljeve. Iznos tih transfera varira na godišnjem nivou zbog niza faktora, uključujući ekonomske razloge kao što su nedostatak sredstava iz državnog budžeta i političke razloge. Oni su obično stabilan izvor prihoda i koriste se za projekte koji se odnose na područja kao što su poboljšanje voda i ekologija.
- Kapitalni transferi** sa državnog, federalnog i kantonalnog nivoa vlasti. Ovi transferi se odnose na izgradnju stambenih jedinica za socijalno ugrožene skupine, kao i na zaštitu okoliša, uključujući izgradnju vodovodne i kanalizacijske mreže. Oni su tipično stabilan izvor prihoda za Grad.
- Transferi za civilnu zaštitu** koji su propisani i koji dolaze od federalne Vlade. Ovi grantovi Europske unije namijenjeni su zaštitu građana i ranjivih migranata. To je vrlo nestabilan izvor prihoda na koji se u budućim predviđanjima ne može osloniti.
- Namjenski transferi** za svrhe za koje su primljeni od vlada na državnom i kantonalnom nivou. Ovi transferi su namijenjeni za područja kao što su studentski zajmovi, alternativni smještaj, socijalna pomoć, dječji doplati, porodiljne naknade i sl.

Federacija Bosne i Hercegovine je 2006. godine uvela novi sistem transfera kako bi smanjila horizontalne nejednakosti. Zakon o raspodjeli javnih prihoda za raspodjelu prihoda općinama koristi formulu koja se temelji na niza ponderiranih faktora kao što su površina, broj stanovnika, broj djece u osnovnoj školi i indeks razvoja. Provedene studije pokazuju da je ova politika uspješna u smanjenju nejednakosti među regijama. Budžetski iznosi koje Zenica treba primiti za protekle tri godine od centralne vlade prikazani su na dijagramu u nastavku.

Ukupni budžetirani iznosi s drugih nivoa vlasti i fondova od 2016. do 2018. (bez prihoda od poreza)

Uključujući prihode od zajedničkih poreza, omjer vertikalnih transfera u Zenici kao postotak ukupnog budžeta jednak je pojedinim europskim gradovima. U Evropi udio prihoda iz vlastitih izvora u poređenju s fiskalnim transferima uveliko varira ovisno o veličini i tipu grada. Tipično, gradovi u svijetu imaju manji udio međuvladinih transfera. Na primjer, Madrid kroz međuvladine transfere puni 46% svog budžeta, dok Sofija samo 28% svog budžeta dobija iz fiskalnih transfera. Međutim, to ne vrijedi za sve gradove gdje je London u 2015. godini 69% svog budžeta punio iz fiskalnih transfera. To pokazuje da Zenica djeluje u okviru jednog dosta centralizovanog sistema, ali je i dalje na istom nivou sa nekim stranim gradovima. Zenica se, međutim, od ostalih europskih gradova razlikuje po složenosti višeslojne strukture vlasti. Većina fiskalnih transfera dolazi sa kantonalnog i federalnog nivoa. U okviru tih transfera znatan je udio onih doznačenih za zaštitu okoliša i opskrbu čistom vodom koji se mogu iskoristiti za GCAP. Unatoč tome, Grad kontroliše samo jednu trećinu svog budžeta, te je tako u velikoj mjeri ovisan o tim transferima što će pri provedbi GCAP-a zahtijevati blisku suradnju s drugim nivoima vlasti. Postojeći vertikalni transferi, koji dolaze prvenstveno iz FBiH, stabilan su izvor prihoda. Oni se doznačavaju na temelju središnje fiskalne politike, pri čemu Federacija 100% prihoda prikupljenih za vodu, energiju i ekološke naknade i takse treba doznačiti Gradu. Na sličan način, kantonalne naknade i takse dijele se s općinama. Trenutno ne postoje vertikalni transferi za diskrecijsku potrošnju.

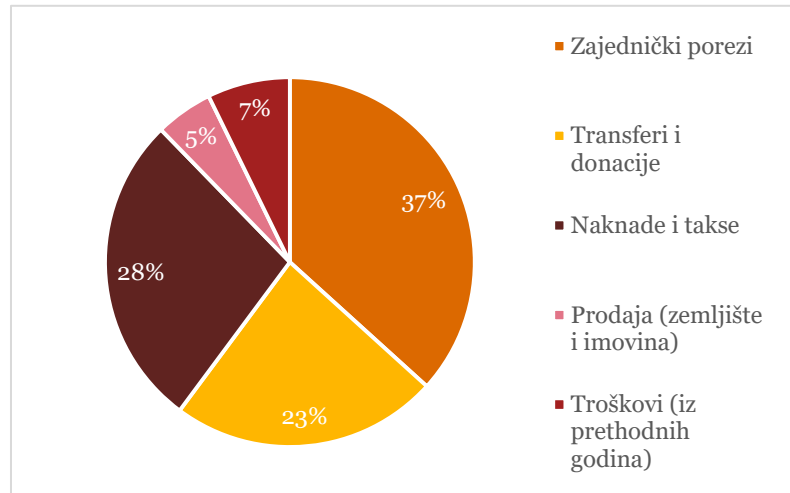
4.2 Lokalni prihodi

Ukupni budžet Grada Zenice za 2018. godinu iznosio je 56.001.115 KM. Kao što je gore navedeno, 60% ovog budžeta dolazi iz transfera sa središnjeg nivoa vlasti i zajedničkih poreznih prihoda. Ostatak budžeta dolazi iz naknada i taksi koje se prvenstveno prikupljaju na nivou Grada. To čini 28% ukupnog budžeta. Ostatak budžeta potječe od prodaje zemljišta i imovine Grada i viška troškova iz prethodnih godina. Ti aspekti su detaljnije obrađeni u daljnjem tekstu.

Izvori budžetskih prihoda za Grad Zenicu za 2018. godinu (%)

Zajednički porezi

Oporezivanje i regulacija poreza vrši se na različitim nivoima vlasti (državna, federalna i kantonalna), ovisno o vrsti poreza. Tipično, Zenica nije u mogućnosti da prikuplja vlastite poreze, već dobija dio poreza koji se prikupljaju na višim nivoima vlasti. To Gradu ne daje mnogo fleksibilnost u prikupljanju dodatnih prihoda kroz ovaj kanal. Ukupni porezni prihodi za Zenicu iznose 37% ukupnog budžeta (2018.) i potječu iz tri glavna izvora: porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak i porez na imovinu. U nastavku su detaljnije objašnjeni:

1. Najveći porezni prihod koji je prema budžetu za 2018. godinu Zenica ostvarila jeste onaj od neizravnih poreza, prije svega poreza na dodanu vrijednost, ali i carina, trošarina i putarina. Grad 22% svog ukupnog budžeta puni od **poreza na dodanu vrijednost**, što je ukupno 4,4 miliona KM. Upravljanje tim porezom uređeno je državnim zakonodavstvom, a prikuplja ga FBiH i raspoređuje Gradu Zenici. Ovo je stabilan izvor prihoda.
2. Grad Zenica 10% svog budžeta puni od **poreza na dohodak**, što je jednako 4,4 miliona KM. Ovaj porez kontroliše i reguliše FBiH preko svojih kantonalnih ureda. Prikuplja ga FBiH i raspoređuje kantonima i općinama. Samo četvrtina poreza na dohodak koji se prikuplja od stanovnika Zenice vraća se Gradu, dok se ostatak raspoređuje u FBiH i kantonalne budžete.
3. Grad 5% svog budžeta puni od **poreza na imovinu**, što je ukupno 2,4 miliona KM. Porezna uprava Federacije BiH je nadležna institucija za kontrolu, procjenu i naplatu poreza preko svojih kantonalnih ureda. U Zenici je porez propisan Zakonom o porezu na imovinu, naslijeđe i poklon Zeničko-dobojskog kantona. Sav prikupljeni porez se vraća izravno Gradu.

Jasno je da Zenica ima mogućnost prikupljanja sredstava iz određenih lokalnih poreza. Međutim, Grad se i dalje uveliko oslanja na fiskalne transfere i zajedničke poreze kao glavni izvor budžetskih prihoda. Kratkoročno, Grad bi mogao proširiti svoju fiskalnu osnovicu uključivanjem dodatnih izvora prihoda na lokalnom nivou. To bi moglo uključivati uvođenje lokalnih poreza kao što su okolišne ili ugljične tzv. „piggy backs“ takse u okviru poreza koji se prikupljaju na lokalnom nivou, korisničke naknade za privremeno i duže parkiranje, usluge koje ne spadaju u osnovne, prikupljanje otpada, naknade, dozvole i pristaje. Takvi bi porezi mogli biti primjenjivi na različite korisnike, od pojedinaca do industrija, ovisno o konkretnom uvedenom porezu i njegovoj svrsi. To bi pomoglo provođenje GCAP-a, budući da bi osiguralo dodatne mehanizme finansiranja za predložene projekte zelene infrastrukture. Trenutno je politika zaštite okoliša zajednička odgovornost Federacije BiH / kantona, tako da se porezi u tom području uglavnom regulišu na ova dva nivoa. Međutim, ukoliko je moguće, Grad bi trebao nastojati uvesti ekološke takse, primjerice, naknadu za usluge u svrhu finansiranja projekata u okviru GCAP-a. Ako bi se to smatralo odgovarajućim mehanizmom za provođenje projekata u okviru GCAP-a, onda bi trebalo dalje razmotriti pitanja kao što su raspoloživost relevantnih poreza i ovlast da Grad uvede takve poreze.

Gradske naknade i takse

Grad Zenica ima određene ovlasti za ubiranje vlastitih prihoda koji čine oko 30% ukupnog gradskog budžeta. To uključuje prodaju imovine, te takse i naknada (osim onih prikupljenih na nivou Federacije). Najveći izvori prihoda uključuju:

- **Komunalne takse** koje predstavljaju glavni izvor prihoda iz vlastitih izvora za Grad Zenicu iznose 29% ukupnih vlastitih prihoda. Takse se temelje na površini građevinskog zemljišta stambene i poslovne namjene zajedno s ukupnom površinom građevinskog zemljišta u vlasništvu. Ovu taksu reguliše Grad, kome 100% pripadaju i prihodi ostvareni po osnovu nje. Međutim, očekuje se da će osnovica za takse biti izmijenjena ili ukinuta u bliskoj budućnosti.
- **Ostale takse i naknade** koje prvenstveno uključuju naknade za uređenje građevinskog zemljišta za izgradnju i naknade za korištenje građevinskog zemljišta. Ove naknade reguliše i prikuplja Grad. Ovo

bi moglo poslužiti kao prilika za uvođenje novih mehanizama kao što je naknada za vrijednost zemljišta (LVC), pri čemu bi Grad, kroz projekte javne infrastrukture, mogao unovčiti povećanje vrijednosti zemljišta u slivnom području, u vidu poreza ili inkrementalnih naknada. To bi moglo osigurati dodatne izvore finansiranja za GCAP, posebno ako su predloženi projekti povezani s infrastrukturom.

- **Prodaja gradske imovine** koja se prvenstveno odnosi na prodaju zemljišta i imovine u vlasništvu Grada. Ovo je trenutno značajan izvor prihoda. Međutim, to je nestabilan i neodrživ izvor prihoda. U dijelu koji slijedi i koji se odnosi na upravljanje imovinom navedene su dodatne pojedinosti o ovom izvoru prihoda.

Pregled taksi i naknada za budžet Grada Zenice za 2018. godinu

Vrsta taksi i naknada	Prihod (KM)	Postotak vlastitog prihoda
Javna preduzeća	1.690.000	11%
Administrativne takse	510.000	3%
Komunalne takse	4.450.000	29%
Ostale naknade i takse	6.571.000	43%
Naknade i takse (FBiH)	1.498.000	10%
Kazne	196.000	1%
Ostalo (npr. naknada za osiguranje od požara i naknada za uređenje građevinskog zemljišta)	298.000	2%
	15.213.000	

Budžet pokazuje da je Grad Zenica u mogućnosti prikupiti određene prihode iz vlastitih izvora, ali je još uvijek u velikoj mjeri ovisan o fiskalnim transferima i zajedničkim poreznim primicima. Slično kao i kod kreiranja novih poreza kao što je predloženo gore, Zenica bi također mogla nastojati uvesti nove izvore finansiranja u formi lokalnih taksi i naknada. Kratkoročno, Zenica bi mogla izvršiti reviziju i reformu svih lokalnih prihoda, uključujući i odnose s preduzećima koja su u potpunom vlasništvu (npr. parking) kako bi se razumjelo na koji način se mogu uvesti dodatni izvori prihoda.

Upravljanje imovinom

U budžetu za 2018. godinu navodi se da će Zenica od prodaje imovine (uključujući imovinu i zemljište) ostvariti oko 2,8 miliona KM. To predstavlja oko 5% ukupnog budžeta za datu godinu. Osim toga, Zenica ima porez na nekretnine koji se primjenjuje prilikom prodaje građevinskog ili poljoprivrednog zemljišta. Grad ima dodatne prihode vezane uz zemljište koje nisu povezani s porezom u obliku naknade za korištenje građevinskog zemljišta. To je donijelo 2.550.000 KM u budžet za 2018. godinu. Zenica ima poslovnu zonu Zenica 1 koja iznosi otprilike 33,64 ha sa vrijednošću građevinskog zemljišta od 16.448.807 KM. Grad koristi ovo zemljište za ostvarivanje prihoda po cijeni od 25,00 EUR po kvadratnom metru.

Grad ima popis imovine, koji uključuje zemljište, zgrade i druge materijalne stavke. Na dan 10. oktobra, Grad je posjedovao zemljište u vrijednosti 85 miliona KM, zgrade u vrijednosti 55 miliona KM i stambene objekte u vrijednosti 12 miliona KM, kao i druge infrastrukturne objekte uključujući vodovod, kanalizacioni sistem, vanjsku rasvjetu, ceste i mostove.

U cjelini gledano, Zenica aktivno pokušava iskoristiti vrijednost svog zemljišta putem taksi i naknada za korištenje zemljišta, što je posebno usmjereno na preduzeća. Međutim, moguće je da se Grad u nadolazećim godinama neće moći osloniti na taj izvor prihoda imajući u vidu rastuće nezadovoljstvo poslovne zajednice zbog nameta koji se u drugim gradovima ne postoje. Osim toga, iako prodaja zemljišta i imovine donosi velike prihode, u nekim će slučajevima biti propuštene prilike da se imovina dugoročno zadrži i iskoristi. Za potrebe GCAP-a, grad može potražiti alternativne izvore prihoda iz svoje imovine, kao što su naknade za vrijednost zemljišta (LVC).

Naknada za vrijednost zemljišta - LVC jeste skup instrumenata i mehanizama koji se mogu primijeniti kako bi vlada u svom zadržala nešto od povećanja vrijednosti nekretnina povezanih s projektima javne infrastrukture.

Resursi koje država osigurava kroz ovaj proces mogu se tretirati kao prihod ili otpлата za kapitalna ulaganja. LVC teoretski osigurava da troškove ulaganja u infrastrukturu u velikoj mjeri snose oni koji imaju koristi od takvih ulaganja. Instrumenti LVC-a mogu biti složeni, ali se oni sve češće koriste za finansiranje projekata gradske saobraćajne infrastrukture. Zahvaljujući međusobnoj vezi između bolje povezanosti, intenzivnijeg korištenja zemljišta i povećanja vrijednosti zemljišta, oni mogu potaknuti kompaktniji urbani razvoj.

4.3 Upravljanje troškovima grada

Kapitalni projekti

U okviru izgradnje gradskog plinovoda u Zenici je trenutno u toku nekoliko većih infrastrukturnih investicijskih projekata. Ove projekti se finansiraju iz sredstava Grada, Federacije i međunarodnih razvojnih banaka. Neki od ovih projekta su:

- **Projekat regionalnog vodoopskrbnog sistema Plava voda** - za poboljšanje opskrbe Zenice i ostalih gradova pitkom vodom. Projekat je u 2018. godini finansiran grantovima u iznosu od 234.500 KM sa centralnog nivoa vlasti i zajmom od 110.000 KM. Zenica osigurava 59% potrebnih sredstava.
- **Gradska obilaznica** - GGM je longitudinalni urbano-prigradska cesta namijenjena povezivanju ulazno-izlaznih pravaca. Riječ je o nizu projekata za poboljšanje gradske obilaznice, uključujući poboljšanje same ceste, izgradnju nekoliko kružnih tokova i izgradnju dugog mosta preko rijeke Bosne. Projekat je 2018. godine finansiran zajmom od 2.310.000 KM od Saudijskog fonda za razvoj.
- **Regionalno odlagalište Mošćanica** - ovaj projekat je 2018. godine finansiran ulaganjem od 240.000 KM. Sva regionalna odlagališta u FBiH su projekti koje provodi Federalno ministarstvo okoliša, turizma i vodnog ekonomije i Federalno ministarstvo finansija uz zajam Svjetske banke. Odlagalište je potpuno operativno javno poduzeće u 100%-tnom vlasništvu Grada, a cijena obrade krutog otpada uključuje otplatu kredita Svjetske banke. Trenutno postoji samo jedan rizik povezan s poslovanjem ovog odlagališta, a to je da pojedine općine mogu odlučiti koristiti usluge i drugih odlagališta što značajno utječe na iskorištenje kapaciteta i sposobnost otplate kredita zeničkog odlagališta. Na primjer, općina Breza (koja pripada Zeničko-dobojskom kantonu) trenutno koristi usluge odlagališta u Zenici, ali razmišlja o prelasku na Sarajevo jer joj je ono mnogo bliže, a troškovi obrade krutog otpada bi mogli biti niži (udaljenost Sarajevo - Breza - 23 km, udaljenost Zenica - Breza - 46 km).
- Osim ovih projekata, Grad Zenica planira ulagati u druge ključne održive, niskougljične projekte i projekte zelene infrastrukturne u cijelom gradu, uključujući:
 1. **Novi projekat prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda** koji finansira Državno tajništvo za ekonomske poslove Švicarske (SECO) i Njemačka razvojna banka KfW donacijama u iznosu od 19,2 miliona eura.
 2. Grad također želi uvesti nove autobuse kako bi se uskladio s emisijskim standardom Euro 6, uključujući 17 niskopodnih autobusa, 15 mini autobusa i dva luksuzna međugradska autobusa, kupnju **142 autobusa na prirodni plin i 20 električnih autobusa**.
 3. Joint venture Toplana Zenica d.o.o. zajednička kompanija formirana između Grada Zenice i Arcelor Mittala u svrhu **zamjene i modernizacije postojeće termoelektrane**. Novi pogon će za proizvodnju topline, električne energije i komprimiranog zraka koristiti plinove nastale u procesu proizvodnje čelika (iz koksni i visokih peći). Udjel Grada Zenice u zajedničkoj kompaniji iznosi 20%, a zajam koji će odobriti EBRD je dugoročni nadređeni zajam od cca. 41 milijun eura. Predviđeno je sljedeća podjela učešća: ArcelorMittal Zenica, glavni kupac (50%), glavni dobavljač opreme KPA Unicon (Finska, 15%), Finfund (razvojni fond finske vlade, 15%) i Grad Zenica (20%).
 4. Na kraju, Grad će od EBRD-a dobiti zajam za projekat za energetske učinkovitu obnovu Kantonalne bolnice Zenica u vlasništvu Zeničko-dobojskog kantona. EBRD planira davanje državnog zajma u iznosu od 10 miliona EUR ("zajam") koji će Kantonu biti dodijeljen preko Federacije Bosne i Hercegovine ("FBiH"). Osim toga, Projekat će se sufinansirati iz Regionalnog programa energetske učinkovitosti ("REEP"), investicijskog granta u iznosu od 1 miliona eura.
 5. Na regionalnom nivou u 2012. godini poduzete su pripremne aktivnosti za izgradnju kogeneracijske termoelektrane na plin. Međutim, radovi zapravo nikada nisu započeli, a malo je vjerovatno da će se

projekat nastaviti zbog zatvaranja investitora, KTG Zenica. Ukupno predviđena ulaganja za ovo postrojenje iznose gotovo 400 miliona eura.

Činjenica da Zenica ima dobar plan projekata kapitalnih ulaganja pozitivna je za GCAP, i ona pokazuje da se stvari kreću u pravom smjeru i pružaju potencijalne mogućnosti za projekte predložene u okviru GCAP-a i njihovo provođenje kroz povezivanje s postojećim programima.

Budžetsko upravljanje

Kako bi se GCAP mogao uspješno implementirati, potrebno je razumjeti kako se proces GCAP-a može uklopiti u budžetski ciklus grada. Koraci u postupku odobravanja gradskog budžeta navedeni su u nastavku:

- Pojedinačna ulaganja obuhvaćena usvojenim GCAP-om (zajedno sa svim izvorima finansiranja) zahtijevala bi odvojena odobrenja Gradskog vijeća, što je dio budžetskog ciklusa;
- Služba za finansije Gradske uprave Zenica izrađuje gradski budžet na temelju prijedloga drugih službi. Budžet odobrava Gradsko vijeće, obično na sjednici u decembru;
- Gradski budžet se izrađuje svake godine. Sve izmjene i dopune budžeta treba odobriti Gradsko vijeće.

Potrebno je odrediti je li finansiranje namijenjeno za aktivnosti unutar tekućeg budžetskog ciklusa (tj. unutar 3 godine), tako da se aktivnosti u GCAP-u mogu grupisati kao finansijski „pokrivene“ ili „nepokrivene“. U okviru GCAP-a treba nastojati identifikovati aktivnosti koje se mogu odobriti tokom finansijskog ciklusa u decembru 2019. godine.

4.4 Privlačenje privatnog finansiranja i vanjskih ulaganja

Ovaj će dio biti podijeljen u dvije cjeline. Prvo, sposobnost Grada da privuče privatno finansiranje za svoju potrošnju, a drugo, pregled nivoa privatnih ulaganja korporacija u Grad kroz njihovo poslovanje.

Privlačenje privatnih ulaganja za potrošnju Grada na projekte zaštite okoliša

Glavni dužnički instrumenti Zenice su zajmovi. Grad Zenica se u velikoj mjeri oslanja na poticajnu ulogu razvojnih banaka koje pomažu ulaganja nudeći koncesijsko kreditiranje, često u saradnji s poslovnim bankama. Grad nije emitirao obveznice ni u zemlji ni na međunarodnom nivou za bilo kakvu gradsku potrošnju, uključujući i projekte zelene infrastrukture. Zenica tako ima ograničeno iskustvo u pristupanju javno-privatnim partnerstvima. Grad nije bio uključen ni u jedno javno-privatno partnerstvo u svrhu razvoja gradske infrastrukture. Međutim, Grad je uključen u partnerstva za pružanje usluga s privatnim preduzećima u svrhu upravljanja otpadom što je uobičajena praksa u europskim gradovima. Oba ova instrumenta mogla bi biti istražena u kontekstu GCAP-a. Primjeri finansiranja duga koje Grad primjenjuje uključuju:

- Koncesijski zajam od **Saudijskog fonda za razvoj** za finansiranje glavne gradske magistrale u Zenici. Zajam je odobren 2015. godine u iznosu od 22 miliona eura s rokom otplate od 25 godina i period mirovanja od 5 godina. Zajam je dobijen preko države i Grad je stoga obavezan zajam vratiti Federalnom ministarstvu.
- Zajam **Federacije Bosne i Hercegovine** za program poboljšanja vodoopskrbe i odvodnje otpadnih voda u Zenici, dat u novembru 2015. godine. Zajam iznosio 1,15 miliona eura. Na dan 10. oktobra, Grad je bio dužan isplatiti 1.300.000 eura (uključujući kamate na kredit).
- **Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD)** daje zajam Bosni i Hercegovini (“BiH”) za finansiranje izgradnje vodozahvata na izvorištu Plava voda zajedno s izgradnjom plinovoda do Grada Zenice. Njime je također obuhvaćena i izgradnja pratećih objekata za priključenje na postojeće vodovodne mreže u sljedećih pet općina: Travnik, Novi Travnik, Vitez, Busovača i Zenica. Ugovor o zajmu je potpisan u novembru 2015. godine (u iznosu od 11 miliona eura) i odobren od strane Zeničko-dobojskog kantona u junu 2017. godine. Razvojna banka Vijeća Evrope također je osigurala paralelno finansiranje. Ovo zajedno predstavlja ukupno ulaganje od 30 miliona eura. Ovaj projekat je potpomognut i grantom Švedske međunarodne razvojne agencije (SIDA) u iznosu od 2,5 miliona eura.

Za Zenicu trenutno postoji utvrđena gornja granica zaduživanja na lokalnom nivou, što ograničava sposobnost Grada da u budućnosti uzima dodatne zajmove. Prema Zakonu o dugu, zaduživanju i jamstvima u FBiH

(članak 7. stavci 3. i 4.) Zenica može koristiti dugoročne instrumente finansiranja duga uz određena ograničenja zaduživanja. Pravila glase da se gradovi i općine mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja **iznos servisiranja duga** koji dopijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada i općine, **ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini** (u novom Zakonu o zaduživanju granica će biti od 10% do 18). U ovom slučaju prihodi uključuju porezne i neporezne prihode, kao i druge prihode utvrđene zakonima i drugim propisima.

Ukupni prihodi ostvareni u gradskom budžetu u 2017. godini, bez kapitalnih primitaka i viškova (višak prihoda i primitaka u odnosu na rashode i troškove) iz prethodne godine, iznose 42.319.415 KM. Stoga ukupna otplata za postojeće i nove dugove i sve zajmove za koje se izdaju jamstva u 2018. godini ne bi trebala prelaziti **4.231.941 KM (tj. 10%)**. Očekuje se da će iznos otplate postojećeg duga i jamstava Grada koji dopijevaju u 2018. godini iznositi ukupno **3.436.393 KM, što iznosi 81% ukupne granice zaduživanja Grada. Fiskalni okvir Grada za zaduživanje uz tekuće obaveze za 2018. iznosi 795.548 KM** (ili 19% maksimalno dopuštene granice zaduživanja). Zenica je relativno blizu svoje granice zaduživanja od 10% i stoga nema puno prostora za pozajmljivanje dodatnih sredstava za projekte zelene infrastrukture. Nadalje, od 2019. godine dopijevaju obaveze (glavnica i kamate) po osnovu kredita za projekat izgradnje regionalne vodovodne mreže „Plava voda“, kao i za projekat vodoopskrbe i odvodnje u BiH II za Grad Zenicu. Zenica tako ima vrlo malo prostora za dodatno zaduživanje.

Nema mnogo podataka o tome kako Zenica kotira na međunarodnom tržištu kao mjesto za ulaganje. Kreditni rejting Standard & Poor'sa za BiH je na B sa stabilnim izgledima, međutim **Zenici nije dodijeljen vlastiti kreditni rejting**.

Činjenica da Grad Zenica već ima pristup gradskom dugu međunarodnih donatorskih banaka pozitivan je za provođenje GCAP-a jer ukazuje na to da će Grad moći razmotriti te instrumente za GCAP. I nakon što iscrpi mogućnosti za zaduživanje u okviru postojećih ograničenja, Gradu će vjerovatno i dalje manjkati sredstva za ulaganje u infrastrukturu. Ukoliko Grad želi pristup dodatnim finansijama, na raspolaganju mu je više različitih opcija koje se mogu uzeti u obzir. Važan element toga bio bi povećanje osnovice prihoda čime bi grad pokazao sposobnost da održivo servisira svoj dug. To bi Zenici pomoglo u dostizanju priznatog kreditnog rejtinga, posebno kod traženja pristupa komercijalnim i međunarodnim izvorima finansiranja. Zenica se također može odlučiti za jamstvo za buduće zaduživanje koje će pomoći u poboljšanju kreditnog rejtinga Grada. Ovaj bi instrument bio koristan ako postoji dodatni prostor za zaduživanja Grada ili ako se podigne gornja granica duga. Ovo bi bilo komplementarno drugim naporima koji se poduzimaju vezano za mehanizme finansiranja. Za potrebe GCAP-a, Zenica može istražiti mogućnost dobivanja jamstva od strane bilo od strane domaćih vlasti ili međunarodnih finansijskih institucija. To podliježe postojećim zakonima i propisima koji će, ako to bude potrebno, biti dalje istraženi tokom sljedeće faze GCAP-a.

Tamo gdje postoje odgovarajući uslovi i profil rizika, Grad Zenica bi također mogao dodatno istražiti sofisticiranije mjere finansiranja, uključujući sporazume o JPP-u i izdavanje obveznica. Iako postoji prilika da se istraži mogućnost javno-privatnih partnerstava i obveznica za potrebe GCAP-a, treba napomenuti da je važno da Grad bude spreman da usvoji ove dokumente i instrumente i upravlja njima kako bi bio spreman za tržište.

Privatna ulaganja preduzeća u Grad

Kao što je istaknuto u gornjem poglavlju, na dan 31. decembra 2017. godine, nivo tekućih poslovnih ulaganja u Zenici iznosio je 44,8 miliona KM (23 miliona eura). Mittal Steel ulaže oko 20,3 miliona KM (10 miliona eura), investicije lokalnog privatnog sektora iznose 12,3 miliona KM (6,3 miliona eura), a javni sektor čini preostalih 12,3 miliona KM (12 miliona eura). U proteklih 5 godina u gradu nije bilo ulaganja u nove kapacitete (eng. *green field investments*). Međutim, Grad ima planove za dvije nove industrijske zone. Poslovna zona Zenica 1 je primarno područje ekonomskog razvoja Grada u kome su smješteni poslovni inkubator i zenički tehnološki park kojim upravlja Zenička razvojna agencija, ZEDA.

Zenica ulaže značajne napore kako bi stvorila okruženje za daljnji rast. Izrađen je vodič za investitore s pojedinostima o ključnim sektorima (obrada metala, građevinarstvo i sektor usluga). Grad raspolaže zemljištem unutar poslovne zone Zenica 1 koje je neiskorišteno i može se prilagoditi specifičnim potrebama investitora. Primarna namjena zone su proizvodne djelatnosti. Grad Zenica i Agencija ZEDA će i ubuduće nastaviti aktivno raditi na stvaranju povoljnih uslova za poslovanje i razvoj malih i srednjih preduzeća, jačanje

kompetencija mladih i (ne)zaposlenih, te, općenito, poticati razvoj Grada omogućavanjem promjena na lokalnom nivou kroz konkretne, operativne rezultate.

U kontekstu GCAP-a, Grad može raditi na privlačenju ulaganja privatnih tvrtki tamo gdje postoji dodirna tačka između poslovnih ciljeva Grada i dobrobiti za njegov okoliš. To bi, primjerice, mogla biti javno-privatna partnerstva. Tamo gdje je relevantno, takve će se mogućnosti identifikovati u okviru finansijske procjene svake od prioritarnih aktivnosti za GCAP.

4.5 Zaključci

Na temelju informacija iznesenih u ovom poglavlju, preliminarna procjena pokazuje da Grad Zenica općenito pokazuje dobar temelj za uspostavljanje čvrste dugoročne fiskalne pozicije. U sažetoj procjeni u nastavku naglašeno je da glavni budžetski procesi pokazuju razumnu zrelost, dok je sposobnost Grada da djeluje samostalno kada su u pitanju viši nivoi transfera, da primijeni inovativnije mehanizme finansiranja ili pristupi privatnim ulaganjima manje testirana i razvijena.

Preliminarna zbirna ocjena svih elemenata gradskih finansija Grada Zenice

Finansiranje grada	Ključni testovi / mjere uspjeha	Preliminarna procjena	Identifikovane početne mogućnosti
Fiskalno upravljanje	Nivo samostalnosti u upravljanju budžetom		<ul style="list-style-type: none"> Zenica ima autonomiju u pogledu trećine svog ukupnog gradskog budžeta od taksi i naknada koje se prvenstveno prikupljaju na nivou grada.
	Nivo fiskalnih transfera		<ul style="list-style-type: none"> Dvije trećine ukupnog budžeta Zenice dolaze iz fiskalnih transfera koji su po svojoj prirodi stabilni.
Prihod	Nivo prihoda iz vlastitih izvora		<ul style="list-style-type: none"> Oko 30% budžeta Zenice potiče iz vlastitih prihoda. Zenica bi mogla povećati prihode iz vlastitih izvora kroz dodatne naknade za okoliš / takse / poreze.
	Ažuriran i tačan popis imovine.		<ul style="list-style-type: none"> Registar imovine u kome Grada navodi dovoljan nivo detalja
	Optimizacija korištenja zemljišta i imovine		<ul style="list-style-type: none"> Grad koristi određene mehanizme za generisanje vrijednosti iz svoje imovine iako postoji prostor da se to proširi
Troškovi	Radi se dugoročno planiranje kapitalnih (CAPEX) i operativnih (OPEX) troškova.		<ul style="list-style-type: none"> Zenica vodi i CAPEX i OPEX budžet, i to čini već 25 godina.
	Opredjeljenje za programe kapitalnih izdataka		<ul style="list-style-type: none"> Zenica se zalaže za postojeće projekte zelene infrastrukture i u okviru svog godišnjeg budžeta ima i eko fondove koji se mogu trošiti samo u svrhe vezane uz okoliš, uključujući projekte zelene infrastrukture. Godišnji plan za 2019. godinu je finaliziran, i njega usvaja Gradsko vijeće. Za sada ne postoji poseban program za trošenje eko fondova.
Privatna ulaganja	Kreditna sposobnost		<ul style="list-style-type: none"> Zenica nije dobila kreditni rejting, ali BiH ima kreditni rejting B sa stabilnim izgledima (Standard & Poor's)
	Obim ulaganja privatnog sektora		<ul style="list-style-type: none"> U gradu postoje određena ulaganja u privatni sektor, posebno u sektoru čelika i građevinarstva.
	Ograničenja zaduživanja		<ul style="list-style-type: none"> Zaduživanje Zenice je ograničeno, iznos otplate duga koji se vraća u svakoj narednoj godini ne može biti veći od 10 posto prihoda ostvarenog u prethodnoj fiskalnoj godini. Grad je bio blizu tog ograničenja 2018. godine, s malim prostorom za dodatno zaduživanje.

Iz ovog poglavlja može se izvesti pet zaključaka koji će imati značajne implikacije za provođenje GCAP-a:

- Priprema budžetskog procesa i procesa planiranja kapitalnih ulaganja za GCAP** GCAP će rezultirati nizom političkih opcija, projekata i investicija koje će Zenici pomoći u stvaranju održivog

urbanog okruženja i rješavanju ekoloških izazova povezanih s razvojem. Provođenje plana zahtijevat će značajna ulaganja i budžetsko planiranje, te poželjno uključiti i nove izvore finansiranja, sredstva i prihode koje ostvaruje grad. Kako bi se pripremio za to, Grad bi trebao utvrditi kako će proširiti svoj program kapitalnih ulaganja i kakva strukturna prilagođavanja mogu biti potrebne njegovom budžetskom okviru, kadrovima i procesima.

7. **Traženje širih mogućnosti finansiranja** Grad značajan dio svog budžeta puni iz središnjih izdvajanja. GCAP-a i plan njegove provedbe mogu pružiti priliku za proširenje središnjih transfera kako bi se podržao razvoj grada. U budućnosti se može otvoriti mogućnost pristupa fondovima EU, što bi također proširilo osnovicu za finansiranje GCAP-a.
8. **Reforma gradskih finansije (uključujući lokalnu osnovicu prihoda i lokalne izdatke)** Zenica već ostvaruje značajne lokalne prihode od oko 30% ukupnog budžeta. Međutim, trenutna budžetska pozicija ukazuje da se Grad Zenica u velikoj mjeri oslanja na fiskalne transfere i zajedničke porezne prihode. Kratkoročno, Zenica bi mogla istražiti mogućnosti proširenja svoje fiskalne baze povećanjem broja izvora prihoda. Grad bi mogao preispitati i preoblikovati sve lokalne izvore prihoda, uključujući odnose s preduzećima u potpunom vlasništvu (npr. parking). Grad bi također mogao istražiti cijeli niz opcija, uključujući lokalne poreze kao što su okolišne ili ugljične tzv. „piggy backs“ takse u okviru poreza koji se prikupljaju na lokalnom nivou, korisničke naknade za privremeno i duže parkiranje, usluge koje ne spadaju u osnovne, prikupljanje otpada, naknade, dozvole i pristaje. Međutim, potrebno je razmotriti povećanje poreznog opterećenja za građane i industriju. Zenica bi također mogla razmotriti ključne troškove i izdatke Grada, kako u pogledu operativnih tako i kapitalnih izdataka, te, gdje je to potrebno, primijeniti korektivne mjere.
9. **Poboljšanje kreditne sposobnosti grada** Budući da je Zenica vrlo blizu sadašnje gornje granice zaduživanja, Grad može pokušati poboljšati svoju kreditnu sposobnost kako bi dostigao veći nivo održivog zaduživanja za projekte održive urbane infrastrukture. Važan element toga bio bi povećanje osnovice prihoda čime bi grad pokazao sposobnost da održivo servisira svoj dug. To bi Zenici pomoglo u dostizanju priznatog kreditnog rejtinga, posebno kod traženja pristupa komercijalnim i međunarodnim izvorima finansiranja. Treba napomenuti da, ako dodatna potrošnja nije velika, grad je ukoliko to želi može finansirati i iz tekućih prihoda.
10. **Pametno, dugoročno upravljanje imovinom** Grad prodaje zemljište i imovinu kako bi ostvario dio prihoda. Imovina je ograničeni resurs i može se koristiti na više načina uključujući podršku gradskom finansiranju. U nekim će slučajevima biti propuštene prilike za zadržavanje i korištenje sredstava na dugoročno produktivne načine, kao što su djelatnosti ili usluge koje donose prihode. U zemljište se posebno može ulagati, a vrijednost dijeliti između javnih i privatnih partnera putem naknade za vrijednost zemljišta (LVC). Ulaskom u zajednička ulaganja s privatnim sektorom moguće je finansirati više nekretnina, infrastrukture i ekonomskog korištenja zemljišta koje grad stvara iz sadašnjeg i budućeg bogatstva i ekonomske raznolikosti.

5 Ključni planovi i politike grada

U ovom dijelu dat je sažetak podnacionalnih planova i studija koji su relevantni za Zenicu. Ovi dokumenti zajedno predstavljaju značajan okvir planova i prijedloga za razvoj Zenice u narednim godinama. Većina predloženih aktivnosti spada u opseg GCAP-a.

Ovaj okvir politike ograničen je na identifikaciju aktivnosti koje su predložene i / ili provode. Tamo gdje se te aktivnosti odnose na pitanja koja su odabrana kroz postupak određivanja prioritetnih pokazatelja, pribavit će se dodatne pojedinosti kako bi se u okviru GCAP-a predvidjele posebne mjere koje nadopunjuju, poboljšavaju ili ublažavaju učinke poduzetih aktivnosti, ako je to relevantno.

Tabela u nastavku sadrži pregled ključnih planova i politika Grada koje treba uzeti u obzir pri izradi GCAP-a.

Naziv	Izradio	Datum usvajanja / u pripremi	Implikacije za GCAP	Oznake indikatora:
NOVO - Akcioni plan energetske održivosti razvoja i prilagođavanja klimatskim promjenama	Grad Zenica i nLogic d.o.o. Sarajevo	Finalizirano u oktobru 2018. god.	Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Akcionom planu energetske održivosti razvoja i prilagođavanja klimatskim promjenama - SECAP kako bi se ispunila obaveza grada vezana za smanjenje CO ₂ .	S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova) P: Saobraćaj, zgrade, industrije, energija, voda R: Saobraćaj, zgrade, energija, voda
Akcioni plan općine Zenica za održivo upravljanje energijom	Grad Zenica i GIZ	Usvojen 29. decembra 2012. god.	Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Akcionom planu za održivo upravljanje energijom - SEAP kako bi se ispunila obaveza grada vezana za smanjenje CO ₂ .	S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova) P: Saobraćaj, zgrade, industrije, energija, voda R: Saobraćaj, zgrade, energija, voda
Strategija integrisanog razvoja općine Zenica 2012-2022.	Zenička razvojna agencija ZEDA	Usvojena 1. decembra 2011. god. (Trenutno u postupku revizije)	Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s mjerama predloženim u Strategiji integrisanog razvoja. Aktivnosti GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene u Strategiji kako bi se omogućio ekonomski razvoj grada poboljšanjem njegovih ekoloških performansi.	P: Kruti otpad, prijevoz, zgrade, industrije, energija, voda R: Kruti otpad, industrije, prijevoz, zgrade, energija, voda
Nacrt Prostornog plana Grada Zenice 2016-2036.	Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno planiranje Zeničko-dobojskog kantona	Izrađen u septembru 2017. godine, još uvijek u postupku usvajanja.	Potrebno je konsultovati predloženi Prostorni plan Grada Zenice za period 2016-2036. godina jer će njegova provođenje imati značajan uticaj na okoliš grada. U okviru GCAP-a je potrebno razmotriti predložene aktivnosti za prostorni razvoj grada i identifikovati one koje su u skladu s ciljevima GCAP-a, nadograđujući ih kroz poboljšanje njihovih ekoloških performansi.	Svi S, P i R indikatori
Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) općine Zenica (2009.)	Dvokut Pro i Zenička razvojna agencija ZEDA	Usvojen 2. juna 2010. godine, prestao da važi 2016. godine (LEAP-ovi važe 5 godina)	Potrebno je uzeti u obzir uticaj mjera predloženih u okviru LEAP-a i ponovno predložiti neke od mjera LEAP-a pri čemu ih je potrebno poboljšati, nadograditi i prilagoditi u skladu s novom osnovnom analizom kako bi se poboljšale ekološke performanse grada.	Svi S, P i R indikatori
Strateški plan ruralnog razvoja općine Zenica 2012-2016.	Univerzitet u Sarajevu u saradnji s Općinom Zenica	Usvojen 2012. godine, prestao da važi 2017. godine	Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s projektom predloženim u Strateškom planu. Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene Strategijom, te ih unaprijediti i poboljšati u skladu s učincima provedenih projekata, a koji su predloženi Strateškim planom.	S: Tlo, korištenje zemljišta P: Korištenje zemljišta R: Korištenje zemljišta
Plan upravljanja otpadom općine Zenica 2011-2016.	Nije relevantno	Usvojen 3. novembra 2011. godine, prestao da važi 2017. godine	Ono što je važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Planu upravljanja otpadom kako bi se postigli ciljevi zacrtani ovim dokumentom i predložili novi ciljevi i mjere u skladu s prethodnim.	P: Kruti otpad R: Kruti otpad

NOVO - Akcioni plan energetske održivosti i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)

Djelokrug:

Nedavno izrađeni Akcioni plan energetske održivosti i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) za Grad Zenicu zamijenio je Akcioni plan za održivo upravljanje energijom (SEAP) usvojen u decembru 2012. godine.

Novi Akcioni plan je ključni dokument koji definiše viziju i opredijeljenost za dekarbonizaciju Grada Zenice kroz inicijative usmjerene na poboljšanje energetske učinkovitosti, uvođenje obnovljivih izvora energije u građevinskom i saobraćajnom sektoru, poboljšanje upravljanja otpadom, uspostavljanje odvojenog prikupljanja i kontrolisanog ispuštanja otpadnih voda i jačanje sposobnosti Grada da se prilagodi uticajima klimatskih promjena. Plan definiše mjere koje je potrebno poduzeti kako bi se postigli postavljeni ciljevi, predlaže vremenski okvir za njihovo provođenje i navodi institucionalne odgovornosti glavnih subjekata. Ključni element u izradi Akcionog plana bio je postavljanje cilj za smanjenje emisija CO₂ na općinskom nivou do 2030. godine, te postavljanje ciljeva za smanjenje emisija CO₂ po pojedinim sektorima i podsektorima potrošnje energije na nivou grada. Potpisivanjem Povelje gradonačelnika, Grad Zenica je potvrdio spremnost za provođenje aktivnosti i mjera koje će doprinijeti smanjenju emisija u ukupnom iznosu od najmanje 40% za razdoblje do 2030. godine. Važna aktivnost u okviru SECAP-a je uspostava referentnog inventara emisija CO₂ u Gradu u skladu s protokolom Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPCC).

Najvažniji sektori i ciljevi koji se planiraju ostvariti su sljedeći:

- **Zgrade u vlasništvu Grada, ustanove tercijarne zaštite i stanovanje:** Izolacija zgrada; Korištenje obnovljivih izvora energije za grijanje vode; Energetski učinkovita rasvjeta
- **Javna rasvjeta:** Poboljšanje energetske učinkovitosti javne rasvjete
- **Prijevoz:** Poboljšanje voznog parka u vlasništvu Grada; Poticanje korištenja bicikala kao prijevoznog sredstva; Poboljšanje voznog parka javnog prijevoza
- **Otpad:** Zbrinjavanje sanitarnog otpada i promociju recikliranja
- **Vodoopskrba i otpadne vode:** Poboljšanje kanalizacijskog sistema
- **Energija:** Povećanje energetske učinkovitosti; Smanjenje onečišćenja zraka

Implikacije za GCAP

SECAP-om su identifikovane posebne mjere koje treba provesti u gore navedenim sektorima. Provođenjem propisanih mjera 40% emisije CO₂ trebalo bi smanjiti za najmanje 40% u razdoblju do 2030. godine. Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u SECAP-u kako bi se ispunila obaveza grada vezana za smanjenje CO₂.

Oznake indikatora: S: Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P:** Saobraćaj, zgrade, industrije, energija, voda Saobraćaj, zgrade, energija, voda

Akcionni plan općine Zenica za održivo upravljanje energijom

Djelokrug:

Gradonačelnik Zenice je 29. decembra 2010. godine potpisao Povelju gradonačelnika i izrađen je i Akcionni plan za održivo upravljanje energijom (SEAP). SEAP je ključni dokument u kome se navodi kako će potpisnici Povelje ispuniti svoje obaveze do 2020. godine. SEAP se koristi rezultatima Osnovnog inventara emisija kako bi se identifikovala najbolja područja djelovanja i mogućnosti za postizanje ciljnog smanjenja CO₂ na lokalnom nivou. Njime su definisane konkretne mjere za smanjenje emisija, zajedno s vremenskim okvirima i odgovornostima, koje dugoročnu strategiju pretvaraju u konkretno djelovanje. Dana 29. decembra 2011. godine, Gradsko vijeće je donijelo Akcionni plan za održivo upravljanje energijom za Grad Zenicu kojim je općina dobila strateški dokument iz područja energetske učinkovitosti. Predložene mjere odnose se na sektore graditeljstva, saobraćaja i javne rasvjete, pri čemu je u obzir uzeto i uvođenje obnovljivih izvora energije i mjere energetske učinkovitosti.

Za navedene sektore u 2006. godini prikupljeni su potrebni energetske parametri. Na temelju tih podataka provedena je energetska analiza i budžet za referentni inventar emisija CO₂. Ukupna emisija CO₂ općine Zenica u 2006. godini iznosila je cca 241 kt CO₂, pri čemu najveći udio ima građevinski sektor (87,03%), dok je emisija iz javne rasvjete gotovo zanemarljiva. Utvrđene mjere za smanjenje emisija CO₂ uglavnom se odnose na sektor građevinarstva (11 investicijskih mjera i 4 informativno-obrazovne mjere) i sistem centralnog grijanja koji uključuje toplanu, distribuciju i krajnje korisnike (8 investicijskih mjera). Ukupno potencijalno smanjenje emisija u okviru svih identificiranih mjera je oko 116 kt CO₂, ili 48% emisija CO₂ do 2020. u odnosu na referentnu godinu 2006., što je više od planiranog cilja za najmanje 20%.

Projekat nove termoelektrane za centralno grijanje u Zenici

Implikacije za GCAP

SEAP-om su identifikovane konkretne mjere, uglavnom u sektoru gradnje i grijanja. Provođenjem svih mjera emisije CO₂ bit će smanjene za 48% u odnosu na referentnu 2006. godinu. Ono što će biti važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Akcionnom planu za održivo upravljanje energijom - SEAP kako bi se ispunila obaveza grada u pogledu smanjenja CO₂.

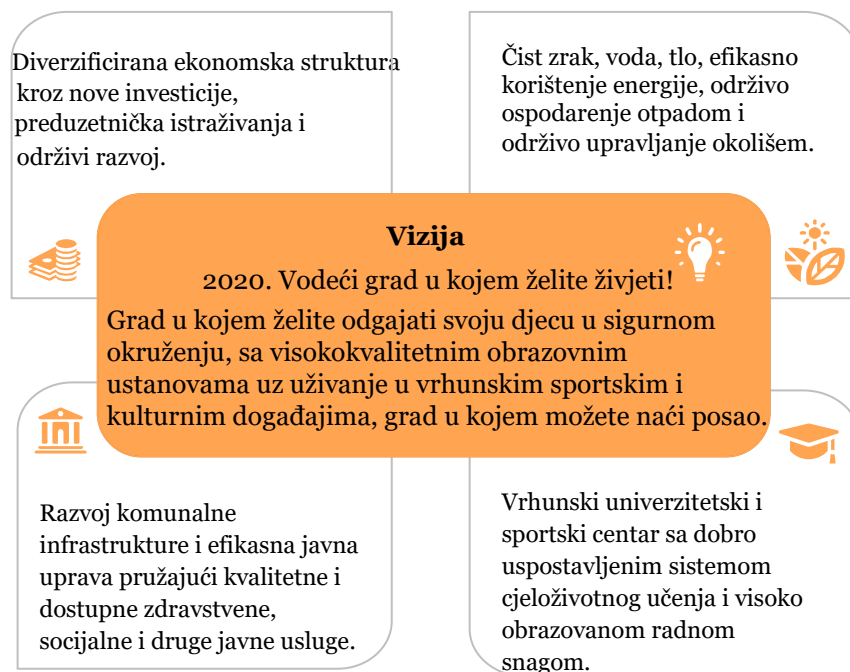
Oznake indikatora: **S:** Ublažavanje (emisije stakleničkih plinova); **P:** Saobraćaj, Zgrade, Industrije, Energija, Voda **R:** Saobraćaj, Zgrade, Energija, Voda

Strategija integrisanog razvoja općine Zenica 2012-2022.

Djelokrug:

Strategija integrisanog razvoja ključni je dokument strateškog planiranja Grada Zenice koji ima za cilj poticanje budućeg rasta i razvoja zajednice. Strategija obuhvata društvene, ekonomske, okolišne i prostorne aspekte. Ona je usklađena sa strategijama i politikama na višim nivoima vlasti, prije svega s Nacrtom strategije razvoja BiH 2008-2013, Strategijom razvoja Zeničko-dobojskog kantona i drugim sektorskim strategijama na nivou BiH, FBiH i Zeničko-dobojskog kantona.

Ova Strategija sadrži viziju i 4 strateška cilja podijeljena na operativne ciljeve. Njome su predviđena i 3 sektorska razvojna plana (plan lokalnog ekonomskog razvoja, plan zaštite okoliša, plan socijalnog razvoja) i plan provođenja Strategije.

Trenutno je u toku revizija Strategije integrisanog razvoja Grada za razdoblje od 2012. do 2020. godina i planirano je da ona bude na dnevnom redu Gradskog vijeća do trećeg kvartala 2019. godine. Budući da će ciljevi iz sadašnje strategije biti podložni promjenama kako bi bili prilagođeni trenutnoj situaciji, dokument GCAP-a odnosit će se na revidiranu strategiju odobrenu od strane Gradskog vijeća.

Implikacije za GCAP

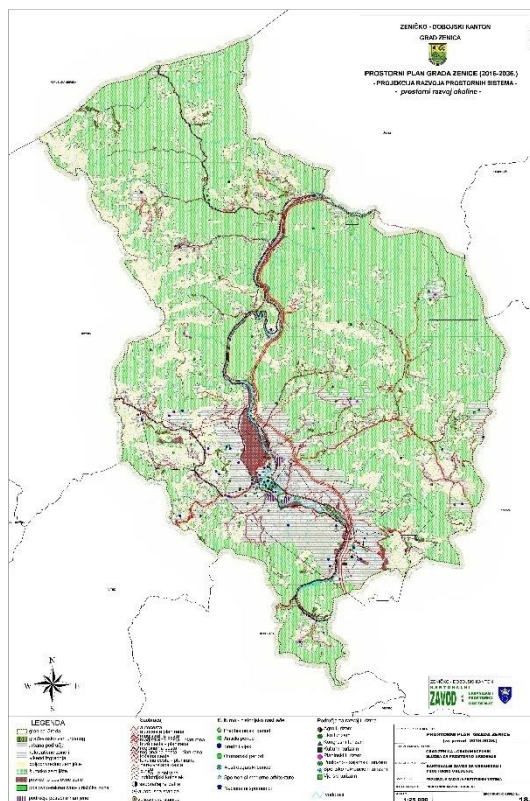
Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s mjerama predloženim u revidiranoj Strategiji integrisanog razvoja. Aktivnosti GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene novom Strategijom kako bi se omogućio ekonomski razvoj grada poboljšanjem njegovih ekoloških performansi.

Oznake indikatora: P i R: Kruti otpad, Prijevoz, Zgrade, Industrije, Energija, Voda

Nacrt Prostornog plana Grada Zenice 2016-2036.

Djelokrug:

Prostorni plan Grada Zenice izrađen je s ciljem sprječavanja neracionalnog korištenja prostora u svrhu ekonomskog, društvenog, posebnog i ekološkog razvoja Grada. Plan sadrži prijedloge za rekonstrukciju i razvoj saobraćajne, energetske, vodne i telekomunikacijske infrastrukture, kao i racionalno korištenje i iskorištavanje voda, smanjenje negativnih uticaja na prirodne, urbane i ruralne prostore, te druge prijedloge za prostorni razvoj Grada. Glavni prijedlozi Plana mogu se sažeti kao što slijedi:

Projekcija prostornog razvoja okoliša Grada Zenica

- Izgradnja preostalog dijela autoceste na koridoru Vc kroz Grad Zenicu, rekonstrukcija regionalnih cesta R473 (entitetska granica-Bistričak-Nemila) i R-413a (Donji Čajdraš-Stranjani-Guča Gora-Dolac na Lašvi) kako bi se poboljšala povezanost s RS i Srednjobosanskim kantonom, te izgradnja i rekonstrukcija lokalnih cesta koje prolaze kroz Grad Zenicu;
- Poboljšanje kvalitete usluga javnog prijevoza;
- Izgradnja druge željezničke pruge Zenica –Sarajevo;
- Proširenje mreže za opskrbu toplinom radi povezivanja svih stambenih i poslovnih objekata u urbanom području i povezivanja gusto naseljenih gradskih i prigradskih naselja (Pišće, Brod, Rujev Do, Vardište, Trgovišće, Zukići, Krivače, Krč, Brist, Podbrežje, Tetovo);
- Provođenje mjera energetske učinkovitosti u zgradama;
- Izgradnja novih toplana i cjevovoda za opskrbu toplinom;
- Izgradnja PPOV-a, odvajanje gradske kanalizacije od postojećeg glavnog industrijskog kolektora i izgradnja novih kolektora s obje strane rijeke i njihovo povezivanje s PPOV-om;
- Povećanje pokrivenosti odvozom otpada, uklanjanje nelegalnih odlagališta, sanacija i zatvaranje postojećeg gradskog odlagališta "Side";
- Smanjenje količine otpada za konačno odlaganje na regionalnom sanitarnom odlagalištu "Mošćanica" sprečavanjem stvaranja otpada i uspostavljanjem zasebnog sistema odvoza otpada.

Implikacije za GCAP

Potrebno je konsultovati predloženi Prostorni plan Grada Zenice za period 2016-2036. godina jer će njegovo provođenje imati značajan uticaj na okoliš grada. U okviru GCAP-a je potrebno razmotriti pomenute predložene aktivnosti za prostorni razvoj grada i identifikovati one koje su u skladu s ciljevima GCAP-a, nadograđujući ih kroz poboljšanje njihovih ekoloških performansi.

Oznake indikatora: Svi S, P i R indikatori

Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) općine Zenica (2009.)

Djelokrug:

LEAP je dugoročni akcioni plan za zaštitu i unapređenje okoliša u okviru razvoja Grada Zenice, koji se temelji na načelima partnerstva, prava građana na odlučivanje i dosljednosti politike zaštite okoliša. LEAP sadrži analizu stanja okoliša, prioritetne probleme koje treba riješiti i mjere predložene za rješavanje takvih problema s pozitivnim uticajima na okoliš.

Prema LEAP-u, prioriteti u rješavanju ekoloških problema i predložene mjere dijele se na sljedeća tematska područja:

- Upravljanje kvalitetom zraka integrisano s uticajem ekonomskih aktivnosti na kakvoću zraka, zdravlje ljudi i sigurnost hrane;
- Upravljanje, zaštita i korištenje vodnih resursa s uticajem ekonomskih aktivnosti na vode, zdravlje ljudi i sigurnost hrane;
- Upravljanje, zaštita i korištenje tla i šumskih ekosistema integrisani s uticajem ekonomskih aktivnosti na tlo, šumske resurse, poljoprivredno zemljište, zdravlje ljudi i sigurnost hrane;
- Upravljanje prostornim planiranjem i zaštita prirodne i kulturno-povijesne baštine;
- Upravljanje otpadom;
- Zakonski okvir

Implikacije za GCAP

Kod izrade GCAP-a u obzir treba uzeti uticaj mjera predloženih u okviru LEAP-a i Planom ponovo predložiti neke od mjera LEAP-a pri čemu ih je potrebno poboljšati, nadograditi i prilagoditi u skladu s novom osnovnom analizom kako bi se poboljšale ekološke performanse grada.

Oznake indikatora: Svi S, P i R indikatori

Strateški plan ruralnog razvoja općine Zenica 2012-2016.

Djelokrug:

Plan sadrži socioekonomsku analizu stanja u pojedinim ekonomskim sektorima i područjima, kako bi se (i) identifikovali specifični modeli razvoja koji vode ka endogenom jačanju lokalnog socijalnog i ekonomskog sistema, (ii) preporučile smjernice za budući razvoj ruralnih područja na teritoriju Zenice, (iii) te kako bi se u konačnici postiglo poboljšanje općih uslova života, efikasno korištenje resursa, te doprinijelo procesu održivog povratka.

Podjela lokalnih zajednica Grada Zenice na urbane (crvene) i ruralne (zelene)

Opći cilj Plana jeste doprinos uravnoteženom razvoju općine Zenica kao prosperitetne, demokratstske, tolerantne, regionalno i internacionalno integrisane zajednice čiji se stabilan socioekonomski razvitak temelji na principima snažnog javno-privatnog partnerstva i održivosti. Da bi opći cilj bio postignut potrebno je ispuniti slijedeće strateške ciljeve:

- *Strateški cilj 1:* Ruralna područja općine Zenica privredno i društveno revitalizirana;
- *Strateški cilj 2:* Prirodni ambijent valoriziran i postignuto održivo upravljanje prirodnim resursima;
- *Strateški cilj 3:* Poboljšani opći uslovi i kvalitet života u ruralnim oblastima općine Zenica.

Implikacije za GCAP

Bit će važno razmotriti u kakvoj su korelaciji mjere sadržane u GCAP-u s projektima predloženim Planom. Aktivnosti u okviru GCAP-a trebaju nadopuniti one predložene Planom, te ih unaprijediti i poboljšati u skladu s učincima provedenih projekata.

Oznake indikatora: S: Tlo, Korištenje zemljišta; **P i R:** Korištenje zemljišta

Plan upravljanja otpadom općine Zenica 2011-2016.**Djelokrug:**

Plan upravljanja otpadom rezultat je potrebe da se uspostavi sistem upravljanja otpadom na razdoblje od šest godina uvođenjem ekološki prihvatljivog prikupljanja i odlaganja otpada u Gradu. Usvajanje akcionog plana za upravljanje otpadom za općine i gradove predviđeno je i regulisano Zakonom o upravljanju otpadom na nivou FBiH. Plan sadrži analizu postojećeg sistema upravljanja otpadom i predlaže prioritete mjere za rješavanje glavnih problema vezanih za neadekvatno odlaganje i upravljanje otpadom.

Plan upravljanja otpadom općine Zenica sadrži četiri glavna cilja, i to:

- Proširenje sistema pokrivenosti odvozom otpada na području općine Zenica;
- Postupno uvođenje selektivnog prikupljanja i reciklaža otpada;
- Uklanjanje i sanacija divljih deponija na području općine;
- Podizanje javne svijesti.

Plan upravljanja otpadom sadrži Program mjera za svaki od navedenih ciljeva koji sadrži opis svake mjere, rok za provođenje, instituciju odgovornu za provođenje, finansijska sredstva potrebna za provođenje i izvore finansijskih sredstava.

Implikacije za GCAP

Ono što je važno jeste razmotriti usklađivanje aktivnosti predloženih u okviru GCAP-a s mjerama sadržanim u Planu upravljanja otpadom kako bi se postigli ciljevi zacrtani ovim dokumentom i predložili novi ciljevi i mjere u skladu s prethodnim.

Oznake indikatora: P i R: Kruti otpad

Implikacije za GCAP:

Revidirane strategije i planovi uključuju postojeće politike i aktivnosti predložene za razvoj Grada Zenice za odgovarajuća programska razdoblja. Budući da će u okviru GCAP-a biti predložen niz mjera usmjerenih na poboljšanje ekoloških performansi Grada Zenice, njih je potrebno uskladiti s aktivnostima koje su već sadržane u usvojenim dokumentima kako bi se osigurao usklađen i koherentan pristup izazovima urbanog razvoja.

Od sedam postojećih dokumenata samo je *Strategija integrisanog razvoja općine Zenica 2012-2022*, još uvijek na snazi. Raniji *Akcionni plan za održivo upravljanje energijom* nedavno je uspješno zamijenjen novim *Akcionim planom energetske održivosti razvoja i prilagođavanja klimatskim promjenama* (SECAP) koji sadrži uglavnom aktivnosti vezane za smanjenje emisija CO₂ i poboljšanje ekonomskog razvoja s učincima na okoliš. Glavni pokazatelji i mjere su one u sektorima saobraćaja, zgrada, industrije, energije, vode i krutog otpada.

Preostalih pet dokumenata također treba uzeti u obzir. Oni sadrže aktivnosti koje obuhvataju sve sektore relevantne za GCAP i pružaju uvid u strateške pravce na nivou grada. Mnoge mjere iz tih dokumenata još nisu provedene i mogu se integrirati u GCAP.

Prostorni plan Grada Zenice 2016-2036. Trenutno je u postupku usvajanja. Dokument sadrži više predloženih mjera za sljedećih 20 godina uključujući prijedloge za rekonstrukciju i razvoj saobraćajne, energetske, vodne i telekomunikacijske infrastrukture, kao i racionalno korištenje i iskorištavanje voda, smanjenje negativnih uticaja na prirodne, urbane i ruralne prostore, te druge prijedloge za prostorni razvoj Grada. Prijedlog GCAP-a će biti izrađen u skladu s Prostornim planom.

6 Provođenje GCAP-a i glavni zaključci

6.1 SWOT analiza

U ovom izvještaju navedene su glavne prednosti i slabosti Zenice za provođenje GCAP-a, njome je obuhvaćeno ono što se trenutno događa širom grada. U izvještaju se potom analiziraju prilike i rizici s kojima će se Zenica suočiti u budućnosti, a koji proizlaze iz vanjskog okruženja Zenice i šireg regionalnog i nacionalnog konteksta.

SWOT analiza korisna je za procjenu položaja Zenice, kako interno tako i eksterno. Ona je važna je za razumijevanje trenutnog položaja Zenice, te što bi moglo biti od pomoći, a što bi moglo ometati provedbu GCAP-a.

	Prednosti	Opišite područja u kojima se Zenica ističe
	Slabosti	Razmotrite što je to što Zenicu trenutno sprječava da ostvari svoj potencijal
	Prilike	Jesu li vanjski faktori ti koje Zenica može iskoristiti kako bi povećala svoj potencijal za provođenje GCAP-a
	Rizici	Osvrnite se na faktore koji Zenicu mogu omesti u njenoj ambiciji da provedbe GCAP-a

Analiza se bavi temama koje su predstavljene u ovom izvještaju budući da one predstavljaju bitne elemente za uspješno provođenje GCAP-a:

- Zakonodavno okruženje
- Lokalna uprava
- Društveni kontekst
- Ekonomski kontekst
- Sofisticiranost finansija Grada

SWOT je analiza rađena na visokom nivou i može biti proširena kako se projekti u okviru GCAP-a budu identifikovali i razvijali.

SWOT analiza sposobnosti Zenice da implementira GCAP

	Prednosti	Slabosti	Prilike	Rizici
Zakonodavno okruženje 	Zbog složene administrativne strukture, zemlja ima širok i sveobuhvatan pravni i politički okvir na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou, kojim će se voditi prilikom provedbe GCAP-a.	Okvir nacionalne politike je rascjepkan na više nivoa uprave. Nadležnost za pitanja okoliša u BiH dodijeljena je entitetu Federacije BiH i dijeli se sa jedinicama nižeg nivoa uprave, odnosno kantonima. Provođenje GCAP-a zahtijevat će uključivanje različitih institucija na svim nivoima uprave.	BiH je ratifikovala niz međunarodnih multilateralnih sporazuma i u procesu je pristupanja EU. Okolišne ciljeve u okviru GCAP-a moguće je uskladiti s ovim međunarodnim zakonodavstvom.	Postoji rizik da složena administrativna struktura s propisima različitih nivoa kojih se Grad mora pridržavati uspori provedbu predloženih aktivnosti.
Lokalna uprava 	Zenica je u posjedu značajne količine zemljišta (558,5 km ²) u skladu s Prostornim planom grada Zenice (2016 - 2036.) koje bi se moglo koristiti za razvoj projekata u okviru GCAP-a.	GCAP predstavlja samostalni sektorski strateški plan, kod koga postoji rizik da on neće biti integrisan u planiranje godišnjeg budžeta i aktivnosti. Stoga treba osigurati da aktivnosti predložene u okviru GCAP-a budu uključene u planiranje godišnjeg budžeta i aktivnosti.	Strategija integrisanog razvoja grada (2012-2020.) je u postupku revizije. Nakon završetka, revidirana strategija bit će dostavljena Gradskom vijeću na usvajanje. Ovo se može promatrati kao prilika za integrisanje GCAP-a u Strategiju integrisanog razvoja grada.	GCAP je vanjski osmišljen dokument koji nije izričito propisan zakonom Federacije BiH. Proces usvajanja tako uključuje angažman gradonačelnika Zenice, a potom i Gradskog vijeća Zenice. Rizik koji postoji jeste da bi bilo koje od ta dva tijela može odbaciti GCAP.
Društveni kontekst 	Strategija razvoja grada ima za cilj osnivanje vrhunskog Sveučilišta sa sportskim centrom kojim će se uvesti sistem cjeloživotnog učenja i dobiti visokoobrazovana radna snaga. GCAP je potrebno uskladiti s tim ciljem.	Na lokalnom tržištu rada postoji značajan nedostatak visokoobrazovanih stručnjaka. Na to se nadovezuju i opći trend migracije stanovništva iz Zenice i opadanje populacije.	Stanje komunalnih usluga, i s tim povezana pitanja zaštite okoliša, te operativni i finansijski rezultati javnih preduzeća u trenutnoj razvojnoj strategiji nisu obrađeni u dovoljnoj mjeri. Ovo je stoga prilika da GCAP postane relevantan okvir pokazatelja i aktivnosti koje nadopunjuju postojeće dugoročno planiranje grada.	Kao i mnogi europski gradovi, Grad je suočen sa problemom starenja stanovništva koji utječe na niz faktora povezanih s GCAP-om, uključujući porezne prihode za finansiranje i radnu snagu za provođenje infrastrukturnih projekata.
Ekonomski kontekst 	Strategija integrisanog razvoja Grada nastoji diversificirati gospodarsku infrastrukturu kroz nova ulaganja, poduzetništvo, istraživanje i održivi razvoj. GCAP je moguće uskladiti s tim ciljevima.	Industrija čelika jedna je od glavnih industrija u Zenici i veliki poslodavac. Međutim, ona je također i najveći zagađivač u Zenici. Kod izrade GCAP-a, ovo treba uzeti u obzir.	GCAP bi trebao uključiti mjere usmjerene na poboljšanje loše kvalitete zraka (iz industrije čelika i drugih izvora) u Gradu koje bi se provodile u saradnji s industrijom.	Potrebno je konsultovati više velikih industrijskih subjekata kako bi se osigurala njihova usklađenost s ciljevima GCAP-a.
Gradske finansije 	Zenica je pokazala dobru sposobnost u pristupanju sredstvima za zaštitu okoliša iz središnjih transfera koja se mogu iskoristiti za potrebe GCAP-a. U budućnosti se može otvoriti mogućnost pristupa fondovima EU, što bi također proširilo osnovicu za finansiranje GCAP-a.	Zenica ima strategiju prodaje zemljišta. U nekim će slučajevima će možda biti propuštene prilike za zadržavanje i korištenje sredstava na dugoročno produktivne načine, kao što su djelatnosti ili usluge koje donose prihode.	Grad posjeduje značajnu količinu zemljišta i imovine koji se mogu zadržati i dugoročno koristiti na produktivan način. U zemljište se posebno može ulagati, a vrijednost dijeliti između javnih i privatnih partnera putem naknade za vrijednost zemljišta (LVC).	Zaduživanje Zenice je ograničeno, iznos otplate duga koji se vraća u svakoj narednoj godini ne može biti veći od 10 posto prihoda ostvarenog u prethodnoj fiskalnoj godini. Grad je bio blizu tog ograničenja 2018. godine, s malim prostorom za dodatno zaduživanje.

6.2 Sažetak konteksta i stanja okoliša

Provedena je sekundarna analiza koja se bavila načinom na koji svaki od sektora predstavljenih u GCAP-u djeluje u smislu podrške u okviru postojećih zakonskih propisa i politike, te sposobnosti da kontroliše i utječe na ključnu infrastrukturu unutar datog sektora. Procjena u nastavku je na visokom nivou, i ona daje kratak pregled konteksta i stanja okoliša. Ovo će biti važno u kasnijim fazama GCAP-a jer će omogućiti stvaranje platforme za procjenu svih predloženih mjera, ne samo o ekološkoj koristi koju će one donijeti, već i o izvedivosti njihove provedbe, a obuhvaćene su i teme kao što je podrška kroz zakonodavstvo i politike, ovlasti za provođenje i mogućnosti finansiranja.

Sektor Podrška kroz postojeće zakonodavstvo i politiku

Npr. dopušta li postojeće zakonodavstvo rješenja za tzv. zeleni prijevoz? Jesu li postojeće politike usklađene s mjerama predviđenim GCAP-om za svaki sektor?

Mogućnost promjena u svim sektorima

Npr. Ima li Grad mogućnost mijenjanja postojeće infrastrukture? (tj. vlasništvo ili ovlasti, mogućnost finansiranja)

Prijevoz i kvalitet zraka

Zakonodavstvo omogućava poboljšanje kvalitete zraka i prijevoza na svim nivoima vlasti:

- Postoji niz propisa EU koji podupiru poboljšanje kvalitete zraka, posebno onih u oblasti saobraćaja, npr. Direktiva o promovisanju čistih i energetski učinkovitih vozila u cestovnom prijevozu i Direktiva o kombiniranom prijevozu.
- Na nacionalnom nivou postoji zakonodavstvo koje podržava zakonodavstvo EU, npr. Strategija za prilagođavanje klimatskim promjenama i Strategija za smanjenje nivoa emisija za BiH.
- Na nivou Federacije postoji Zakon o zaštiti zraka koji ima uticaj na gradski prijevoz.

Na nivou grada, Zenica ima Akcioni plan energetski održivog razvoja i prilagođavanja klimatskim promjenama koji podržava poboljšanje voznog parka i opća poboljšanja kvalitete zraka.

Javni prijevoz u Zenici obavlja Zenicatrans koji je 83% u vlasništvu Grada Zenice (i 17% u privatnom vlasništvu). Zenicatrans se finansira iz prihoda od karata, kao i iz lokalnog budžeta. **To upućuje na činjenicu da Zenica ima relativno visoku kontrolu nad infrastrukturom i mogućnost da izvrši promjene kroz mjere predložene u GCAP-u.**

Voda i otpadne vode

Zakonodavstvo omogućava poboljšanje upravljanja vodama na svim nivoima vlasti:

- Postoji više direktiva EU-a koje uređuju održivo korištenje voda.
- Na nivou FBiH, postoji „Strategija upravljanja vodama FBiH“ koja se bavi zaštitom i upravljanjem vodama.
- Pored toga, Grad ima Zakon o vodama koji osigurava upravljanja vodama s ciljem smanjenja zagađenja voda, postizanja održivoga korištenja voda, zaštite ekosistema, smanjenja rizika od poplava i drugih negativnih uticaja voda.

Grad je odgovoran za upravljanje vodama i otpadnim vodama. Vodoopskrbu i upravljanje otpadnim vodama organizuje i vrši Vodovod i kanalizacija (ViK) Zenica - vodovodno poduzeće koje je u 100% -tnom vlasništvu Grada. ViK naplaćuje naknade za usluge vodoopskrbe i odvodnje, i profitabilno je poduzeće. Grad učestvuje u finansiranju kapitalnih projekata i projekata održavanja vodne infrastrukture. **Ovo iznova upućuje na činjenicu da Zenica ima relativno visoku kontrolu nad infrastrukturom i mogućnost da izvrši promjene kroz mjere predložene u GCAP-u.**

Energija

Energija je ključno pitanje koje tretira više zakona, propisa i gradskih politika na svim nivoima vlasti

- Akcionim planom energetske učinkovitosti FBiH 2016-2018. uvode se mjere za podizanje nivoa energetske učinkovitosti u proizvodnji električne energije i energije za grijanje i hlađenje.
- Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u FBiH 2014 - 2020. ima za cilj dobijanje 41% ukupne energije iz obnovljivih izvora.

Sistem centralnog grijanja u Zenici postoji od 1967. godine i pokriva gotovo cijelo urbano područje grada, kao i veliki broj predgrađa. Na njega otpada 45% potrošnje energije za grijanje u Zenici. Privatna kompanija Arcelor Mittal toplinsku energiju osigurava kroz proizvodnju i preradu čelika, koju potom javno poduzeće Grijanje Zenica distribuira širom grada. Preostalih 55% potrošnje grijne energije dolazi od individualnih sistema grijanja ili od ogrjevnog drva, ugljena i nafte. **Zbog složene**

Sektor Podrška kroz postojeće zakonodavstvo i politiku

Npr. dopušta li postojeće zakonodavstvo rješenja za tzv. zeleni prijevoz? Jesu li postojeće politike usklađene s mjerama predviđenim GCAP-om za svaki sektor?

- Federacija ima Zakon o energetske učinkovitosti u održavanju i korištenju svih javnih zgrada, kao i Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije.

Mogućnost promjena u svim sektorima

Npr. Ima li Grad mogućnost mijenjanja postojeće infrastrukture? (tj. vlasništvo ili ovlasti, mogućnost finansiranja)

podjele nadležnosti između Grada, ArcelorMittala i građana, Gradu se može suočiti sa poteškoćama u uvođenju potrebnih poboljšanja i mjera u ovoj oblasti.

Kada je riječ o električnoj energiji, javno poduzeće (Elektroprivreda) odgovorno je za opskrbu električnom energijom Zenici. Elektroprivreda je u vlasništvu FBiH, te je za instaliranje novih kapaciteta energetske infrastrukture Gradu potrebna saglasnost Federacije.

Otpad: **Zakonodavstvo omogućava poboljšanja u upravljanju otpadom na svim nivoima vlasti:**

- Cilj Zakona o upravljanju otpadom (FBiH) je sprječavanje nastajanja otpada, poticanje prerade otpada za ponovnu upotrebu i reciklaže, te njegovo korištenje za proizvodnju energije.
- Na kantonalnom nivou, Kantonalni plan upravljanja otpadom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2018. sadrži specifične ciljeve i planove za različite vrste otpada u skladu sa zakonom.

Prikupljanje krutog otpada od građana i preduzeća u Gradu obavlja javno-privatno poduzeće - Alba Zenica. Korisnici usluga plaćaju ovu uslugu, i Alba Zenica je profitabilno poduzeće. Tretmanom čvrstog otpada upravlja se preko odlagališta - Mošćanica - koje je u 100% -tnom vlasništvu Grada. Korisnici (uključujući i druge općine) plaćaju zbrinjavanje otpada, a Mošćanica je trenutno profitabilno poduzeće. **Budući da je Zenica krajnji vlasnik i Albe i odlagališta otpada (Mošćanica), Grad bi trebao biti u mogućnosti provesti promjene u infrastrukturi na način predložen GCAP-om.**

Zelena infrastruktura i urbanističko planiranje

Postojeća politika Zenice podržava razvoj zelene infrastrukture i urbanističko planiranje. Zenica ima i Strategiju integrisanog razvoja općine Zenica 2012-2022. i Prostorni plan grada Zenica 2016-2036. koji će usmjeravati razvoj Grada u narednih 25 godina. Prostorni plan je usmjeren na rekonstrukciju i razvoj saobraćajne, energetske, vodne i telekomunikacijske infrastrukture, kao i racionalno korištenje i iskorištavanje voda, smanjenje negativnih uticaja na prirodne, urbane i ruralne prostore, te sadrži i druge prijedloge za prostorni razvoj Grada. Napominjemo da nije navedeno kako je provedena revizija prostornog uređena i procjena otvorenog prostora, kao ni kako će se plan pratiti i provoditi.

Grad ima ovlasti za izradu urbanističkih planova i master planova (Strategija integrisanog razvoja i Prostorni plan grada), što ukazuje na to da ima kontrolu nad vlastitim planovima. Grad ima ovlasti za određene vrste zona i rezerviranje zemljišta za otvorene i zelene površine.

Kao i kod svakog drugog grada, najveće ograničenje za razvitak bilo kakve urbane infrastrukture bit će pristup finansiranju. Analiza finansijskih mogućnosti Grada upućuje na to da Grad ima zdravu fiskalnu osnovicu, ali i ograničenu mogućnost zaduživanja u slučaju da je potreban pristup dodatnim izvorima finansiranja izvan postojećeg budžeta.

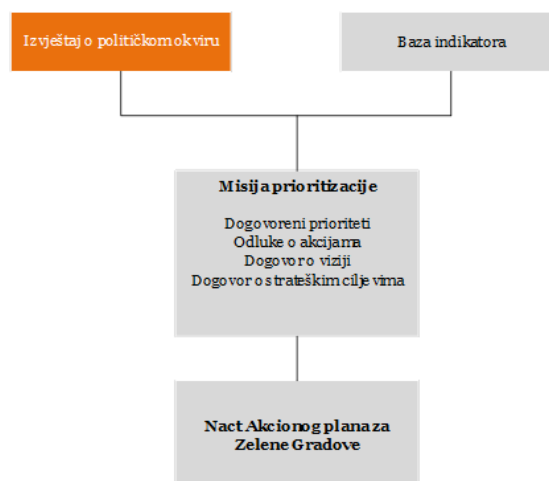
6.3 Najvažniji zaključci i sljedeći koraci

Na temelju informacija predstavljenih u ovom izvještaju, očito je da Zenica ima čvrste temelje za provođenje Akcionog plana za zeleni grad.

- **Postoji niz propisa o zaštiti okoliša na svim nivoima uprave, uključujući međunarodni, državni, te nivo Federacije i kantona, kojima se promovira razvoj projekata zelene infrastrukture.** Oni će usmjeravati i pomoći u provedbi GCAP-a. Međutim, zbog složenosti administrativnog ustroja, proces provedbe GCAP-a uključivat će više subjekata na različitim nivoima što zahtijeva pažljiv pristup kako bi se osigurala usklađenost politike sa kompletnim zakonodavstvom i kako bi se napravio jedan u potpunosti integriran plan.
 - **Grad Zenica ima niz strateških dokumenata s kojima treba uskladiti ciljeve GCAP-a, uključujući Strategiju integriranog razvoja Grada za razdoblje 2012 - 2020.** U toku je njena revizija nakon čega će Strategija biti dostavljena Gradskom vijeću na usvajanje. Ovo može biti prilika za integriranje GCAP-a u revidiranu strategiju razvoja, čime bi GCAP u potpunosti bio usklađen sa strategijom razvoja Grada osiguravajući tako da budžetski zahtjevi za GCAP budu ugrađeni u revidiranu strategiju. To će biti posebno važno budući da je GCAP vanjski osmišljen dokument koji nije izričito propisan zakonom Federacije BiH. Usklađivanjem GCAP-a sa strategijom razvoja Grada, poboljšat će se izgledi da gradonačelnik i Vijeće usvoje GCAP, kao što je i predviđeno postojećim zakonodavstvom.
 - **Grad Zenica treba razmotriti kako se GCAP može koristiti za rješavanje pojedinih strukturnih i društvenih izazova u gradu.** GCAP bi mogao predstavljati mehanizam za novu ekološku infrastrukturu koja će potaknuti visokokvalificiranu radnu snagu da ostane u gradu, te potaći diversifikaciju ekonomije kroz rast poslovnih parkova. Time bi se u budućnosti osigurala veća raznolikost prihoda za finansiranje GCAP-a.
11. **Zenica općenito pokazuje dobar temelj za uspostavljanje čvrste dugoročne fiskalne pozicije.** Provođenje plana zahtijevat će značajna ulaganja i budžetsko planiranje, te poželjno uključiti i nove izvore finansiranja, sredstva i prihode koje ostvaruje grad. Kako bi se pripremio za to, grad bi trebao utvrditi kako će proširiti svoj program kapitalnih ulaganja i kakva strukturna prilagođavanja mogu biti potrebna njegovom budžetskom okviru, kadrovima i procesima. Bilo bi korisno utvrditi koji se projekti u okviru GCAP-a mogu finansirati iz postojećeg budžeta, a gdje će morati tražiti dodatna sredstva. To bi mogli biti različiti izvori, npr. dodatni izvori prihoda na lokalnom nivou, kao što su porezi za okoliš, ili bi Zenica mogla poboljšati svoju kreditnu sposobnost kako bi mogla dostići veći nivo održivog zaduživanja.

Naredni koraci:

Ova procjena političkog okvira, zajedno s bazom podataka indikatora, koristit će se za određivanje prioriteta područja za GCAP. Ona će se koristiti i za odlučivanje o ranim aktivnostima, dogovoru o viziji i dogovoru o strateškim ciljevima GCAP-a. Ti će se ciljevi potom koristiti za izradu GCAP-a.

Reference:

Prostorni plan Grada Zenice 2016- 2036.

Strategija integrisanog razvoja Općine Zenica 2012 – 2022.

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji gradskih službi Grada Zenice 2018.

Akcioni plan energetske održivosti razvoja Grada Zenice

Strateški plan ruralnog razvoja Općine Zenica 2012 - 2016.

Zakon o gradu Zenica FBiH, Službene novine FBiH, br. 80/14

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH, br. 49/06 i 51/09

Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem FBiH, Službene novine FBiH, br. 32/17

FZS (Federalni zavod za statistiku) 2018: Demografska statistika, 2017, Migracijski trendovi 2017, Kantoni u brojkama – Zeničko-dobojski kanton 2017, Statistički podaci o nezaposlenosti, 2017

FZZPR (Federalni zavod za programiranje razvoja) 2018. Makroekonomski pokazatelji po kantonima za 2017., Socioekonomski pokazatelji po općinama za 2017., Izveštaj o razvoju FBiH, 2016

Analiza sekundarnih podataka temeljenih na finansijskim izvještajima preduzeća sa sjedištem na području Grada za razdoblje 2014 - 2016.

Dinka Antic (2012): *Multi-level fiscal system in Bosnia and Herzegovina: evolution and coping with economic crisis*

Grad Zenica: *Akcioni plan energetske održivosti razvitka i prilagođavanja klimatskim promjenama, Grad Zenica*

Grad Zenica: *Akcioni plan za održivo upravljanje energijom općine Zenica* <http://www.zenica.ba/investors-corner/strategic-documents/>

IMFG (2015): How much local fiscal autonomy do cities have?

https://munkschool.utoronto.ca/imfg/uploads/432/imfg_perspectives_local_fiscal_autonomy_enidslack_july_25_2017.pdf

Grad Zenica (2018.): Budžet Grada (2018.):

Agencija za promociju stranih ulaganja (2016.): Poreski sistem Bosne i Hercegovine

http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/brosure/TAX_BROSURA.24.03.2016.pdf

Služba za ekologiju, komunalne i inspeksijske poslove (2018) - zahtjev za informacijama koje se odnose na finansiranje duga